

Ratni put 2. gardijske brigade Hrvatske vojske „Gromovi“ s osvrtom na 2. pješačku bojnu „Banijsku oluju“

Petrkač, Luka

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:013383>

Rights / Prava: [Attribution-NoDerivatives 4.0 International](#)/[Imenovanje-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA POVIJEST
IVANA LUČIĆA 3
ISTRAŽIVAČKA, JEDNOPREDMETNA POVIJEST
Ak. god. 2021./2022.

Luka Petrkač

**Ratni put 2. gardijske brigade Hrvatske vojske „Gromovi“ s
osvrtom na 2. pješačku bojnu „Banijsku oluju“**

Diplomski rad

Mentor: dr.sc. Martin Previšić, izv. prof.

Zagreb, travanj 2022.

UNIVERSITY OF ZAGREB
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF HISTORY
IVANA LUČIĆA 3
RESEARCH, SINGLE-SUBJECT HISTORY
Ac. year 2021/2022

Luka Petrkač

**A war chronicle of the 2nd Guard Brigade of Croatian
army “The Thunder” with reference on the 2nd Infantry Battalion
“The Storm of Banija”**

Master's Thesis

Mentor: dr.sc. Martin Previšić, izv. prof.

Zagreb, April 2022

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Zahvala

Želim zahvaliti svom mentoru dr.sc. Martinu Previšiću, izv. prof. na suradnji tijekom izrade ovoga rada prilikom koje mi je udijelio mnogo konstruktivnih savjeta i sugestija, te me uputio u načine prelaženja pojedinih prepreka na koje sam nailazio na tom putu.

Također bih zahvalio svojoj cijeloj obitelji koja me podupirala u svakoj mojoj odluci i u svakom mom koraku tijekom studiranja. Posebno bi zahvalio bakama i djedovima koji su podijelili sa mnom radost započinjanja studija, no na žalost nisu imali prilike dočekati i proslaviti njegov završetak i otvaranje nove stranice života.

Zahvalio bih i svojoj zaručnici, budućoj gospođi, na svakoj lijepoj riječi i na svakom zajedničkom trenutku, što mi je dalo samo dodatan vjetar u leđa i kretanje prema naprijed.

Naravno, neizostavni su i prijatelji i kolege kojima zahvaljujem na brojnim zajedničkim uspomenama stvorenim tijekom studiranja.

Bez svih nabrojanih, ali i brojnih drugih, posebno bez djelovanja ljudi u samoj postrojbi iz naslova rada, i bez njihove žrtve, ovaj rad ne bi bio ovakav kakav je.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Društvene i političke okolnosti prije početka ratnih djelovanja 1991. godine	3
2.1. Ustroj 2. „A“ brigade i njene 2. pješačke bojne „Banijska oluja“ u okviru Zbora narodne garde.....	14
3. Ratni put 2. Pješačke bojne „Banijska oluja“ 2. „A“ brigade ZNG-a od osnutka do sarajevskog primirja 3. siječnja 1992.....	17
3.1. Intervencija pripadnika 2. pb 2. „A“ br ZNG-a u Glini.....	19
3.2. Sudjelovanje pripadnika 2. pb u obrani Policijske ispostave u Kozibrodu.....	21
3.3. Borbe na prostoru Petrinjske općine.....	23
3.4. Obrana Sunje.....	26
3.5. Uspostava obrane Siska u selima Komarevu i Blinjskom Kutu	33
3.6. Sudjelovanje 2. pb „Banijska oluja“ u bitci za Petrinju.....	37
3.7. „Banijska oluja“ u oslobađanju Banovine 1991. godine.....	42
4. Borbena djelovanja 2. Pješačke bojne „Banijska oluja“ tijekom 1992. godine	49
4.1. Obrana Banovine	49
4.2. Južno bojište	53
4.3. Bosansko-posavsko bojište	61
5. Borbena djelovanja 2. Pješačke bojne „Banijska oluja“ tijekom 1993. godine	64
5.1. Operacija Maslenica – obrana dostignutih položaja neposredno nakon operacije	64
5.2. Obrana Banovine	68
6. Borbena djelovanja 2. Pješačke bojne „Banijska oluja“ tijekom 1994. godine	69
6.1. Ličko bojište.....	69
7. Borbena djelovanja 2. Pješačke bojne „Banijska oluja“ tijekom 1995. godine	70
7.1. Operacija Oluja – Banijsko ratište.....	74

7.2. Operacija Una 95.....	83
7.3. Posljednje ratne aktivnosti 1995. godine.....	87
8. Zaključak.....	88
9. Izvori i literatura.....	89
9.1. Izvori.....	89
9.2. Literatura.....	89
Popis oznaka i kratica.....	91
Sažetak.....	95
Summary.....	96

1. Uvod

Domovinski rat kao područje hrvatske povijesti pruža još uvijek mnogo mogućnosti za sve koji se upuste u istraživanje toga razdoblja. Bilo da se radi o obrađivanju vojnih operacija, aspektu civilnog društva za vrijeme ratnog stanja, odnosno pisanju ratnog puta postrojbi koje su doprinijele stvaranju suvremene Republike Hrvatske (RH), prostora za povjesničara-istraživača je mnogo. Brojne teme još uvijek čekaju da se istraživači njima pozabave. Svake godine se piše sve više knjiga i radova na temu Domovinskog rata, čime se sve više aspekata znanstveno valorizira, te se obogaćuje taj dio hrvatske povijesti. To pak omogućava otvaranje novih tema za nove istraživače.

Praćenjem objavljenih radova i knjiga koje se bave bilo kojim dijelom Domovinskog rata, može se ustanoviti kako nema relevantnih radova i studija koje sa znanstvenog stajališta pristupaju temi 2. gardijske brigade Hrvatske vojske „Gromovi“ (2. gbr HV-a) kao jedne od profesionalnih brigada HV-a. Ta postrojba imala je vrlo značajnu ulogu u brojnim ratnim operacijama, kako samostalno tako i u sinergiji s ostalim profesionalnim i dobrovoljačkim postrojbama. Sam spomen 2. gbr veže se u većini slučajeva za 1. pješачku bojnu „Crne mambe“ (1. pb), dok su ostali dijelovi brigade, iako jednako važi, na neki način su još uvijek u sjeni 1. pb i nepotrebno zapostavljeni od strane povjesničara koji se bave temama Domovinskog rata. Možemo izolirati nekoliko razloga zapostavljenosti brigade općenito u historiografskim radovima. Prvi je njeno djelovanje na Zbornom području (ZP) Zagreb na kojem je djelovala poznatija i istraživačima zanimljivija 1. gbr „Tigrovi“. Također, činjenica je da 2. gbr nikada nije djelovala u cjelovitom sastavu već uvijek kroz dijelove ustrojbenih cjelina. Konačno, 2. gbr na neki način nepravедno je ostala u sjeni drugih profesionalnih postrojbi zbog djelovanja u operaciji *Oluja* koje se nije odvijalo po planu te je praćeno otežanim napretkom i velikim gubitcima na glavnom pravcu napada što je stvorilo mišljenje o svojevrsnom neuspjehu.

Ustrojbena cjelina 2. gbr je i njena 2. pješачka bojna „Banijska oluja“ (2.pb) na kojoj će biti i sam fokus ovoga rada, a koja je prošla brojna ratišta diljem RH i Bosne i Hercegovine (BiH). Ratni put 2. pb započela je na ratištu Banovine u drugoj polovici 1991., nastavila na Južnom i Bosansko-posavskom bojištu 1992. godine, da bi se iste godine usavršavala i pripremala za složenije zadaće što se pokazalo itekako potrebnim tijekom obrambenog dijela operacije *Maslenica* 1993., potom manjim operacijama na Ličkom ratištu i naposljetku djelovanjem u operacijama *Oluja* i *Una* 1995. godine. Zašto je baš ta ustrojbenja cjelina 2. gbr tema ovoga rada je upravo činjenica da nema rada koji bi obradio tu temu van okvira cijele

brigade, čime bi se popunile praznine u historiografiji Domovinskog rata na tu temu i time postavili temelji za buduća istraživanja ratnog puta 2. gbr.

Nužno treba istaknuti nekoliko historiografskih radova koji čine polazišne točke za istraživanje ratnog puta 2. gbr i njene 2. pb „Banijska oluja“. Najbitnija je Monografija 2. gardijske brigade Hrvatske vojske „Gromovi“ nastala kao dio edicije vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga RH iz Domovinskog rata 1991.-1996. koja obrađuje ratni put brigade i sve njene dijelove u nekim najosnovnijim crtama¹. Zatim je tu knjiga prvog zapovjednika brigade Bože Budimira pod naslovom *Rat i sloboda (Domovinski rat u Hrvatskoj 1991.-1998.)*². Također je tu i intervju koji je Ivica Valent vodio s generalom Budimirom a objavljen u godišnjaku Gradskog muzeja Sisak iz 2006. godine (potrebno je istaknuti kako se ista promišljanja iznesena u intervjuu nalaze u knjizi generala Budimira). Valja spomenuti i diplomski rad Zorana Sertića pod naslovom *Druga gardijska brigada „Gromovi“ u vojno-redarstvenoj operaciji „Oluja“* obranjen 2015. godine na Hrvatskim studijima.³ Uz brojne druge bibliografske jedinice koje se dotiču djelomično teme 2. gbr, važan izvor je dakako i periodika onoga doba, posebno *Večernji list*, koji je ima svoje dopisništvo na prostoru Siska koji je bio matični prostor djelovanja 2. pb „Banijska oluja“ 2. gbr. Što se tiče izvorne građe, najbitniji fondovi u kojima je pohranjena građa 2.gbr nalaze se u Središnjem Vojnom Arhivu Ministarstva obrane Republike Hrvatske (SVA MORH).

Cilj pisanja ovog rada jest analizom dostupne arhivske građe, primarnih i sekundarnih izvora koja obrađuje temu 2. gbr, od datuma osnivanja do datuma završnih ratnih operacija rekonstruirati ratni put 2. pb „Banijska oluja“ 2. gbr „Gromovi“, te postaviti temelje za pisanje budućih radova o ratnom putu 2. gbr, napose njezine 2. pješačke bojne. Ovaj rad je također ispravljanje svojevrzne historiografske zapostavljenosti, gdje su malobrojni istraživači svoju pažnju koncentrirali na 1. pb kada je u pitanju 2. gbr, ali je temelj za daljnja istraživanja kako 2. gbr tako i ostalih postrojbi HV koje su uz nju djelovali na raznim bojištima diljem RH i BiH. Uz to predstavlja i zahvalu i odavanje počasti svima koji su prošli kroz postrojbu i time utkali dio sebe u stvaranje temelja za suvremenu i modernu RH.

¹ Josip Lucić ur., *Monografija 2. gardijske brigade Hrvatske vojske Gromovi* (Zagreb: MORH, GSOS RH, 2011).

² Božo Budimir, *Rat i sloboda (Domovinski rat u Hrvatskoj od 1991.-1998.)* (Zagreb: M-Print,2008).

³ Zoran Sertić, "2. gardijska brigada "Gromovi" u vojno-redarstvenoj operaciji "Oluja"" (Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, 2015. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:103198>).

2. Društvene i političke okolnosti prije početka ratnih djelovanja 1991. godine

Sam početak Domovinskog rata, odnosno ratnih djelovanja, nemoguće je odvojiti iz konteksta društvenih i političkih zbivanja u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (SFRJ) tijekom 1980.-ih i početkom 1990.-ih.

Jedan od najbitnijih događaja za kojim su se nizali brojni drugi je dakako i smrt Josipa Broza Tita u svibnju 1980. godine. Bez njega je Jugoslavija ostala bez najvećeg oslonca i bez pojedinca koji je mogao samostalno odlučivati, dok sustav koji je ostao iza njega u obliku kolektivnog Predsjedništva to nije bio sposoban činiti, te su u prvi plan došle brojne nesuglasice među članovima. Naime predsjedništvo je činilo ukupno 9 članova, odnosno po jedan član iz svake republike kojih je bilo šest i iz dvije autonomne pokrajine plus predsjednik Saveza komunista Jugoslavije (SKJ). U tom obliku je funkcioniralo do svibnja 1989. kada je SKJ odvojen od državnih funkcija pa se Predsjedništvo svelo na osam članova, što je bitno za raspad države.⁴

Uz Josipa Broza kao središnju jugoslavensku ličnost, SKJ kao vladajuću stranku, odnosno društvenu elitu, integrativni faktor koji je do zadnjega držao SFRJ na okupu bile su Oružane snage SFRJ (OS SFRJ) koje su se sastojale od Jugoslavenske narodne armije (JNA) i Teritorijalne obrane (TO) u svakoj republici zasebno.⁵ JNA je bila operativna, dobro naoružana, federalna i zajednička komponenta, dok je TO bila republička, slabije naoružana i pokretljiva, predviđena da bude podrška JNA.⁶ JNA se dijelila na mirnodopsku i ratnu. Mirnodopska se sastojala privremenog (vojnici na služenju vojnog roka) i stalnog sastava (oficiri, mlađi oficiri, civili na službi u JNA i vojnici po ugovoru). S obzirom na stanje popunjenosti, snage su se klasificirale na A-postrojbe sa 60-100% ljudi, B s 15-60 % i R s 15 % popunjenosti po ratnom ustroju postrojbi.⁷ Glomazan sustav sporo je funkcionirao, i mali broj ljudi bio je spreman za početno djelovanje, prihvatiti prvi udar i omogućiti brz prelazak na ratno stanje. Na prostoru Hrvatske se prema službenim procjenama nalazilo oko 60 tisuća vojnika JNA što je bila respektabilna sila.⁸

⁴ Davor Marijan i Nikica Barić, *Raspad Jugoslavije i stvaranje hrvatske države* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, Agram, 2020), 12.

⁵ Davor Marijan, *Domovinski rat* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, Despot infinitus, 2016), 47.

⁶ Davor Marijan, *Smrt oklopne brigade, prilozi za istraživanje rata za Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu 1990.-1992.* (Zagreb: ZORO, 2002), 1-3.

⁷ Marijan, *Domovinski rat*, 47.

⁸ Marijan, *Domovinski rat*, 47.

Važno je spomenuti 1988. i plan *Jedinstvo* prema kojem je JNA bila organizirana u sustav korpusa Kopnene vojske (KoV), korpusa Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne obrane (RV i PVO), vojnopomorskih sektora (VPS) i niza taktičkih sastava, uz TO, koji su bili podređeni komandama vojnih oblasti.⁹ Vojskom je rukovodio Savezni sekretarijat za narodnu obranu (SSNO) na čelu kojeg je u nadolazećem ratu bio general Veljko Kadijević.¹⁰

Vojnu oblast možemo definirati kao strategijski sustav razine skupine armija, a sastojala se od 4 do 6 korpusa i većeg broja logističkih postrojbi, 2 mješovite artiljerijske brigade i dvije protuoklopno artiljerijske, inženjerijsku brigadu, 1-2 samohodna srednja raketna puka protuzračne obrane (PZO), zaštitni motorizirani puk i puk veze, dok je Korpus KoV imao 3-4 brigade KoV, jedne ili više partizanskih divizija, mješoviti artiljerijski i protuoklopno artiljerijski puk, laki artiljerijski puk PZO, inženjerijski puk, bataljun vojne policije (VP), pontonirski, sanitetski i automobilski bataljun, izvidničku četvu, četvu veze i četvu atomsko-biološko-kemijske obrane (ABKO).¹¹

Valja spomenuti i sam razmještaj snaga JNA na prostoru RH. Prostor 1. vojne oblasti obuhvaćao je Srbiju, Vojvodinu, BiH i Slavoniju, a najjače snage su bili 4. sarajevski korpus, 5. banjalučki, 12. novosadski, 24. kragujevački, 37. užički, 1. proleterska gardijska brigada u Beograda i niz manjih postrojbi, dok je Slavonija bila pod ingerencijom tuzlanskog korpusa. Prostor 5. vojne oblasti obuhvaćao je Sloveniju, SZ Hrvatsku, Gorski kotar, Banovinu, Kordun, Liku i Bihać. Tu su bile snage 13. riječkog korpusa, 14. ljubljanskog, 31. mariborskog, 32. varaždinskog, 6. proleterske pješačke divizije u Karlovcu. Zapovjedno sjedište je bilo u Zagrebu. Dalmacija s otocima, Istra, dio JI Hercegovine i Boka Kotorska bile su dio vojnopomorske oblasti (VPO), a tu su najznačajnije snage bile flota u Splitu, 5. vojnopomorski sektor u Puli, 8. u Šibeniku, 9. u Kumboru, 9. korpus u Kninu i niz manjih postrojbi. RV i PVO sastojalo se od 3 korpusa: 1. u Beogradu, 3. u Nišu i 5. u Zagrebu. Komanda je bila u Zemunu, te je zapovijedala tim granama na cijelom ratištu. VPO je podršku pružala avijacijska brigada u Divuljama kod Splita iz sastava 1. korpusa. S tim snagama JNA je dočekala početak ratnih djelovanja na prostoru Hrvatske.¹²

U jeku političkih promjena zemlja se našla i u velikoj gospodarskoj krizi koju su obilježavali rapidan rast vanjskog duga i inflacije, rast broja nezaposlenih kao i brojni štrajkovi radnika zbog lošeg položaja i smanjenja životnog standarda. Za ilustraciju stanja možemo

⁹ Marijan, *Smrt oklopne brigade*, 2.

¹⁰ Marijan, *Domovinski rat*, 48.

¹¹ Isto.

¹² Marijan, *Domovinski rat*, 48-49; Marijan, *Smrt oklopne brigade*, 2-3.

iskoristiti nekoliko podataka poput vanjskog duga koji je 1971. iznosio milijardu i 200 tisuća dolara da bi do 1981. narastao na dvadeset milijardi i 804 tisuće dolara.¹³ Broj nezaposlenih je do 1984. prešao milijun a 1987. narastao još za 120 tisuća. Kada je riječ o inflaciji, ona je pak 1981. iznosila 46 % da bi 1989. popela na vrtoglavih 2684 % na godišnjoj razini.¹⁴ Broj štrajkova, odnosno tzv. „obustava“ rada rastao je iz mjeseca u mjesec što se vidi na 174 održanih 1982., dok je 1986. bilo 851, a već prvih pet mjeseci iduće godine bilo već 646. Kao i općenito situacija u na saveznoj razini, situacija u samoj Socijalističkoj Republici Hrvatskoj (SRH) nije bila ništa bolja. Već do kraja listopada 1989. održano je 490 štrajkova, isto koliko cijele prethodne godine, nezaposlenih je bilo 140 tisuća, dok je pred stečajem bilo nekoliko poduzeća s a skoro 100 tisuća radnika od kojih je bar trećina trebala ostati bez posla.¹⁵

Uza sve navedene faktore, treba istaknuti i problem položaja Srba i Srbije unutar Jugoslavije. Pobuna Albanaca na Kosovu 1981. godine koja je uz pomoć intervencije snaga JNA ugušena pokazala je kako je gorući problem nacionalno pitanje koje nije riješeno onako kako se proklamiralo po završetku Drugog svjetskog rata propagirajući parole „bratstva i jedinstva“.¹⁶ Tu pobunu srpska intelektualna i znanstvena elita iskoristila je da pokrene pitanje položaja Socijalističke Republike Srbije (SRS) u sklopu Jugoslavije i da pokuša ograničiti ulogu pokrajina i promijeniti ustav iz 1974. godine koji je davao stanovitu razinu autonomije kako republikama tako i pokrajinama.¹⁷ Sam položaj srpskog naroda na Kosovu iskorišten je od strane političke, crkvene, kulturne i znanstvene elite za homogenizaciju Srba i većeg dijela pravoslavnog stanovništva, te je u javnost plasirana teza kako se Srbima na Kosovu događa genocid uz to što je SRS u neravnopravnom odnosu spram ostalih republika unutar Jugoslavije. To je dodatno podiglo tenzije i međunacionalne netrpeljivosti što se posebno može pratiti u drugom dijelu 1980.-ih kada to postaje gorući problem.¹⁸

Velikosrpska ideja svoje izvorište pronalazi na nekoliko ranijih dokumenata i ideoloških programa koji su obilježili povijest srpskog naroda. Među njima su svakako najpoznatije „Načertanije“ Ilije Garašanina koji se smatraju prvim političkim programom na tu temu, nastalim još 1844. godine, a u kojem se govori o ideji srpske države po povijesnom pravu i srednjovjekovnoj tradiciji pritom isključujući bilo kakvu ideju zajedničke države svih Južnih

¹³ Marijan i Barić, *Raspad Jugoslavije*, 13.

¹⁴ Marijan, *Raspad Jugoslavije*, 13.

¹⁵ Isto.

¹⁶ Marijan, *Domovinski rat*, 17.

¹⁷ <https://www.helsinki.org.rs/serbian/doc/memorandum%20sanu.pdf> (posjećeno 31.1.2022. 17:05)

¹⁸ Isto.

Slavena.¹⁹ Tu je još i djelo Vuka Stevanovića Karadžića „Srbi svi i svuda“ iz 1849. godine, koje postavlja temelje velikosrpske ideologije u kulturno-povijesnom obliku referirajući se na dijalektalne oblike jezika gdje proglašava Srbima sve koji koriste štokavicu, negirajući ikakve razlike s obzirom na regiju iz koje govornici podrijetlom dolaze. Valja napomenuti i djela i organizacije koje su samo nadograđivali i razvijale velikosrpsku ideju na temelju ova dva prije spomenuta.²⁰ U tu kategoriju spadaju članak Nikole Stojadinovića „Do istrage vaše ili naše“ iz 1902. godine, gdje se Srbi i Hrvati predstavljaju kao jedan narod među kojem sukobe stvaraju dvije stranke,²¹ organizacija „Crna ruka-Ujedinjenje ili smrt“ čiji su članovi koristeći se terorističkim aktivnostima radili na destabilizaciji Austro-Ugarske Monarhije i na stvaranju Velike Srbije,²² „Antropogeografija“ Jovana Cvijića gdje autor argumentira razloge teritorijalne ekspanzije Srbije,²³ „Iseljavanje Arnauta“ Vase Čubrilovića iz 1937. godine, koje predstavlja svojevrsni memorandum ponovnog posrbljivanja Kosova radikalnim mjerama,²⁴ „Homogena Srbija“ Stevana Moljevića iz 1941. godine, gdje se prikazuje vizija Velike Srbije u okviru obnovljene Jugoslavije nakon Drugog svjetskog rata,²⁵ a najrecentniji i širem spektru ljudi najpoznatiji je svakako Memorandum Srpske akademije nauke i umetnosti, poznatiji kao Memorandum SANU nastao i objavljen 1986. a temeljen na svim prethodno navedenim djelima koja su začela, razvijala i baštinila ideju Velike Srbije.²⁶

Memorandum SANU predstavlja svojevrsnu studiju koja bi predstavila široj javnosti opasnosti s kojima su Srbi suočeni te ih potaknula na svojevrsnu reakciju protiv istih. Nacrt je objavljen u „Večernjim novostima“ 24. i 25. rujna 1986. godine i izazvao je burne reakcije diljem zemlje.²⁷ Samu studiju načinila je komisija od 16 članova, a sastojala se od najuglednijih članova intelektualne elite srpskog naroda onoga vremena, poput već spomenutog Vase Čubrilovića i naširoko poznatog Dobrice Ćosića. Zbog samog ugleda tih pojedinaca mnogi Srbi su učvrstili svoja uvjerenja kako su ostali narodi jugoslavenske federacije protiv njih zbog čega su se dodatno radikalizirali. Ovaj tekst može se reći da je uz brojne druge probleme sa

¹⁹ Ivo Banac, *Nacionalno pitanje u Jugoslaviji Porijeklo, povijest, politika* (Zagreb: ČGP Delo, OOUR Globus, 1988), 87-89.

²⁰ Banac, *Nacionalno pitanje u Jugoslaviji*, 84-86.

²¹ Zvonimir Despot i Danijel Tatić, *Ideja Velike Srbije od Ilije Garašanina do Tomislava Nikolića* (Zagreb: Večernji list d.o.o., 2012), 24-28.

²² Isto, 28-30.

²³ Isto, 30-32.

²⁴ Isto, 32-36.

²⁵ Isto, 36-44.

²⁶ <https://www.helsinki.org.rs/serbian/doc/memorandum%20sanu.pdf> (posjećeno 31.1.2022. 17:05); Despot i Tatić, *Ideja Velike Srbije*, 44-49.

²⁷ Ante Nazor, *Počeci suvremene hrvatske države* (Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata 2007), 9.

kojima se Jugoslavija u to vrijeme nosila, u prvi plan doveo i sam nacionalizam koji se nije više mogao kontrolirati.²⁸

Istovremeno je započeo i politički uspon Slobodana Miloševića, glavnog generatora srpskog nacionalizma i aktera u raspadu SFRJ. Poznata je njegova rečenica „ne sme nitko da vas bije“ koju je rekao okupljenim Srbima na prosvjedu na Kosovu polju kraj Prištine, što je naišlo na ovacije okupljenih te se on počeo smatrati zaštitnikom ugroženih srpskih interesa. Potrebno je istaknuti 8. sjednicu Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije (CK SK Srbije), koja se održala 24. rujna 1987. godine, na kojoj se promiloševićevska struja obračunala s dotadašnjim predsjednikom Gradskog komiteta SK Srbije Dragišom Pavlovićem koji je upozoravao da rješenje kosovskog problema nije raspirivanje nacionalizma što ga je dovelo u nemilost i sukob s istima, te je zbog pritiska napustio tu poziciju koju je zauzeo Slobodan Milošević. Iste te godine, Ivan Stambolić je također zbog pritiska napustio mjesto predsjednika Predsjedništva SR Srbije. Diljem Srbije i Vojvodine organizirani su brojni velikosrpski mitinzi pod nazivom „Miting solidarnosti sa Srbima na Kosovu“, koji su također poznati i kao tzv. antibirokratska revolucija. Takva situacija prelila se i na ostale republike a cilj je bio destabilizacija političkih rukovodstava i zamjena istih s onima odanim Miloševiću. To se stvarno i dogodilo u Crnoj Gori, Vojvodini i Kosovu, čime je Milošević dobio 4 glasa u Predsjedništvu SFRJ te se okrenuo destabilizaciji preostalih republika da i u njima osvoji vlast. Već 28. lipnja 1989., na pravoslavni blagdan Vidovdan, prilikom proslave 600-te obljetnice Bitke na Kosovu polju kraj Prištine Milošević se u svom govoru obratio okupljenom mnoštvu Srba (neki izvori i procjene navode oko milijun ljudi) s riječima koje su odzvanjale diljem Jugoslavije: „Danas, šest vekova kasnije, ponovno smo u bitkama i pred bitkama. Ovoga puta to nisu oružane bitke, ali ni takve nisu isključene“, čime je najavio kako za rješavanje jugoslavenske krize nisu isključena ni nasilna, oružana sredstva.²⁹

Raspad SKJ krenuo je odmah po smrti Josipa Broza Tita, uzevši u obzir nepostojanje lidera koji bi vukao sve konce, započeo je sve veći proces osamostaljivanja republičkih i pokrajinskih SK. Sve više nesporazuma nije se moglo sakriti od medija, odnosno od javnosti koja je tako imala pristup informacijama o događajima unutar SK. Kulminacija stanja u SKJ dogodila se na XIV. Izvanrednom kongresu koji je počeo 20. siječnja 1990. u Beogradu. Zbog salvi uvreda i odbijanja ikakvih prijedloga za eventualnom reformom jugoslavenskog društva,

²⁸ Branimir Anzulović, *Mit o nebeskoj Srbiji* (Zagreb: Večernji posebni proizvodi d.o.o., 2011), 151-156.

²⁹ Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990-1995* (Zagreb: Golden Marketing-Tehnička knjiga, 2005), 28-30.

delegati SK Slovenije napustili su dvoranu, a njihov primjer slijedili su i delegati Saveza komunista Hrvatske (SKH), čime je kongres prekinut a SKJ se raspao.³⁰

Prije samog raspada SKJ započela je demokratizacija hrvatskog društva, a raspad ju je samo pospješio. Već tijekom siječnja 1989. osnovan je Hrvatski demokratski zbor iz kojeg je nastala Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), a nedugo nakon njega početkom veljače osnovano je Udruženje za jugoslavensku demokratsku inicijativu (UJDI) na čelu s Brankom Horvatom, koje je naposljetku odustalo od registracije i sudjelovanja na izborima. U svibnju je osnovan Hrvatsko socijalno-liberalni savez (HSLs) za čijeg je predsjednika je izabran Slavko Goldstein, dok je u drugoj polovici lipnja utemeljen i sam HDZ na čelu s Franjom Tuđmanom. Osnovana je i Socijaldemokratska stranka Hrvatske (SDSH) na čelu s Antunom Vujićem. Osnivanje i registraciju stranaka omogućilo je donošenje *Ukaza o proglašenju Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o društvenim organizacijama i udruženjima građana* čime je omogućeno slobodno udruživanje građana u razne organizacije političke, kulturne i znanstvene prirode, kao i *Ukaz o proglašenju Ustavnog zakona o dopuni Ustavnog zakona za provođenje Amandmana XXVII do LII na Ustav SRH* čime je definitivno ozakonjen višestranački sustav. Već 5. veljače 1990. registrirano je 8 stranaka: HDZ, HSLs, SDHS, SKH, Hrvatska kršćanska demokratska stranka (HKDS), Hrvatska Demokratska stranka (HDS), Radikalno udruženje za Sjedinjene Europske Države i Socijalistički savez radnog naroda Hrvatske (SSRNH), dok su kasnije osnovane Hrvatska stranka prava (HSP), Istarski demokratski sabor (IDS) i Srpska demokratska stranka(SDS).³¹

U takvom sastavu hrvatska politička scena dočekala je demokratske izbore koji su uslijedili iste te 1990. u travnju i svibnju. Prvi krug izbora održan je 22. i 23. travnja, a drugi krug 6. svibnja. U oba kruga većinu glasova je dobio HDZ, koji je u Sabor ušao s 205 zastupnika, dok je SKH-SDP imao 73 zastupnika. Razlog takvom rezultatu je odluka SKH koji je stvorio većinski izborni sustav umjesto proporcionalnog čime su mislili doskočiti političkim oponentima, no na kraju su izgubili.³²

Ubrzo nakon izbora, kao reakcija vojnih vlasti na iste, uslijedilo je oduzimanje oružja teritorijalne obrane (TO). Ta akcija bila je planirana i ubrzana, posebno u periodu kada još nije došlo do primopredaje vlasti, sukladno provedenim izborima. Odluku je protuzakonito, bez znanja Predsjedništva SFRJ, potpisao načelnik GŠ OS SFRJ Blagoje Adžić, a već do 23.

³⁰ Marijan i Barić, *Raspad Jugoslavije*, 23-24.

³¹ Nazor, *Počeci suvremene hrvatske države*, 14-18.

³² Marijan, *Domovinski rat*, 19-21.

svibnja je sve oružje bilo premješteno u prostore pod nadzorom JNA. Taj čin je praktički Hrvatsku ostavio golih ruku spram rastućeg srpskog nacionalizma.³³

Uspostava nove demokratski izabrane vlasti zbilja se već 30. svibnja na konstituirajućoj sjednici Sabora SRH, gdje su zastupnici birali sve rukovodeće kadrove iz redova pobjedničke stanke na izborima. Za predsjednika Predsjedništva SKH izabran je Franjo Tuđman, za predsjednika Sabora SRH izabran je Žarko Domljan, predsjednik Izvršnog vijeća Sabora postao je Stjepan Mesić. Brojna imena koja su tada stupila na političku scenu, u nadolazećim događajima odigrat će vrlo bitne uloge.³⁴

Sve to vrijeme provođena je huškačka propaganda srbijanskog tiska, usmjerena protiv novih hrvatski vlasti. Dana 21. svibnja, donesena je odluka da Općina Knin istupi iz Zajednice općina Dalmacije te da se oformi nova Zajednica općina sjeverne Dalmacije i Like koju bi činile sve općine s većinski srpskim stanovništvom, a nju bi obuhvaćali Benkovac, Donji Lapac, Gračac, Knin, Obrovac i Titova Korenica. Ista Zajednica općina konstituirana je već 27. lipnja. Kroz nekoliko dana su joj pristupile općine Beli Manastir, Daruvar, Dvor na Uni, Glina, Grubišno Polje, Kostajnica, Pakrac Petrinja, Vojnić, Vrginmost i Vukovar. Ta područja su kasnije postala teritorijem RSK.³⁵

Dodatna netrpeljivost srpskog naroda povećana je donošenjem amandmana na Ustav SRH kojima su se promijenili ime, zastava, grb i službeno pismo.³⁶

U Kninu je izbila i pobuna milicajaca koji nisu htjeli prihvatiti ovu vlast, simbole i odore. U pismu objavljenom u *Slobodnoj Dalmaciji* 3. srpnja, koje su kninski milicajci poslali saveznom sekretaru za unutrašnje poslove Petru Gračaninu, navodi se kako je hrvatska vlast ekstremna i kako je nasljednica NDH jer koristi simbole i rječnik koji se tada koristio. Dva dana nakon toga na sastanak u Knin s članovima SDS-a je došao Josip Boljkovac kako bi mirnim putem izgladili situaciju. Tražilo se da nitko od milicajaca ne bude suspendiran i da se u Kninu osnuje općinski sekretarijat unutarnjih poslova (SUP). Boljkovac je na te zahtjeve pristao jer je bio izložen velikim pritiscima kako vlasti tako i mase naroda koja je davala podršku milicajcima.³⁷

Održan je i razgovor između dr. Franje Tuđmana i Jovana Raškovića 23. srpnja s ciljem smanjivanja hrvatsko-srpskih napetosti. No taj sastanak je samo naštetio predsjedniku SDS-a

³³ Nazor, *Počeci suvremene hrvatske države*, 23.

³⁴ Nazor, *Počeci suvremene hrvatske države*, 24-34.

³⁵ Barić, *Srpska pobuna*, 65-68.

³⁶ Marijan i Barić, *Raspad Jugoslavije*, 100.

³⁷ Isto, 101.

jer je transkript objavljen u novinama gdje je izjavljeno da su Srbi lud narod. Naposljetku je Rašković krajem godine zamijenjen radikalnijim političarem Milanom Babićem.³⁸

Ubrzo je održan i „Srpski sabor“ u Srbu kojem je jedina točka dnevnog reda bila ustavni položaj srpskog naroda u Hrvatskoj. Osnovano je Srpsko nacionalno vijeće (SNV). Smatra se kako je na saboru bilo prisutno oko 120 tisuća ljudi. Donesena je i *Deklaracija o suverenosti i autonomiji srpskog naroda*. Deklaracija se pozivala na pravo naroda na samoodređenje, uključujući i pravo na odcjepljenje, pozivajući se na Ustav SRH gdje je navedeno kako je republika i „država srpskog naroda u Hrvatskoj koji živi na povijesnim teritorijima“. Taj akt je dodatno potaknuo srpske političke elite na daljnjem provođenju politike destrukcije i nemira na prostoru Hrvatske.³⁹

Sve veće neprilike na dijelovima teritorija gdje je broj Srba u ukupnom stanovništvu činio većinu ili znatan udio, hrvatskoj vlasti davao je razloge za zabrinutost radi očuvanja mira, ustavnog poretka posebno zbog činjenice o mješovitoj narodnosti milicajaca i njihovoj odanosti novoj hrvatskoj vlasti. Tome u prilog je išao i postotak narodnosti zaposlenih milicajaca koji je bio manje od 50 % u odnosu na Hrvate, iako su Srbi činili 12 % ukupnog stanovništva Hrvatske. Zbog toga su se hrvatske vlasti odlučile za povećanje policijskih (redarstvenih) snaga da bi se ustrojilo i naoružalo što više ljudi odanih hrvatskoj vlasti i spremnih na obranu države. Zakonsko uporište za takvo povećanje policijskih snaga bilo je u članku 25. Zakona o unutarnji poslovima koji je kazao da je Republički sekretarijat za unutarnje poslove prema potrebi dane društvene situacije mogao formirati onoliko jedinica koliko je smatrao u tom trenutku potrebnim. Natječaj za prijem novih djelatnika otvoren je 21. srpnja, a regrutacija je provedena putem ogranaka HDZ-a zbog opstrukcije iste od strane općinskih sekretarijata za unutrašnje poslove. Kriterij odabira zapovjednog kadra bila je profesionalnost i dobrovoljnost. Sam tečaj, nazvan je *Prvi hrvatski redarstvenik*, započeo je 5. kolovoza 1990. na Policijskoj akademiji u Svetošimunskoj cesti u Zagrebu, a primio je 1800 kandidata koji su činili policijsku brigadu, formiranu od dvije bojne odnosno 16 satnija. Tečaj je činio jezgru zapovjednog i djelatnog kadra elitnih hrvatski postrojbi poput Antiterorističke jedinice Lučko, elitne postrojbe u sastavu Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) RH i Zbor narodne garde (ZNG). Iako je sam tečaj planiran kao dvomjesečna obuka on je ubrzo prekinut i to već 17. kolovoza kada je izbila otvorena pobuna srpskog stanovništva na području Knina i Dalmacije koja se zbog zapreka naziva i Balvan revolucija.⁴⁰

³⁸ Barić, *Srpska pobuna*, 70-71

³⁹ Barić, *Srpska pobuna*, 72-74.

⁴⁰ Nazor, *Počeci suvremene hrvatske države*, 39-40.

Kulminacija svega bila je otvorena pobuna koja je izbila 17. kolovoza 1990. kada su se na prometnicama diljem Dalmacije našle zapreke u obliku balvana, rasutog tereta i vozila velikog gabarita koje su nadzirali naoružani neuniformirani pripadnici srpskog naroda s toga prostora. Okidač je bila odluka o izvlačenju naoružanja iz policijskih postaja na području moguće pobune. Da bi hrvatska vlast uspostavila red, poslana su snage iz Zagreba, dio ličkom magistralom koji je zaustavljen od strane srpskog stanovništva u Titovoj Korenici, a dio helikopterima koje su presreli MiG-ovi JNA i prisilili ih na povratak na polazišnu točku.⁴¹

Istovremeno s pobunom, od 19. kolovoza do 2. rujna, održano je i izjašnjavanje o srpskoj autonomiji u Hrvatskoj putem referenduma kojem su mogli pristupiti svi punoljetni građani srpske nacionalnosti koji žive u Hrvatskoj, ali i oni koji žive van nje ali imaju državljanstvo. Izjašnjavanju je pristupilo 756 781 osoba, od kojih je 99,96 % bilo za srpsku autonomiju. Na temelju izjašnjavanja SNV je proglasio istu na etničkim i povijesnim teritorijima koje je srpski narod naseljavao a koji se nalaze u granicama SRH.⁴²

Najava o promjeni hrvatskog Ustava rezultirala je samo većim neslaganjem dijela Srba s hrvatskom vlašću, te su zaključili kako novi Ustav ne uzima u obzir srpske interese i potrebe, posebno im je bila neprihvatljiva stavka koja RH definirao kao nacionalnu državu hrvatskog naroda i drugih naroda i manjina koji su njeni državljani, dok se poseban položaj Srba koji je bio zapisan u Ustavu SRH iz 1974. briše, te se Srbe stavlja van zakona i ustava kako su tumačili. Bilo kakav pokušaj da se situacija izgadi i riješi na miran način u interesu obje strane propao je te se netrpeljivost samo produbila.⁴³

Dana 20. listopada 1990. u Gračacu na zasjedanju Izvršnog odbora SDS-a donesen je prijedlog institucionalizacije autonomije, odnosno odluka o stvaranju Srpske autonomne oblasti Krajine (SAO Krajina) . Do 20. prosinca Statut SAO Krajine prihvatile su općine Benkovac, Obrovac, Donji Lapac, Gračac, Knin, Vojnić i Titova Korenica, a Dvor na Uni sljedeći dan. U skladu s tim odlukama SNV i Privremeno predsjedništvo Zajednice općina sjeverne Dalmacije i Like u Kninu su 21. prosinca proglasili osnivanje SAO Krajine.⁴⁴

Idući dan, 22. prosinca 1990. godine donesena je *Odluka o proglašenju Ustava RH* kojim je potvrđena trodioba vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku i polupredsjednički sustav. Dan ranije je donesen Ustav RH, te zakon o grbu, zastavi himni, te zastavi i lenti predsjednika

⁴¹ Barić, *Srpska pobuna*, 77-84.

⁴² Marijan i Barić, *Raspad Jugoslavije*, 104-105.

⁴³ Marijan i Barić, *Raspad Jugoslavije*, 106-107.

⁴⁴ Barić, *Srpska pobuna*, 93-99.

RH. S obzirom na to da je donesen neposredno pred Božić, uvriježen je i naširoko poznat naziv *Božićni Ustav*.⁴⁵

I u 1991. godini nastavljeno je protuhrvatsko djelovanje pobunjenih Srba u vidu daljnje agitacije na odvajanju teritorija RH i pristupanje SAO Krajini. Već 4. siječnja 1991. donesena je *Odluka o osnivanju SUP-a Sao Krajine i Rješenje o imenovanju sekretara za unutrašnje poslove SAO Krajine*, čime se jasno dalo do znanja da na tom prostoru ingerencija MUP-a RH više ne vrijedi. Za sekretara unutrašnjih poslova imenovan je Milan Martić.⁴⁶

Velika napetost zavladała je kada je Predsjedništvo SFRJ izdalo naredbu o razoružanju svih naoružanih formacija na prostoru Hrvatske, da bi po isteku roka zaprijetilo upotrebom vojne sile ako se to ne ispuni.⁴⁷

Uz prikazivanje film pod nazivom *Što je istina o naoružavanju HDZ-a u Hrvatskoj* i uhićenje *virovitičke skupine* napetost je dosegla vrhunac. Naposljetku, izvanredno stanje u RH nije uvedeno. Dogovorena je demobilizacija pričuvnog sastava policije. No s druge strane pokrenut novi val srpskih mitinga na istoku Hrvatske na kojima se odbacivao Ustav RH i prijetilo Hrvatima i hrvatskoj vlasti.⁴⁸

Po proglašenju SAO Krajine, u Šidskim Banovcima je 7. siječnja 1991. osnovano SNV za Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem, da bi već 26. veljače to isto tijelo usvojilo *Deklaraciju o suverenoj autonomiji srpskog naroda Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema*, u kojoj se navodi pravo srpskog naroda na tom prostoru na samoopredjeljenje i pripajanje s matičnom državom. Odluka o pripajanju Srbiji donijeta je na sjednici u Borovu Selu 31. ožujka 1991., dok je već u lipnju iste godine proveden referendum da narod donese odluku.⁴⁹

U prvoj polovici 1991, došlo je i do prvih otvorenih oružanih sukoba između srpskih pobunjenika i hrvatskih redarstvenika. Prvi sukob izbio je u Pakracu, gdje su policajci srpske nacionalnosti policijske postaje (PS) Pakrac uz pomoć pobunjenika razoružali policajce hrvatske nacionalnosti te stavili PS pod svoju kontrolu. Zbog izvanredne situacije političko vodstvo RH reagiralo je slanjem jedinica za posebnu namjenu MUP-a RH (Antiteroristička jedinica (ATJ) Lučko, Sljeme, Rakitje i Omege iz Bjelovara), da 2. ožujka stave Pakrac pod ponovnu kontrolu hrvatskih vlasti. Došlo je do razmjene vatre između hrvatskih snaga i srpskih pobunjenika koji su se povukli na okolna brda iznad grada. Da smiri situaciju Predsjedništvo

⁴⁵ Nazor, *Počeci suvremene hrvatske države*, 48.

⁴⁶ Nazor, *Počeci suvremene hrvatske države*, 52.

⁴⁷ Isto.

⁴⁸ Nazor, *Počeci suvremene hrvatske države*, 52-53.

⁴⁹ Barić, *Srpska pobuna*, 107.

SFRJ poslalo je JNA da razdvoji sukobljene strane. Sukob JNA i hrvatskih policajaca, pobunjenici nisu uspjeli isprovocirati.⁵⁰

Vodstvo JNA tražilo je sredinom ožujka od Predsjedništva SFRJ uvođenje izvanrednog stanja u Jugoslaviji, s čime se predstavnici Slovenije, RH, BiH i Makedonije nisu složili, što je spriječilo stvarne namjere JNA. Srpski blok u predsjedništvu nakratko je dao ostavke, no ubrzo se vratio. Već u svibnju članovi istoga nisu htjeli potvrditi Stjepana Mesića na dužnost predsjednika Predsjedništva koju je trebao preuzeti automatizmom, što je izazvalo novu krizu, koja je završila posredstvom Europske zajednice (EZ) kada je Mesić na to mjesto ipak došao tijekom ljeta.⁵¹

Novi sukob između srpskih pobunjenika i hrvatske policije dogodio se već 31. ožujka na sam Uskrs u Nacionalnom parku (NP) Plitvička jezera kojeg su zauzeli pripadnici milicije SAO Krajine. Intervencija je pokrenuta jer se pobunjenici nisu htjeli povući. Hrvatsko vodstvo poslalo je jedinice za posebnu namjenu MUP-a RH i snage PU Karlovac i Gospić da NP Plitvička jezera vrate pod hrvatsku kontrolu. Isti su upali u dobro pripremljenu zasjedu pobunjenika odmah po ulasku u NP. Prilikom razmjene vatre došlo je do pogibije hrvatskog policajca Josipa Jovića, te ranjavanja još sedmorice policajaca. Veći broj pobunjenika uhićen.. Ubrzo nakon sukoba JNA je formirala „tampon zonu“ s ciljem sprečavanja sukoba.⁵²

Dana 5. travnja uz osnivanje Vrhovnog državnog vijeća RH. ustrojani su i odredi Narodne zaštite (NZ), nenaoružanih dobrovoljačkih odreda koji su brojili preko 50 tisuća pripadnika.⁵³ Početkom svibnja kada su osnovane policijske postaje u s. Kijevu, na pravcu Sinj-Knin, i s. Kruševu, na pravcu Obrovac-Zadar, selima naseljenim hrvatskim stanovništvom. Kijevo je nekoliko dana bilo u blokadi od strane milicije SAO Krajine.⁵⁴

Na istoku Hrvatske u okolici Vukovara održan je niz velikosrpskih mitinga na kojima su Hrvatima upućivane otvorene prijetnje. Najpoznatiji mitinzi održani su 14. travnja u Borovu Selu i 21. travnja u selu Jagodnjak u Baranji. Huškačka politika dovela je do oružanog sukoba u Borovu Selu 2. svibnja 1991. kada su srpski ekstremisti iz zasjede ubili 12, a ranili 21 policajca što je šokiralo cijelu RH. Istog dana iz zasjede ubijen je i hrvatski policajac u s. Polača kraj Zadra.⁵⁵

⁵⁰ Nazor, *Počeci suvremene hrvatske države*, 54.

⁵¹ Barić, *Srpska pobuna*, 116.

⁵² Nazor, *Počeci suvremene hrvatske države*, 60; Barić, *Srpska pobuna*, 116-117.

⁵³ Nazor, *Počeci suvremene hrvatske države*, 63.

⁵⁴ Marijan, *Domovinski rat*, 73, Barić, *Srpska pobuna*, 117.

⁵⁵ Nazor, *Počeci suvremene hrvatske države*, 64-67; Barić, *Srpska pobuna*, 118-120.

Republika Hrvatska je bila na sve većoj kušnji. Suočena s problematikom porasta ekstremizma pobunjenih Srba potpomognutim JNA, koji nisu priznavali vlast. Manjkalo joj je adekvatnih snaga koje mogu na takvu vrsta problema odgovoriti, pa je odlučeno da se ide u ustrojavanje dodatnih postrojbi koje će se koristiti na svim žarištima diljem RH.

2.1. Ustroj 2. „A“ brigade i njene 2. pješачke bojne „Banijska oluja“ u okviru Zbora narodne garde

Kako se sigurnosno stanje diljem Hrvatske pogoršavalo, očuvanje mira postajalo sve veći problem zbog povećanja ekstremizma pobunjenih Srba i oružanih sukoba koji su odnosili sve više žrtava. Brojčane snage policijskih postrojbi bile su nedovoljne da adekvatno odgovore na sigurnosnu situaciju na više otvorenih žarišta, ali i na brojna nova koja su se otvarala. Da bi doskočile tim problemima, hrvatske vlasti odlučile su se za stvaranje novih vojno-redarstvenih snaga u sklopu MUP-a RH i to u okviru federalnih zakona koji su takvo povećanje snaga dopuštali ako je došlo do pogoršanja sigurnosne situacije na prostoru republike. Tako je već sredinom travnja 1991. od pričuvnog i djelatnog sastava MUP-a RH ustrojne jedinice ZNG-a.⁵⁶

Pripreme za ustrojavanje ZNG-a, buduće HV-a počele su 12. travnja 1991. na sastanku pod vodstvom tadašnjeg ministra obrane Martina Špegelja, gdje je planirano ustrojavanje operativne jezgre sa zadaćama ustrojavanja operativnog sektora, sektora logistike, obavještajne djelatnosti itd.⁵⁷

Donošenjem *Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o unutarnjim poslovima* 18. travnja 1991. stvorene su i pravne osnove za ustrojavanje ZNG-a. Uz redarstvene službe MUP-a RH za zaštitu ustavnog poretka u članku 7. spominje se i ZNG. Djelovanje je člankom 25a. predviđeno po cjelokupnom teritoriju RH. Članak 25b. opisuje ZNG kao profesionalnu, uniformiranu, oružanu formaciju, vojnog ustroja za obrambeno redarstvene dužnosti. Prema članku 25c. jedinicama ZNG-a zapovijeda Ministarstvo obrane, dok članak 25d. propisuje mogućnost upotrebe za izvršenje poslova javne sigurnosti i zaštite ustavnog poretka RH na traženje ministra unutarnji poslova i to na odobrenje samog predsjednika RH. Također člankom 1. točkom 3. djelatnost službe unutarnjih poslova proširena je na zaštitu državne granice RH,

⁵⁶ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o unutarnjim poslovima od 18. 4.1991., *Narodne novine*, Zagreb: Narodne novine, 23.4.1991.

⁵⁷ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 12.

zaštitu nepovredivosti RH, zaštitu određenih osoba, objekata i prostora, te druge poslove utvrđene zakonom, a to je postala djelatnost ZNG-a.⁵⁸

Stvarnom ustrojavanju jedinica ZNG-a moglo se pristupiti nakon što su ministar obrane Martin Špegelj i ministar unutarnjih poslova Josip Boljkovac 10. svibnja 1991. dali *Uputu o načinu reguliranja kadrovskih, tehničkih, financijskih, materijalnih i drugih pitanja o predvođenju pripadnika policije u postrojbe ZNG-a*. Kao rok za predvođenje dan je 15. svibanj 1991., do kada je dio pripadnika jedinica za posebne namjene MUP-a raspoređen u ZNG.⁵⁹

Do kraja svibnja ustrojene su prve četiri djelatne „A“ brigade (br) ZNG-a. Zamišljen je kao djelatni i pričuvni sastav. Ustroj pričuvnog sastava napravljen je na temelju pričuvnog sastava MUP-a koji je 11. travnja 1991. brojao 39 tisuća policajaca, a planiran je kroz ustroj brigada i samostalnih bataljuna.⁶⁰

Djelatni sastav s oznakom „A“, kao što je već spomenuto, sastojao se od četiri brigade: 1. sa sjedištem u Zagrebu, 2. u Trsteniku kraj Dugog Sela, 3. u Vinkovcima pa u Osijeku i 4. u Splitu, specijalnog bataljuna Glavnog stožera (GS) u Zagrebu i 63. samostalnog bataljuna u Slavonskoj Požegi. Pri svakoj policijskoj upravi (PU), zavisi od raspoloživog ljudstva, osnovane su 1-2 pričuvne brigade ZNG-a numerirane od broja 99. do 120., a u nekoliko PU osnovani su i samostalni bataljuni ZNG-a numerirani brojevima od 51. do 64.⁶¹

Radi podizanja morala hrvatskih građana i samih vojnika, ali i radi odvratanja pobunjenih Srba i JNA od moguće agresije, na stadionu Nogometnog kluba (NK) Zagreb u Kranjčevićevoj ulici u Zagrebu 28. svibnja 1991. godine u 18 sati održana je smotra dotad ustrojenih postrojbi ZNG-a. Na smotri je sudjelovalo 800 vojnika naoružanih raznim modernim naoružanjem, desetak protuzrakoplovnih sustava, nekoliko oklopnih transportera i automobila, a uveličale su ju i Počasna predsjednička garda i povijesna postrojba sinjskih alkara, uz zvuke glazbe ZNG-a.⁶²

Kao datum ustrojavanja 2. „A“ brigade, na kojoj je i naglasak u ovom radu, uzima se 15. svibanj a njen prvi zapovjednik bio je Božo Budimir. Zapovjedni kadar, kao i velika većina vojnika, u početku formiranja profesionalnih brigada, pa tako i 2. „A“ br, potječe iz MUP-a RH. Nositelji formiranja brigade bili su pripadnici specijalne policije obučavani u Kumrovcu, Vinici i manji dio u Rakitju. Lokacija gdje je brigada ustrojena bila je u radničkom naselju

⁵⁸ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o unutarnjim poslovima od 18. 4.1991., *Narodne novine*, Zagreb: Narodne novine, 23.4.1991.

⁵⁹ Nazor, *Počeci suvremene hrvatske države*, 73.

⁶⁰ Ante Nazor, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih* (Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2011.), 60-61.

⁶¹ Marijan, *Domovinski rat*, 52-53.

⁶² Nazor, *Počeci suvremene hrvatske države*, 74.

Trstenik kraj Ivanje Reke nadomak Zagreba. Potrebno je naglasiti kako je pristup u aktivnu službu bio dobrovoljan za svakog pripadnika uz potpisivanje djelatnog ugovora. Treba napomenuti kako je prilikom postrojavanja ZNG-a na stadionu NK Zagreb u Kranjčevićevoj ulici, ispred prvih profesionalnih ešalona 2. „A“ br ZNG-a , ratnu zastavu primio pripadnik Tihomir Bedić.⁶³

Prema riječima prvog zapovjednika brigade Bože Budimira ustrojavanje i popunjavanje iste ljudstvom teklo vrlo sporo zbog malog odaziva onih koji su kao vojni obveznici pozivani putem sustava mobilizacije, a u brigadu se pristupalo najčešće dobrovoljno. Početni sastav brigade u velikoj većini činili su dobrovoljci koji su dolazili iz svih socijalnih struktura društva, a kojima motiv bilo veliko domoljublje. To je donijelo i pozitivnu okolnost koju zapovjednik Budimir ističe, a to je uspostavljanje odnosa temeljenih na riječima *moja brigada, moj gardist, moj zapovjednik, za mog gardistu, zapovjednika i posljednju kap krvi*, što je san svakog zapovjednika i vojnika jer su takvi odnosi jamstvo visokog morala i postizanja vrhunskih borbenih rezultata.⁶⁴

Druga pješačka bojna 2. „A“ brigade ZNG-a (2. pb 2. „A“ br ZNG) osnovana je 3. lipnja 1991. godine u Sisku, u naselju Galdovo na prostoru naselja Omladinske radne akcije (ORA). Zapovjednik je postao Drago Matanović, dok je njegov zamjenik bio Tomislav Skender. S obzirom na to da su prostorije policije u Tomislavovoj ulici u Sisku postale premale za veliki broj pripadnika jer su se jedinici priključivali i dobrovoljci koji nisu završili tečaj, Jedinice za posebne namjene (JPN) „Osa“ PU Sisak se preselila u Galdovo na ORA-u. Na ORA-u je došao zapovjednik brigade Božo Budimir, te obratio se tada 240 prisutnih policajaca JPN „Osa“ PU Sisak, upoznao ih s vojno-političkom situacijom, te im objasnio važnost formiranja i same zadaće 2. pješačke bojne na ovom prostoru. Zatim se pristupilo potpisivanju ugovora o dobrovoljnom ulasku u redove postrojbe. Većina prisutnih je prihvatila poziv što pokazuje da je brojčano stanje JPN „Osa“ PU Sisak svedeno na 47 aktivnih djelatnika. Među onima koji su prihvatili poziv za odlazak u brigadu i njenu 2. pb bili su i njen prvi zapovjednik Drago Matanović i njegov brat Predrag Matanović, kasniji zapovjednik 2. pb. Bojna je uzela naziv *Banijska oluja* što je asocijalo na domicilni prostor nastanka i djelovanja, te na vremensku nepogodu koja nosi sve pred sobom, u ovom slučaju sve one koji su bili protiv RH.⁶⁵

⁶³ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 34-36.

⁶⁴ Budimir, *Rat i sloboda*, 29-32.

⁶⁵ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 52; Borna Marinić, *Specijalna jedinica policije „Osa“ u Domovinskom ratu* (Sisak: Udruga SJP OSA Sisak,2018.), 34-35.

Zapovjedništvo bojne činili su zapovjednik Drago Matanović, zamjenik zapovjednika Tomislav Skender, referent općih poslova, ujedno i vozač Dubravko Pukšec, referent za obavještajne poslove Marin Remeta, pomoćnik zapovjednika za psihološko-propagandnu aktivnost Josip Nauković i pomoćnik zapovjednika za pozadinu Ivan Klepić. Bojna se sastojala od tri pješačke satnije(ps). Zapovjednik 1. bio je Predrag Matanović, njegov zamjenik Ivica Hrnčević, zapovjednik 2. ps Tomislav Skender, zamjenik Ivica Vrkljan i zapovjednik 3. ps Krunoslav Cavrić i njegov zamjenik Miroslav Crnković.⁶⁶

Tim činom stvorena je profesionalna postrojba ZNG-a, kasnije HV-a na prostoru Siska i današnje Sisačko-moslavačke županije što se pokazalo ključnim i od velikog značaja za obranu toga kraja od nadolazeće agresije na RH.

3. Ratni put 2. Pješačke bojne „Banijska oluja“ 2. „A“ brigade ZNG-a od osnutka do sarajevskog primirja 3. siječnja 1992.

Prije svega potrebno je identificirati snage kojima su pobunjeni Srbi i JNA imali na raspolaganju na prostoru Banovine gdje je 2. pb vodila svoje prve borbe. Snage JNA bile su sastavljene od Operativne grupe-1 (OG-1) koju su činile 622.mtbr iz Petrinje, 592. mtbr iz Gline i 580. br. iz Vrginmosta (Gvozda), zatim TO Vrginmost (Gvozd), Vojnić, Petrinja, Kostajnica i Glina, 7. partizanska divizija sastavljena od 17. i 26. partizanske br, oklopni bataljun iz 51. mtbr, tenkovska četa iz 329. okbr te snage JNA s prostora BiH u sastavu 5. banjalučkog korpusa, uz apsolutnu podršku lokalnog srpskog stanovništva.⁶⁷

Tijekom lipnja, nakon što je osnovana 2. pb u Sisku, napetosti u međunacionalnim odnosima na sisačkom prostoru, odnosno na Banovini, bile su tolike da je bilo samo pitanje vremena kada će eskalirati u oružani sukob. Tome u prilog idu podaci o nizu terorističkih djelatnosti pobunjenika na prostoru Banovine. Najčešće su to bile aktivnosti podmetanja eksploziva. Prva takva aktivnost bila je podmetanje eksploziva na prostorije NK „Bratstvo“ između s. Gornjeg i Donjeg Čuntića nedaleko Petrinje u nedjelju 9. lipnja 1991. godine, prilikom koje je počinjena šteta na samom objektu NK te je smrtno stradao jedan od počinioca. Po pronađenim dokumentima javnost je saznala da se radi o Jovanu Karajici, rodom iz

⁶⁶ Đuro Gajdek, *Sisačka bojišnica 1991.-1995.* (Sisak: Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, 2008.),116.

⁶⁷ Rajko Rakić i Branko Dubravica, *Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu 1991.-1995.* (Zagreb: MORH, OSRH: HVU Petar Zrinski, 2009.), 102-103.

Velikoga Gradca, sela s prostora glinske općine, koji je živio u Sisku i radio u rafineriji, dok je više ostalih počinitelja ranjeno.⁶⁸ Također je zabilježena i eksplozija u Hrvatskoj Kostajnici 21. lipnja tijekom noći, kada je razneseno vozilo direktora obližnjeg poduzeća „Majur“ te je počinjena šteta na kioscima „Lutrije Hrvatske“ i „Duhana.“⁶⁹ Takve aktivnosti samo su dodatno uznemirile stanovništvo Banovine, među koje se uvukao veliki strah i neizvjesnost što donosi idući dan i kakva ih budućnost čeka. Korak dalje napravila je sama JNA koja se 23. lipnja 1991. utaborila u dvorištu mještana sela Brest, koje se nalazi na lijevoj obali kupe nedaleko Petrinje, i naseljeno je pretežno hrvatskim stanovništvom. Kako su mještani zbog toga čina prosvjedovali te se žalili predsjednici Skupštine općine (SO) Petrinja dr. Stanki Gregurinčić-Žilić, JNA se pravdala da je sve dogovorila s predstavnikom mjesne zajednice sela, što je ubrzo i demantirano. To je izazvalo revolt mještana koji su počeli dovlačiti poljoprivredne strojeve s namjerom blokade jedinice JNA, čiji je zapovjednik, da bi izbjegao eskalaciju sukoba naredio povlačenje. Slične situacije dogodile su se i u selima Križ i Župić.⁷⁰ Podmetanje eksploziva zabilježeno je i u nekoliko ugostiteljskih objekata na prostoru Gline čiji su vlasnici i hrvatske i srpske nacionalnosti.⁷¹ Također je zabilježena i pucnjava na ophodnje MUP-a u Dvoru na Uni i na cesti Rosulje-Selište kraj Hrvatske Kostajnice srećom bez ozlijeđenih. Nisu svi incidenti prošli bez posljedica u tom razdoblju, što se vidi iz primjera ranjavanja jednog Zagrepčana, rodom iz općine Dvor, koji se sukobio s pripadnicima SUP-a Krajine tzv. „martićevcima“ u jednom ugostiteljskom objektu u Dvoru te zadobio ozljedu u oko od rikošetiranja metka.⁷² Zbog konstantnih prijetnji i terorističkih akcija, MUP RH osnovao je PI Kozibrod s ciljem zaštite hrvatskog stanovništva koje je živjelo u Pounju.⁷³ Zbog tog čina, hrvatskoj vlasti, je od strane izvršnog vijeća SO Dvor na Uni izdan ultimatum o povlačenju redarstvenika MUP-a iz sela Kozibroda, što nije dolazilo u obzir. Po isteku roka tijekom noći je započeo žestoki napad na PI Kozibrod, koji je odbijen bez gubitaka, a policajcima su se, u obranu svojih domova, pridružili i mještani sela. Zbog neuspjelih prijetnji, pobunjenici su blokirali naselje Dvor sa svih strana, te onemogućavali normalno odvijanje prometa i putovanja ljudi.⁷⁴

⁶⁸ Željko Grgurinović, „Stradali podmetači eksploziva,“ *Večernji list*, 11. lipanj 1991., 4.

⁶⁹ „Eksplozija usred mjesta,“ *Večernji list*, 21 i 22. lipanj 1991., 4

⁷⁰ Željko Grgurinović, „Vojne igre u dvorištu,“ *Večernji list*, 23. lipanj 1991., 4.

⁷¹ Željko Grgurinović, M. J. „Podmetanja eksploziva,“ *Večernji list*, 23. lipanj 1991., 4.

⁷² Željko Grgurinović, „Teroristi unose nemir,“ *Večernji list*, 24. lipanj 1991., 4.

⁷³ „MUP ne odstupa“ *Večernji list*, 25. lipanj 1991., 7.

⁷⁴ Mate Piškor, Željko Grgurinović, „Ultimatumi, prijetnje i pucnjava,“ *Večernji list*, 26. lipanj 1991., 8.

3.1. Intervencija pripadnika 2. pb 2. „A“ br ZNG-a u Glini

Novi šok uslijedio je otvorenim napadom na PS Glina 26. lipnja 1991. u 4,30 h nakon dva prethodna napada na samostalne policijske patrole u gradu. Već u 7,30 snage JNA su krenule iz Petrinje prema Glini gdje su se razmjestile po važnim položajima s kojih su kontrolirali situaciju. Razdvajanjem sukobljenih strana, snage JNA su onemogućile stizanje pojačanja opkoljenim hrvatskim policajcima koji nisu mogli dugo parirati brojčano nadmoćnijim pobunjenicima. Pobunjenici su nakratko zauzeli samu postaju, a potom su ih pripadnici JPN MUP-a potisnuli van postaje, te ponovno uspostavili hrvatsku vlast. Napeto je bilo i na prostoru Dvora odakle je pokrenut napad na selo Struga, te je spriječeno postavljanje barikada na prostoru selo Volinja prilikom čega su zarobljena tri pobunjenika i na prostoru sela Bijelnik nedaleko Petrinje.⁷⁵ Rezultat tog sukoba bilo je petero mrtvih, od kojih 2 policajca (Tomislav Rom stradao ispred same PS Glina, te jedan policajac ubijen kraj autobusnog kolodvora), 10 ranjeni, i 16 zarobljenih policajca prilikom upada pobunjenika u prostor PS, koji su odvedeni u nepoznatom smjeru.⁷⁶ I kod pobunjenika je bilo žrtava, ali broj stradalih se ne može pouzdano utvrditi.⁷⁷ Predsjednik SO Glina Dušan Jović priznao je da su napad organizirali i pokrenuli srpski pobunjenici, a da će zarobljene pustiti kada se MUP povuče iz Gline.⁷⁸

Značajnu ulogu u obrani PS Glina imala je i 2. „A“ br. ZNG-a, odnosno njena 2. pb „Banijska oluja.“ Zadaća 2. pb pod zapovjedništvom Drage Matanovića te zapovjednika 1. ps Predraga Matanovića i zapovjednika 3. ps Krunoslava Cavrića bila je probiti se do PS Glina i pomoći pripadnicima ATJ Lučko u obrani grada. Kako je cesta Petrinja-Glina bila blokirana morali su proći obilaznim putem Sisak – Petrinja – s. Graberje – s. Glinska Poljana – s. Slana – s. Hađer – s. Dvorište – s. Viduševac-Glina.⁷⁹ Forsiranjem rijeke Gline kod nogometnog igrališta, gardisti su, na iznenađenje pobunjenika i pripadnika JNA, izbili kraj PS Glina, gdje su zauzeli borbene položaje. Pristupilo se ukopavanju i utvrđivanju položaja pod stalnim pritiskom uperenih tenkovskih cijevi i pod svakodnevnim provokacijama. Nakon izmještanja pripadnika ATJ Lučko u Zagreb 3. srpnja 1991. godine, pripadnici 2. pb preuzimaju i samostalno drže obrambene položaje na prostoru Gline sve do 13. srpnja 1991. godine.⁸⁰

⁷⁵ Mate Piškor, Željko Grgurinović, „Odbijeni napadi terorista,“ *Večernji list*, 27. lipanj 1991., 6.

⁷⁶ Mate Piškor, „Redarstvenici kao taoci,“ *Večernji list*, 28. lipanj 1991., 7.

⁷⁷ Isto

⁷⁸ Isto.

⁷⁹ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 118.

⁸⁰ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 117-121.

Zapovjednik 2. pb Drago Matanović prisjeća se prvog borbenog zadatka, te navodi kako im se u rano jutro tog 26. lipnja 1991. godine javio zapovjednik Budimir i rekao da budu spremni, a nedugo nakon njega zvao je i načelnik PU Sisak Đuro Brodarac te ih obavijestio o napadu na PS Glina. Organizirani u dvije kolone, u sastavu 1. ps, inženjerska desetina i 3. ps te krenuli obilaznim putem preko sela Glinske Poljane i sela Viduševca do Gline gdje su preko rijeke improvizirali mali drveni most te su prešli na suprotnu obalu i ubrzo izbili na prostor kraj PS Glina gdje su formirali obranu.⁸¹

Ratno predsjedništvo SO Glina proglasilo je 1. srpnja 1991. ratno stanje zbog *napada snaga hrvatskog vrhovništva na teritorij opštine*.⁸² Isto je snage MUP-a i ZNG-a smatralo okupacijskima, a ratno stanje bit će na snazi dok se iste ne budu izbačene s teritorije SAO Krajine kojoj pripada i Općina Glina.⁸³ Već idućeg dana 2. srpnja 1991. godine u 3 sata u noći pokrenut je jak napad na PS Glina koju su branili pripadnici 2. pb i pripadnici ATJ Lučko. Napad je pokrenut iz smjera gdje se nalazila JNA, koja po tom pitanju sprečavanja istog nije ništa poduzela. Moglo se zaključiti da je već odabrala stranu u sukobu. Srećom uspješno je odbijen bez ranjenih i poginulih na hrvatskoj strani što se za pobunjeničku stranu ne može sa sigurnošću potvrditi.⁸⁴ O svrstavanju JNA na stranu pobunjenika govori i operativno izvješće JNA od 2. srpnja 1991. u kojem se navodi kako je Glina evakuirana a najvećim je dijelom u rukama same JNA kao i kontrola ulaza i izlaza iz grada, kako je većina stanovništva pripremljena na sukob s MUP-om i ZNG-om, te kako su pripadnici MUP-a u PS Glina taoci same JNA.⁸⁵

Potrebno je istaknuti i skorbu eskalaciju ratnog sukoba i sa snagama JNA u Glini 8. srpnja, koje su blokirale PS Glina u kojoj su se nalazili pripadnici 2. pb 2. „A“ br ZNG-a, otvoreno prijeteci uperenim tenkovskim cijevima i onemogućavajući dolazak pojačanja i opskrbe hranom i lijekovima. Izgovor je bio da su pripadnici hrvatskih snaga tijekom noći pucali po JNA, što su hrvatske vlasti demantirale kao neistinu. Tenkovi su se ipak djelomično povukli nakon pregovora 10. srpnja 1991., dalje onemogućavajući opskrbu postaje. Hrvatski vojnici u ZNG-u i policajci u postrojbama MUP-a uspjeli su identificirati u uniformama JNA brojne pobunjene Srbe koji su nekoliko dana prije napadali PS, a među njima i samog predsjednika SO Glina Dušana Jovića. Zanimljivo, Jović je prije pozivao izbjegle glinske

⁸¹ Gajdek, *Sisačka bojišnica*, 116-117.

⁸² Katica Gašljević-Tomić, *Selo i župa Viduševac* (Zagreb: Ibis grafika d.o.o., 2010.), 538.

⁸³ Isto.

⁸⁴ Željko Grgurinović, „Poraženi četnici uzmiču,“ *Večernji list*, 3. srpanj 1991., 8.

⁸⁵ Gašljević-Tomić, *Selo i župa Viduševac*, 539.

Hrvate da se vrate svojim domovima, a ovaj čin sigurno im nije ulijevao nadu u siguran povratak.⁸⁶

Uz svakodnevnu pucjavu i eksplozije na prostoru grada Gline, pripadnici 2. pb, odnosno 1. i 3. ps napustili su Glinu 13. srpnja 1991., te su dotad čuvane položaje predali 1. pb 2. „A“ br ZNG-a i JPN Omega Bjelovar, a oni su upućeni na nova krizna žarišta koja su se otvorila na prostoru Banovine. Obrana glinske policijske postaje bila je ratno krštenje za pripadnike 2. pb odnosno njene 1. i 3. ps, koje je prošlo bez ranjenih i poginulih.⁸⁷

Karta 1. Intervencija u Glini 26. lipnja i kružna obrana tijekom srpnja 1991.⁸⁸

3.2. Sudjelovanje pripadnika 2. pb u obrani Policijske ispostave u Kozibrodu

Kao što je već spomenuto, PU Sisak je u selu Kozibrod, koje se nalazi na glavnoj komunikaciji između Hrvatske Kostajnice i Dvora na Uni, osnovala policijsku ispostavu (PI). Ista je predstavljala onu u Dvoru na Uni koji se kompletno odmetnuo na pobunjeničku stranu. Cilj osnivanja PI Kozibrod bilo je osiguravanje sve ugroženijeg hrvatskog stanovništva. Razlog osnutka PI Kozibrod bio je razumljiv s obzirom na to da se na tom potezu nalazilo osam sela -

⁸⁶ Mate Piškori, Željko Grgurinović, „Oficiri žele rat,“ *Večernji list*, 10. srpanj 1991., 5. Mate Piškori, Željko Grgurinović, „Samovolja vojnog zapovjednika,“ *Večernji list*, 11. srpanj 1991., 4.

⁸⁷ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 121.

⁸⁸ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 119.

Zamlača, Banska Struga, Unčani, Golubovac, Divuša, Kozibrod, Kuljani te Gvozdansko, u kojima je živjelo 1.400 Hrvata koji su jako dobro znali što se hrvatskom stanovništvu događa na prostoru Pounja te su osnutak PI Kozibrod dočekali s veseljem i olakšanjem.⁸⁹

Po osnivanju PI Kozibrod pripadnici MUP-a dobili ultimatum da se povuku u roku od jednog dana jer će se uspostava PI smatrati činom agresije na Krajinu. Napad na PI Kozibrod bio je izveden u noći 25. na 26. lipanj 1991. i to 20 minuta nakon isteka ultimatum. Pokrenut je s brda iznad sela koja su držali pobunjeni Srbi i teritorija BiH otkuda se nekoliko skupina agresorskih snaga prebacilo čamcima preko rijeke. Napad je odbijen a protivnik se povukao u Dvor.⁹⁰

Kao pojačanje obrane Pounja i sela naseljenim hrvatskim stanovništvom istovremeno kada su 1. i 3. ps 2. pb 2. „A“ br ZNG-a krenule iz Siska u ispomoć obrani PS Glina, 2. ps 2. pb krenula je 26. lipnja 1991. godine predvođena zapovjednikom Tomislavom Skenderom u pomoć obrani Pounja, u PI Kozibrod. Tamo su pripadnici 2. ps uz pomoć lokalnih branitelja dobrovoljaca i malobrojnih pripadnika JPN MUP-a iz Siska uspješno organizirali obranu pounjskih sela.⁹¹

Već dva dana kasnije u večernjim satima 28. lipnja 1991. ranjen je gardist Gordan Osonički. Prva pomoć pružena mu je u Domu zdravlja u Hrvatskoj Kostajnici, no kako su ozljede bile vrlo teške, odlučeno je da ga se prebaci u sisačku bolnicu. Uz vozilo hitne pomoći krenula je i policijska pratnja. Na njih je u selu Knezovljani, na cesti između Petrinje i Kostajnice, otvorena vatra iz automatskog oružja prilikom čega je teško ranjen jedan policajac te je oštećeno policijsko vozilo. Pod vatrom policajci su se uspjeli prebaciti u vozilo hitne pomoći te doći do Siska gdje je ranjenom policajcu pružena pomoć. Zbog zadržavanja, gardist Osonički je preminuo od ozljeda. Postao je prvi branitelj koji je poginuo u obrani hrvatskog Pounja i prva žrtva 2. „A“ br ZNG-a⁹²

U rano jutro 29. lipnja 1991. pokrenut je jak pješački napad. Vatra je otvorena iz automatskog oružja uz korištenje ručnih bombi na PI i na kuće u selu. Napad je trajao kratko, te je odbijen bez žrtava na hrvatskoj strani.⁹³ Novi napad pokrenut je 2. srpnja 1991. godine u 3 sata u noći iz smjera Šamarice, također je odbijen bez gubitaka na hrvatskoj strani.⁹⁴ Prilikom

⁸⁹ Jakša Raguž, „Pad policijske postaje Kozibrod,“ u: *Petrinjski zbornik za povijest i obnovu zavičaja*, ur. Davor Salopek (Petrinja: Matica hrvatska u Petrinji, 2007.), 65-67.

⁹⁰ Mate Piškor, Željko Grgurinović, „Ultimatumi, prijetnje i pucnjava,“ *Večernji list*, 26. lipanj 1991., 8.

⁹¹ Gajdek, *Sisačka bojišnica*, 117.

⁹² Mate Piškor, Željko Grgurinović, „Ubojice iz zasjede,“ *Večernji list*, 30. lipanj 1991., 6, Raguž, Pad policijske postaje Kozibrod, 71.

⁹³ Mate Piškor, „Četnički napad na Kozibrod,“ *Večernji list*, 1. srpanj 1991., 8.

⁹⁴ Željko Grgurinović, „Poraženi četnici uzmiču,“ *Večernji list*, 3. srpanj 1991., 8.

jednog napada u noći s 3. na 4. srpnja 1991. poginulo je i ranjeno nekoliko pobunjenika, dok je troje uhićeno.⁹⁵ Kako izravni pješački napadi na selo nisu imali uspjeha, pobunjenici su se okrenuli novim načinima borbe poput prometne blokade u vidu postavljanja mitraljeskih gnijezda u selu Volinja prema Kostajnici iz kojih su djelovali po vozilima koja su prometovala tim pravcem kao i sve češća minobacačka vatra po položajima branitelja.⁹⁶ Kao pojačanje gardistima iz 2. ps 17. srpnja 1991. došli su pripadnici 1. ps 2. pb čime je ojačana obrana Pounja.⁹⁷ Već idući dan kao dobrodošlica novopridošlom pojačanju pokrenut je minobacački i pješački napad koji je uspješno odbijen, te je odmah pokrenuto i čišćenje dijela obrane prema Hrvatskoj Kostajnici otkuda su pobunjenici često napadali sve koji su prometovali tim dijelom.⁹⁸

Tako zahtjevnu liniju bojišnice okruženu sa svih strana protivnikom koji je pokretao svakodnevne česte pješačke napade, poduzimao minobacačke napade, vršio prepade na vozila, napadao iz smjera BiH preko Une, pripadnici 2. pb držali su do 21. srpnja 1991. kada su se po zapovijedi vratili natrag u Sisak. Liniju su predali drugim postrojbama ZNG-a i MUP-a. Zanimljivo je napomenuti da su i te svježe hrvatske snage upale u zasjedu pobunjenih Srba na prostoru sela Majura, na cesti Sunja-Kostajnica, a s njima su bili i novinari koji su sve bilježili kamerama. Uz pomoć branitelja sela Majura uspjeli su se probiti iz okruženja, neozlijeđeni, te se pridružiti obrani Kostajnice i Pounja.⁹⁹

3.3. Borbe na prostoru Petrinjske općine

Vrlo napeto bilo je i na prostoru Općine Petrinja u čijem sastavu se nalazilo vrlo mnogo sela s većinskim srpskim stanovništvom koje je prihvatilo nasilje i sukob kao način provedbe velikosrpske ideje. Pucnjava, prepadi, pregledavanje vozila, pljačka imovine i stoke postalo je svakodnevica za Hrvate na Banovini.

Zbog manjka policijskih djelatnika koji bi osiguravali normalno odvijanje svakodnevnog života PU Sisak 26. lipnja 1991. godine poslao je zahtjev Specijalnoj jedinici policije PU Varaždinske koja je upućena kao ispomoć na područje Banovine. Ta postrojba dobila je zadatak da osigura odvijanje normalnog života u selima Kraljevčani i Dragotinci na području PS Petrinja. Najkritičnije je bilo u selima Dragotinci, Prnjavor Čuntić, Hrvatski

⁹⁵ Željko Grgurinović, „Samoubilački napadi,“ *Večernji list*, 5. srpanj 1991., 7.

⁹⁶ Raguž, Pad policijske postaje Kozibrod, 71.

⁹⁷ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 123.

⁹⁸ Željko Grgurinović, „Odbijeni teroristički napadi,“ *Večernji list*, 19. srpanj 1991., 5.

⁹⁹ Mate Piškor, „Napadnut konvoj MUP-a i Garde,“ *Večernji list*, 21. srpanj 1991., 4.

Čuntić i Kraljevčani koja su se nalazila okružena srpskim selima koja su podržavala pobunu. Zbog toga je osnovana PI Kraljevčani da bi se osigurala adekvatna zaštita hrvatskog stanovništva i neometano odvijanje prometa banijskim cestama, te su se držale kontrolne točke prema srpskim selima.¹⁰⁰

Da situacija ne ide u dobrom smjeru pokazali su događaji koji su se zbili 5. srpnja 1991. godine. Naime, u selu Gornja Budičina, na prometnici Petrinja-Kostajnica, rano ujutro naoružani teroristi pucali su na sestre Josipu (16) i Snježanu (19) Kožić i na Snježaninog dečka Vladu Dumbovića, pripadnika rezervnog sastava MUP-a RH. Josipa je na mjestu preminula, dok su Snježana i Vlado teško ranjeni. Zločin je zaprepastio cijelu Banovinu, no i prije su Hrvati u tom selu bili izloženi prijetnjama, pucnjavi te bacanju eksploziva na svoja dvorišta.¹⁰¹

Hrvatska vlast je raspolagala informacijom kako su se brojni Srbi nastanjeni na prostoru Općine Petrinja javljali u vojarne JNA kao rezervni sastav da bi dobili naoružanje i to pod posredstvom općinske TO.¹⁰²

Na prostor sela Dragotinci i Kraljevčani 13. srpnja 1991. pokrenut je vrlo jak minobacački napad iz smjera sela Luščani, Banski Grabovac i Šušnjar čiji su stanovnici tvrdili da u njihovim selima nema ekstremista i nereda i da će ako do toga dođe iste spriječiti. No te tvrdnje su bile očita obmana. Napad na Dragotince i Kraljevčane trajao cijeli dan i dio noći.¹⁰³

Gardisti 1. ps i dijela 3. ps 2. pb dobili su od zapovjednika Budimira zapovijed da zajedno s pripadnicima ATJ Lučko krenu u ispomoć PI Kraljevčani. Pripadnici 1. ps zauzeli su položaje u Dragotincima.¹⁰⁴

Tog 13. i narednog dana 14. srpnja 1991. na taj prostor pokrenuti su žestoki napadi pobunjenih Srba iz sela Bačuge, Velikog Šušnjara, Jabukovca i Tremušnjaka potpomognuti od strane JNA u teškom minobacačkom i tenkovskom naoružanju. Civilno hrvatsko stanovništvo većinom je izbjeglo prema Petrinji (274 osobe su evidentirane) zbog teške ratne situacije. Brojni ljudi su preko noći ostali bez svega što su stvarali cijeli život. S civilima se povukla i vojska koja je protunapadom u popodnevnim satima 14. srpnja pod svoju kontrolu stavila PI Kraljevčani i Dragotince. U teškim borbama poginuo je Zvonko Mikočević, a sedam branitelja je ranjeno. Potrebno je napomenuti da su svi pogođeni dum-dum mecima koji su zabranjeni

¹⁰⁰ http://usjp-roda.com.hr/povijest_03.html (posjećeno 2.8.2021. u 18,02 h)

¹⁰¹ Željko Grgurinović, „Ubojstvo na kućnom pragu,“ *Večernji list*, 6. srpanj 1991., 4.

¹⁰² „Pobjegao tenkist,“ *Večernji list*, 6. srpanj 1991., 5.

¹⁰³ Željko Grgurinović, „Četnici ponovno napadaju,“ *Večernji list*, 14. srpanj 1991., 5.

¹⁰⁴ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 142.

svim svjetskim konvencijama ratovanja, a koje su srpski pobunjenici koristili u sukobima s MUP-om RH i ZNG-om.¹⁰⁵

Kao dokaz o sudjelovanju JNA na strani srpskih pobunjenika u javnosti je objavljena snimka razgovora oficira JNA, pukovnika Borića i nadređenih, čija se tenkovska jedinica nalazi na prostoru Općine Petrinja u selu Jabukovac, kako dogovaraju i planiraju napade na hrvatske položaje u Dragotincima, Krljevčanima, Prnjavoru i Čuntiću.¹⁰⁶

Idućeg dana, 15. srpnja 1991. novi napad započeo je u rano jutro u 5: 15 sati. Uz srpske pobunjenike u napad se izravno uključila i tenkovska jedinica JNA pod zapovijedanjem spomenutog pukovnika Borića. Selo Kraljevčani u tenkovskom napadu poprilično je uništeno. MUP i ZNG nisu imali naoružanja oduprijeti se takvoj sili jer su bili naoružani samo pješačkim naoružanjem za obračun sa srpskim pobunjenicima a nije postojala ni zapovijed od strane nadređenih za obračun s JNA. Ranjeno je 14 pripadnika ZNG-a i MUP-a i dva civila, a od tenkovske granate poginuo je Dubravko Pukšec pripadnik 2. pb 2. „A“ br ZNG-a, prvi poginuli branitelj iz Siska. Među ranjenima bio je i zapovjednik 2. pb Drago Matanović.¹⁰⁷

O okolnostima ranjavanja Matanović je u izjavi za novine rekao kako su pobunjenici počeli djelovati snajperima u 4:30 sati, te da je njihov položaj bilo teško utvrditi. Potom je počelo djelovanje automatskim oružjem što je trajalo 20ak minuta. Tvrdi kako je laž da je hrvatska strana prva otvorila vatru. Nakon vatre iz pješačkog naoružanja krenulo je granatiranje minobacačima i tenkovima što je dokaz sudjelovanja vojske jer pobunjenici takvo oružje nisu posjedovali. Matanović je rekao kako su svi pokušaji suradnje s JNA bili naivni i neuspješni zbog toga što je cijelo vrijeme planirala djelovanje protiv njih zajedno s pobunjenicima. Ranjen je od iste granate od koje je poginuo njegov kolega Dubravko Pukšec.¹⁰⁸

Zbog jake vatre i kaotičnosti borbe u kojima je bilo mnogo ranjenih ali i zbog šoka od sudjelovanja vojske na strani pobunjenika, svim pripadnicima ZNG-a i MUP-a, a među njima i pripadnicima 2. pb pod zapovjedništvom Predraga Matanovića, naređeno je izvlačenje prema Petrinji.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Željko Grgurinović, Antun Petračić i Karlo Rosandić, „Agresija na Baniju,“ *Večernji list*, 15. srpanj 1991., 4-5.

¹⁰⁶ „Oficir otkazao poslušnost,“ *Večernji list*, 16. srpanj 1991., 4.

¹⁰⁷ Željko Grgurinović, Karlo Rosandić, „Teroristički napad JA,“ *Večernji list*, 16. srpanj 1991., 5.

¹⁰⁸ „Vrijeme za istinu,“ *Večernji list*, 16. srpanj 1991., 5.

¹⁰⁹ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 143.

3.4. Obrana Sunje

Sunja je mali gradić na granici Banovine i Posavine, nalazi se na desnoj obali rijeke Save, te je većinski nastanjen hrvatskim stanovništvom. Na prometnici Sisak-Sunja nalaze se sela naseljena većinski srpskim stanovništvom, a isto je i na prometnicama Sunja-Hrvatska Kostajnica i Sunja- Hrvatska Dubica.

Da situacija ne ide u dobrom smjeru pokazao je „Protestni sabor srpskog naroda“ u s. Drljače nedaleko Sunje koji se održao 7. lipnja 1991. godine na kojem se okupilo 150 sudionika iz mjesnih zajednica (MZ) s većinski srpskim stanovništvom bivše Općine Sisak, koje su pristupile SAO Krajini u svibnju te godine sukladno rezultatima referenduma. Rezultat „sabora“ bilo je „Saopštenje policijskoj stanici u Sunji“ u kojem se poziva *srpski narod toga kraja na stanje trajne i povišene borbene gotovosti s ciljem samoobrane* te se na taj prostor zabranjuju ulasci pripadnicima MUP-a RH bez prisutnosti SUP-a SFRJ.¹¹⁰ Takav način komunikacije šokirao je sve kako na tom prostoru tako i na prostoru Siska. Izvršno vijeće SO Sisak osudilo je zahtjeve sudionika skupa, te otvoreno odbacilo prijetnje i pozivanje na oružje.¹¹¹

Radi lakšeg pregleda situacije na sunjskom bojištu, potrebno je spomenuti koje su se te MZ odmetnule i priklonile pobunjeničkoj vlasti iz Knina. Na prometnici Sisak- Sunja to su sela Blinjski Kut, Kinjačka, Brđani Cesta, Petrinjci, Drljače, zatim potez sela Četvrtkovac, Radonja Luka, Donji Hrastovac, pa do ceste Sunja-Dubica sela Pobrđani, Čapljani, Jasenovčani, Papići, Kostreši Šaški, Slovinci, Šaš i Ckrveni Bok na samoj obali Save te brojna druga sela nastanjena srpskim stanovništvom koja se nalaze na sporednim prometnicama.

Razvoj sukoba na području Sunje gotovo proročanski je predvidio general Janko Bobetko tijekom razgovora s načelnikom PU Sisak Vladom Milankovićem. Milanković je izvijestio generala da Sunju brani jedan vod MUP-a smješten u jednoj kući pokraj željezničke postaje. Iduća naredba je bila povlačenje MUP-a dublje u grad, pojačavanje obrane još jednim vodom policije te su se vojni položaju ukopali po svim pravilima ratovanja da bi se što spremnije dočekao agresor. U idućim danima kada je Sunja napadnuta pokazalo se kako je generalovo razmišljanje bilo ispravno.¹¹²

Događaj od 26. srpnja 1991. dao je naslutiti da se u Sunji nešto sprema. Tada je veći dio srpskog stanovništva koje je živjelo u Sunji napustilo grad i otišlo na prostor pod kontrolom

¹¹⁰ Gajdek, *Sisačka bojišnica*, 79.

¹¹¹ Željko Grgurinović, „Sisačka vlada o okupljanju Srba,“ *Večernji list*, 8. lipanj 1991., 4.

¹¹² Janko Bobetko, *Sve moje bitke* (Zagreb: Vlastita naklada, 1996.), 187-188.

pobunjenika.¹¹³ Idućeg dana poduzet je minobacački napad na Sunju prilikom kojeg je na grad palo 27 mina. Iako je materijalna šteta bila velika, ljudskih gubitaka na svu sreću nije bilo. Branitelji su procijenili da su mine ispaljene sa srpskih položaja u Drljačama poznatom po održanom mitingu pobunjenika ranije toga ljeta.¹¹⁴

Kako je Sunja predstavljala lijevo krilo obrane grada Siska, cilj agresora bio je njeno osvajanje, čime bi se otvorio prostor prema Sisku na koji bi se mogle koncentrirati puno jače snage čime bi bila neizvjesna sudbina obrane kako grada tako i prostora prema Zagrebu.

Kako su minobacački napadi na grad postali svakodnevni, normalno odvijanje života civila na tom prostoru postalo je nemoguće, te su se brojni uputili u sigurne krajeve RH. Izbjeglice iz Sunje i sunjske Posavine svjedoče o razornom djelovanju tih napada, izgledu samog grada ali i djelovanju snajperista s okolnih brda po svemu što se u gradu kreće.¹¹⁵

U obranu Sunje su se odmah nakon napada 27. srpnja 1991., uključili i pripadnici 1. i 2. ps 2. pb. 2. „A“ br ZNG-a pod zapovjedništvom Predraga Matanovića i Tomislava Skendera. Ubrzo je 1. ps po zapovijedi napustila Sunju i premjestila se u selo Komarevo nedaleko Siska čime je ojačala taj dio bojišta. Preostali dio 2. pb, njena 2. ps zajedno s ostalim snagama brigade, policije i domaćih branitelja formirala liniju obrane koja se protezala linijom hotel *Sunja*-željeznička stanica-policijska postaja-pilana i položaj *leteća tvrđava* (dvokatnica specifične vanjske vizure koja je odudarala u prostoru).¹¹⁶

Uz svakodnevne minobacačke napade, 30. srpnja 1991. došlo je i do pucnjave između pripadnika MUP-a i dvoje civila iz jedne kuće. U okršaju su civili poginuli te je naknadnim uvidom ustanovljeno da se radi o srpskim pobunjenicima koji su do tog trenutka krili da su se priklonili protivničkoj strani.¹¹⁷

Početak kolovoza obrana Sunje sastojala se od 2. ps 2. pb 2, „A“ br ZNG-a pod zapovjedništvom Tomislava Skendera i njegovog zamjenika Mladena Legina, pripadnika policijske postaje Sunja pod zapovjedništvom Davida Bece, dobrovoljaca mještana Sunje i okolnih sela koji su svrstani u 3. ps 57. samostalnog bataljuna (SAMB) pod zapovjedništvom Marijana Kolakovića, te samostalne satnije pričuvnog sastava MUP-a PU Zagreb pod zapovjedništvom Žarka Peše- Leoparda koji je ujedno postao i prvi zapovjednik obrane Sunje. Ukupno su te snage brojale oko 300tinjak branitelja. Cilj im je bio oformiti jedinstvenu liniju

¹¹³ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 144.

¹¹⁴ „Zločinci se pritajili,“ *Večernji list*, 29. srpanj 1991., 5.

¹¹⁵ Željko Grgurinović, Mate Piškor i Karlo Rosandić, „Drama Hrvatskog pučanstva,“ *Večernji list*, 30. srpanj 1991., 5.

¹¹⁶ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 148.

¹¹⁷ Željko Grgurinović, Mate Piškor, „Generali pojačavaju pritisak,“ *Večernji list*, 1. kolovoz 1991., 5.

obrane od sela Graduse Posavske, Sunjske Grede, Krivaja, Sunjskog Selišta, Žremana, Bistraća završno s Bobovcem na Savi, u čemu su na kraju i uspjeli jer ti dijelovi nisu okupirani od strane snaga srpskih pobunjenika potpomognutih JNA.¹¹⁸

Da bi rasteretili obranu Sunje, branitelji predvođeni 2. ps 2. pb su poduzeli 6. kolovoza 1991. brzu akciju na položaje pobunjenika u Drljačama i Četvrtkovcu odakle su konstantno minobacačima napadali grad. Agresori su razbijeni i otjerani s tih položaja uz znatne gubite dok gubitaka na hrvatskoj strani nije bilo.¹¹⁹ No po povratku branitelja na početne položaje, pobunjenici su se ponovno vratili i usprkos gubiticima ponovno zauzeli Drljače i Četvrtkovac te nastavili s napadima na grad čemu svjedoči i sam napad 9. kolovoza koji je ponovno odbijen.¹²⁰ Samo četiri dana poslije grad i njegova okolica ponovno su napadnuti minobacačima, na sreću bez žrtava na hrvatskoj strani.¹²¹ Idućeg dana ponovno je pokrenut napad na Sunju. Uz prethodnu minobacačku podršku u krugu željezničke stanice, napad je nastavljen pješčkim snagama koje su napredovale sve do pilane *Sava* odakle su brzim odgovorom MUP-a i ZNG-a odbijeni i potjerani nazad na početne položaje u Drljačama. Prilikom napada poginuo je jedan pripadnik agresorske vojske po kojeg se na prostoru Drljača spustio vojni helikopter što svjedoči i povezanosti srpskih pobunjenika i JNA.¹²² Idućih nekoliko dana bilo je relativno mirno da bi 19. kolovoza 1991. Sunja ponovno bila granatirana minobacačima 120 mm s prostora Drljača i Četvrtkovca prilikom čega su ranjeni Zlatko Lovreković, pripadnik 2. ps 2. pb 2. „A“ br ZNG-a te jedan civil, dok je jedna žena smrtno stradala.¹²³ Iduća 3 dana bilo je djelomično mirno do novog žestokog minobacačkog napada na grad u kojem je oštećena ambulanta sa svime što je služilo u pružanju pomoći ranjenicima.¹²⁴ Minobacački napad pokrenut je iznova 23. kolovoza kada je u Sunju stigao s novinarima i francuski diplomat i potpredsjednik skupštine Jean Francois Deniau da bi se osobno uvjerio u stvarno stanje stvari na Banovini i u Posavini. Ostao je zaprepašten s obzirom na to da je doživio otvaranje snajperske i pješčke vatre na novinare koji su se morali povući sa željezničke postaje uz čuvanje odstupnice od strane 2. pb 2 „A“ br.¹²⁵ Uz svakodnevno nadlijetanje zrakoplova JNA koji izviđaju položaje MUP-a i ZNG-a, prenoseći informacije pobunjeničkoj strani, minobacački napad 24. kolovoza 1991. ponovno je odnio civilnu žrtvu i

¹¹⁸ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 148-149.

¹¹⁹ Mate Piškor, „Na napad ćemo odgovoriti,“ *Večernji list*, 8. kolovoz 1991., 7.

¹²⁰ Željko Grgurinović, „Odbijen napad na Sunju,“ *Večernji list*, 10. kolovoz 1991., 4.

¹²¹ Željko Grgurinović, „Napad na Sunju,“ *Večernji list*, 14. kolovoz 1991., 6.

¹²² Željko Grgurinović, „Helikopter odvezao terorista,“ *Večernji list*, 15. kolovoz 1991., 6.

¹²³ Željko Grgurinović, Milivoj Alapić, „Odlučan otpor agresoru,“ *Večernji list*, 21. kolovoz 1991., 6.

¹²⁴ Željko Grgurinović, „Armija puca na civile,“ *Večernji list*, 24. kolovoz 1991., 7.

¹²⁵ Željko Grgurinović, „Agresori ne biraju mete,“ *Večernji list*, 24. kolovoz 1991., 7.

donio nova razaranja grada.¹²⁶ Dva dana poslije Sunja je bombardirana zrakoplovima MiG od strane JNA te je počinjena velika materijalna šteta, a od strane pobunjenih Srba opljačkano je i spaljeno selo Staza nedaleko Sunje na prometnici prema Hrvatskoj Dubici. Iz kuća je odvoženo sve, od namještaja do stoke, da bi pobunjenici nakon pljačke iste spalili. Mještani su napustili selo da bi spasili živu glavu i u nevjerici iz daljine promatrali kako im gore kuće.¹²⁷ Na Sunju su pobunjeni Srbi počeli djelovati i iz Svinice i Radonja Luke koja se nalaze u pozadini Drljača, čime se svakodnevni pritisak samo pojačao.¹²⁸

Topnički napadi JNA i pobunjenika dosegli su vrhunac 28. kolovoza 1991. godine. Napadi su počeli od samog jutra i nisu prestajali cijeli dan. Kada se mislilo da će to biti još jedan minobacački napad bez žrtava uslijedio je šok. Od tenkovske granate na već spominjani položaj *leteća tvrđava* poginuli su zapovjednik 2. ps 2. pb 2. „A“ br ZNG-a Tomislav Skender i njegov zamjenik Mladen Legin. Tog dana ranjeni su i Marjan Kudlek, Mario Gvozdanović, Enes Sadiković i Miroslav Maršić. Idućeg dana, 29. kolovoza 1991., 2. ps zamijenila je 3. ps pod zapovjedništvom Krunoslava Cavrića te je na istim položajima ostala do početka srpnja 1992. godine. Zamijenjena 2. ps se vratila u Sisak na kratkotrajni odmor.¹²⁹

Tijekom rujna napadi na Sunju su se intenzivirali, pa je tako 5. rujna 1991. napad započet dan ranije još uvijek trajao. Pobunjeni Srbi iz okolnih sela vodili su bezuspješno borbe s pripadnicima MUP-a i ZNG-a u nadi da će slomiti obranu i osvojiti grad.¹³⁰ Jaki minobacački, a potom i pješачki napadi nastavljani su i 8. rujna 1991. no ponovno su odbijeni od strane branitelja Sunje, na svu sreću bez ljudskih žrtava.¹³¹ Uz minobacačke, tenkovske i pješачke napade, Sunja je napadnuta 12. rujna 1991. i raketama iz raketnih bacača JNA.¹³² Obrani Sunje 15. rujna 1991. pridružio se Slobodan Praljak, dotada redatelj i novinar, koji je postao desna ruka zapovjednika obrane grada Žarka Peše. Ubrzo je pokupio sve simpatije kako mještana tako i svih koji su sudjelovali u obrani, a dobio je i nadimak Hemingway.¹³³ Prilikom jakog minobacačkog napada, četnici iz smjera Petrinjaca probili su se poljima uza Savu braniteljima iza leđa prilikom čega je poginuo gardist Branko Markus i civil Mijo Petanović. Uslijedio je protunapad hrvatskih snaga koji je pobunjenike vratio na početne položaje.¹³⁴ Vrlo jak napad

¹²⁶ Milivoj Alapić, „Nakon aviona- mine“, *Večernji list*, 26. kolovoz 1991., 6.

¹²⁷ Željko Grgurinović, „Bombardirana Sunja“, *Večernji list*, 27. kolovoz 1991., 6.

¹²⁸ Željko Grgurinović, „Na udaru sve hrvatsko“, *Večernji list*, 28. kolovoz 1991., 7.

¹²⁹ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 149; Mate Piškor, „Tenkovi ruše, četnici pale“, *Večernji list*, 30. kolovoz 1991., 8.

¹³⁰ Željko Grgurinović, „Laži generala Aksentijevića“, *Večernji list*, 6. rujna 1991., 8.

¹³¹ Mate Piškor, „Četnički odgovor Evropi“, *Večernji list*, 9. rujna 1991., 8.

¹³² Željko Grgurinović, „Raketni napad na Sunju“, *Večernji list*, 13. rujna 1991., 8.

¹³³ S. Mijić, „Jači od bestrazjca“, *Večernji list*, 16. rujna 1991., 10.

¹³⁴ Mate Piškor, „Novi četnički masakar“, *Večernji list*, 22. rujna 1991., 6.

bio je 22. rujna 1991. kada je na grad palo više od 700 raznih projektila, a odnio je tri ljudska života među civilima. Poginuli su Nada Škurtan, Josip Palavra i Pero Cvijanović, a među MUP-om i ZNG-om bilo je nekoliko lakše ranjenih pripadnika.¹³⁵ Napad je trajao od ranog jutra pa do same noći, što mještani i branitelji nisu pamtili od kada je na snazi bilo ratno stanje.¹³⁶ Jaki minobacački i pješački napadi nastavljeni su svakodnevno do kraja rujna i svi su redom odbijeni. Tijekom listopada stanje se nije promijenilo. Kombinirani minobacačko-pješački napadi bili su svakodnevica gardistima 3. ps 2. pb 2. „A“ br ZNG-a za vrijeme boravka na prvoj crti obrane grada. Na Sunju je s položaja pobunjenih Srba u Drljačama, Četvrtkovcu i Donjem Hrastovcu ispaljeno preko 50 projektila koji su počinili vrlo veliku materijalnu štetu po gradu.¹³⁷ Napad je zabilježen i idućeg dana na što su branitelji odgovorili istom mjerom, te su daljnje aktivnosti od strane agresora bile prekinute.¹³⁸ Dana 5. listopada 1991. iz smjera Stremena i Crkvenog Boka napadnut je Bobovac, koje spada u sunjski obrambeni prsten a koje do tada nije bilo meta agresora.¹³⁹ Žestok pješački napad na tom prostoru pokrenut je i na Žremen, Krivaj ali i na samu Sunju, no uspješno je odbijen s velikim gubicima na protivničkoj strani. Hrvatsko topništvo djelovalo je na protivničke položaje u Drljačama, odakle je svakodnevno gađano sunjsko područje.¹⁴⁰ S umjetničkom satnijom koja se dobrovoljno odazvala obrani domovine i koja je svoj nesebični doprinos istoj dala na prostoru Sunje potrebno je spomenuti i doprinos u obrani zagrebačkog glumca Svena Laste koji, iako u poznim godinama, odlučno brani Sunju rame uz rame s brojnim mlađim braniteljima djelujući prema protivniku snajperskom puškom.¹⁴¹ S aktivacijom cjelokupnog banijskog bojišta 18. listopada 1991., napadnuta je i Sunja no ovog puta neprijatelju su zadani veliki gubici u ljudstvu jer je su na prostoru Četvrtkovca i Drljača uništena dva kamiona koja su prevozila agresorske vojnike.¹⁴² Novi kombinirani minobacačko-pješački napad na Sunju pokrenut je 23. listopada 1991. no odbijen je uz velike gubitke na protivničkoj strani prema pisanju medija.¹⁴³ Prostor grada napadan je svakodnevno i do kraja listopada, no bez rezultata i uz velike gubitke na obje strane. Potrebno je još napomenuti i prasku sklapanja primirja između pobunjenika i JNA s jedne strane i MUP-a i ZNG-a s druge strane. Ta su primirja agresori koristili da reorganiziraju snage, popune logistiku i spremne se za još žešće napade na hrvatske položaje što

¹³⁵ Milivoj Alapić, „Poginula tri civila,“ *Večernji list*, 23. rujan 1991., 7.

¹³⁶ Isto.

¹³⁷ Željko Grgurinović, „Siskom odjekuju detonacije,“ *Večernji list*, 2. listopad 1991., 8.

¹³⁸ Željko Grgurinović i Mate Piškor, „Napadi iz zraka,“ *Večernji list*, 3. listopad 1991., 5.

¹³⁹ Željko Grgurinović, „Napad na Bobovac,“ *Večernji list*, 6. listopad 1991., 8.

¹⁴⁰ Željko Grgurinović, Mate Piškor, „Sisak-otrov za zrakoplove,“ *Večernji list*, 7. listopad 1991., 5.

¹⁴¹ K.Š., „Lasta brani Sunju,“ *Večernji list*, 12. listopad 1991., 5.

¹⁴² Željko Grgurinović, Mate Piškor, „Refinerija ponovno gori,“ *Večernji list*, 19. listopad 1991., 8.

¹⁴³ Željko Grgurinović, „Narkomani pod zvijezdom petokrakom,“ *Večernji list*, 24. listopad 1991., 8.

su branitelji ubrzo shvatili te su se i oni adekvatno pripremali u tim trenucima. Napad izveden 1. studenog 1991. smatrao se najžešćim do tada s obzirom na to da se bojišnica aktivirala na svim položajima, odnosno napadi su pokrenuti iz svih pravaca. Grad je napadan iz svog mogućeg naoružanja (minobacačima, raketama, avionima, tenkovima i pješačkim naoružanjem), no branitelj su uspjeli odbiti i te pokušaje te su protivniku nanijeli mnogostruke gubitke. Uništeno je nekoliko minobacačkog oruđa s posadama kao i nekoliko mitraljeskih gnijezda, a uspjeh svih koji su branili grad bilo je i uništenje tenka. No ovaj put nije prošlo bez gubitaka na hrvatskoj strani. Poginuo je gardist Petar Filipović.¹⁴⁴ Gubici su agresoru naneseni i prilikom protunapada 5. studenog 1991. kada su uništeni jedan bunker s posadom, mitraljesko, minobacačko i topničko gnijezdo, te objekti iz kojih je agresor snajperima djelovao po hrvatskim položajima.¹⁴⁵ Kako agresor nije mogao slomiti obranu grada, prema medijskim izvješćima okrenuo se terorističkim i kriminalnim aktivnostima poput pljačke i paleži hrvatskih kuća po okolnim okupiranim selima, ali i otmici i ubojstvima civila samo zato što su Hrvati.¹⁴⁶ U drugoj polovici studenog 1991. na sisačkom bojištu nakon nekoliko krugova pregovora između hrvatskih vlasti i zapovjedništva petrinjske JNA zavladao je kratkotrajno primirje. Nakon primirja agresor je napao još žešće, tako je bilo i ovog puta, no bez žrtava na hrvatskoj strani.¹⁴⁷ Ponovno intenziviranje kombiniranih minobacačko-pješačkih napada na Sunju počelo je 6. prosinca 1991. kada su paralelno započela ofenzivna djelovanja na cjelokupnom sisačkom bojištu, a grad je intenzivno granatiran idućeg dana ali je linija obrane ostala na istom mjestu i nije pokleknula.¹⁴⁸ Novi napad iz Četvrtkovca i Gornjeg Hrastovca pokrenut je 10. prosinca 1991., prema izvješćima medija uz velike gubitke na protivničkoj strani.¹⁴⁹ Žestoki napad grad je doživio već tri dana poslije kada je na njega palo preko 600 projektila raznih kalibara no linija bojišnice usprkos svoj silini napada nije pomaknuta a prema pisanjima medija snage branitelja učinkovito su uzvratile na ove napade.¹⁵⁰

¹⁴⁴ Željko Grgurinović i Mate Piškor, „Odbijena neprijateljska ofenziva,“ *Večernji list*, 2. studeni 1991., 8.

¹⁴⁵ Željko Grgurinović i Mate Piškor, „Najveća razaranja u povijesti grada,“ *Večernji list*, 6. studeni 1991., 9.

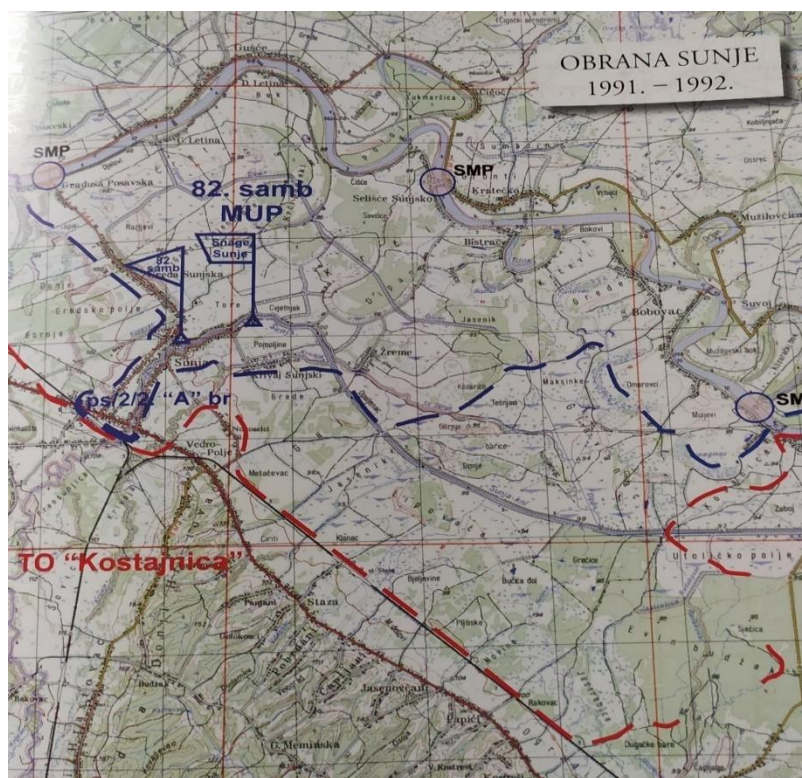
¹⁴⁶ M.A., „Četnička divljanja,“ *Večernji list*, 11. studeni 1991., 8.

¹⁴⁷ Željko Grgurinović, „Srpski fašisti i dalje ubijaju,“ *Večernji list*, 26. studeni 1991., 8.

¹⁴⁸ Željko Grgurinović i Mate Piškor, „Nova ofenziva na Sisak,“ *Večernji list*, 8. prosinac 1991., 8.

¹⁴⁹ Željko Grgurinović, „Odbili pješački napad,“ *Večernji list*, 11. prosinac 1991., 6.

¹⁵⁰ Mate Piškor, „Plotuni zaustavili četnike,“ *Večernji list*, 15. prosinac 1991., 8.

Karta 2. Obrana Sunje od srpnja 1991. do srpnja 1992.¹⁵¹

Ta agresorska ofenziva posustala je bez uspjeha tek 17. prosinca 1991. kada je prestala kiša projektila.¹⁵² Nove provokacije uslijedile su već u noći s 21. na 22. prosinca 1991. kada je nakon granatiranja pokrenut pješački napad uz otvaranje vatre iz pješačkog naoružanja. Položaji branitelja gađani su i tromblonskim minama. Napad je odbijen bez žrtava na hrvatskoj strani.¹⁵³ Period između Božića i Nove godine također su obilježila svakodnevna granatiranja i pokušaji pješačkih napada koji su završavali bezuspješno po stranu pobunjenika. Tome svjedoče i novinari koji su na staru godinu zajedno s gardistima i pripadnicima MUP-a doživjeli jedan pješački napad koji je krenuo pucanjem snajperima po položajima hrvatskih branitelja i kretanjem 30ak pobunjenika prema njima, no odbijeni su bez žrtava na hrvatskoj strani.¹⁵⁴ Nova 1992. godina također je počela minobacačkim napadom na hrvatske položaje, što je doseglo vrhunac idući dan što nije pokolebalo branitelje.¹⁵⁵ Dana je 2. siječnja 1992. potpisano je primirje poznato kao Sarajevsko primirje, koje je stupilo na snagu idućeg dana. Ono je trebalo obustaviti sva ratna djelovanja na prostoru RH. Praksa je ipak pokazala da je to primirje bilo isto kao i sva prijašnja pa su podmukli kombinirani minobacačko-pješački napadi nastavljani i tijekom 1992. godine. No s druge strane, ono je ipak donijelo jednu pozitivnu

¹⁵¹ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 145.

¹⁵² Željko Grgurinović, „Nova ofenziva na Sisak,“ *Večernji list*, 19. prosinac 1991., 6.

¹⁵³ Milivoj Alapić, „Predah za božićne blagdane?,“ *Večernji list*, 23. prosinac 1991., 6.

¹⁵⁴ Željko Grgurinović, „Za četnike prolaza nema,“ *Večernji list*, 2. siječanj 1992., 5.

¹⁵⁵ Željko Grgurinović, „Nova ofenziva na Sunju“ *Večernji list*, 3. siječanj 1992., 4.

činjenicu, a to je da se linija obrane nije mijenjala do početka oslobođenja toga kraja u kolovozu 1995. godine tijekom *VRO Oluja*.

Zanimljivo je istaknuti da je usprkos činjenici da je na grad znalo pasti 1200 raznih projektila u danu, broj žrtava malen kada se razmjerno u obzir uzmu takva djelovanja. Poginulo je pet pripadnika 2. „A“ br ZNG-a dok je ranjenih nekoliko desetaka. Organizacija života bila je na nivou. Postojala je električna i telefonska mreža, funkcionirala je ambulanta, preostali civili su se bavili uobičajenim poslovima koliko im je ratno stanje to dopuštalo. Kako je sve iznad površine zemlje razrušeno, život se odvijao u podrumima i zaklonima napravljenim ispod površine zemlje. Logistička opskrba hranom i lijekovima je funkcionirala na vrlo zavidnoj razini, a u periodima kada je bilo struje popravljali su se vodovi i održavala telefonska veza sa Siskom. Time su položaji Hrvatske vojske opstali, a taj dio hrvatske obranjen od srpske agresije.¹⁵⁶

3.5. Uspostava obrane Siska u selima Komarevu i Blinjskom Kutu

S rastom agresorovog pritiska na cjelokupni prostor Banovine i na prostor sunjske Posavine, istovremeno se stezao obruč i oko samog grada Siska kao najvećeg i industrijski najviše razvijenog urbanog središta tog dijela RH. Gradu je gospodarski gravitirao cijeli prostor Banovine. Otegotna okolnost za organizaciju obrane jest činjenica da je na Banovini živio velik dio srpskog stanovništva koje se priklonilo pobunjeničkoj vlasti u Kninu i ostvarivanju velikosrpske politike, što je do izražaja došlo 1991. godine. Već u rano ljeto veliki broj izbjeglica počeo je dolaziti u grad što se odražavalo na moral branitelja ali je do krajnjih granica rastegnuo sustav zbrinjavanja ljudi u takvim situacijama. Takvo stanje samo se pojačavalo tijekom srpnja i kolovoza kada su brojna naselja na prostoru Banovine okupirana od strane pobunjenih Srba potpomognutih tehnikom JNA.

Važnost organizacije obrambenih položaja na dominantnim pozicijama kako bi se spremno dočekao agresor bez mogućnosti iznenađenja uvidio je general Janko Bobetko koji je, aktivno savjetima podupirao stvaranje obrane grada Siska. Uz Sunju, uvidio je i položaj sela Komareva i Klobučaka kao vrlo bitne za stvaranje obrambene linije. To je potaknulo vojne zapovjednike da prionu na posao utvrđivanja položaja i kopanja dovoljno dubokih rovova što se pokazalo nužnim u nadolazećem periodu.¹⁵⁷

¹⁵⁶ Mate Piškor, „I Sunja ima jastreba,“ *Večernji list*, 10. studeni 1991., 26.

¹⁵⁷ Bobetko, *Sve moje bitke*, 187.

Na prometnici Sisak-Sunja nalazi se nekoliko sela. Počevši od Siska slijede sela Novo Selo, Novo Pračno, Komarevo naseljeni hrvatskim stanovništvom i selo Blinjski Kut naseljen pola hrvatskim, pola srpskim stanovništvom dok slijede sela Kinjačka, Brđani Cesta, Petrinjci, Drljače naseljeni srpskim stanovništvom. U Komarevu se odvaja sporedna prometnica za cestu Petrinja-Kostajnica i tu se još nalaze Klobučak i Madžari naseljeni hrvatskim stanovništvom. Ta sela zajedno s Komarevom, Blinjskim Kutom i Polom¹⁵⁸ činila su sustav obrane grada Siska. Zašto je obrana Komareva i stvaranja prve linije obrane Siska baš na tom prostoru bila bitna svjedoči geografski položaj mjesta koje se nalazi na brežuljcima s kojih se grad vidi kao na dlanu. Agresorska vatra iz automatskog oružja i teških strojnica postale su svakodnevica tijekom srpnja, a krajem mjeseca intenzivirali su se i minobacački napadi na položaje branitelja iz smjera sela nastanjenih srpskim stanovništvom.¹⁵⁹

Prema zapovijedi, 1. ps 2. pb 2. „A“ br pod zapovjedništvom Predraga Matanovića premještena je s prostora Sunje na prostor s. Komareva s ciljem ojačavanja tog dijela obrane grada Siska krajem mjeseca srpnja 1991. godine.¹⁶⁰ Već 31. srpnja 1991. napadnuti su minobacačkim granatama i automatskim pješačkim naoružanjem no napad je uspješno odbijen.¹⁶¹

Već idućeg dana 1. ps izvela je svoju prvu borbenu akciju na tom prostoru prilikom koje je pod kontrolu ZNG-a stavljen dio Blinjskog Kuta koji su do tada kontrolirali pobunjenici koji su se morali povući prema Kinjačkoj uz gubitak od dva uništena kamiona. Kako su se agresori ponovno vratili na te pozicije i postavili barikade, ponovno je pokrenuta akcija čišćenja 5. kolovoza 1991. prilikom koje su uništena dva mitraljeska gnijezda a sami pobunjenici ponovno odbačeni prema Kinjačkoj. Zapreke nisu uklonjene upotrebom eksploziva pa je sama akcija morala biti prekinuta zbog nemogućnosti napredovanja borbenih i sanitetskih vozila brigade.¹⁶² O uspješnosti tih akcija svjedoči i podatak da su omogućile putovanje prema Sunji uz oružanu pratnju snaga ZNG-a ili MUP-a.¹⁶³

Nakratko je 1. ps prebačena na prostor Sunje kao ispomoć 2. ps 2. pb 2. „A“ br ali je vraćena sredinom kolovoza vraćena na prostor Blinjskog Kuta i Pole gdje sudjeluje na utvrđivanju obrambenih položaja.¹⁶⁴ Iduća zadaća im je bila izviđanje terena s ciljem

¹⁵⁸ Naziv za prostor ispod sela Komareva uz obalu rijeke Save koji se nalazi nasuprot sisačke rafinerije.

¹⁵⁹ Željko Grgurinović i Mate Piškor, „Dočekao sam i treći rat,“ *Večernji list*, 30. srpanj 1991., 5.

¹⁶⁰ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 148.

¹⁶¹ Željko Grgurinović i Mate Piškor, „Generali pojačavaju pritisak,“ *Večernji list*, 1. kolovoz 1991., 5.

¹⁶² Lucić ur., Monografija 2.GBR, 152.

¹⁶³ Mate Piškor, „Krizni štab u akciji,“ *Večernji list*, 4. kolovoz 1991., 6; „Panici nema mjesta,“ *Večernji list*, 6. kolovoz 1991., 6.

¹⁶⁴ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 152.

prikupljanja informacija za moguće pravce napadne akcije kojom bi se uspostavila cestovna komunikacija Sisak-Sunja, a istovremeno su odbijani kombinirani minobacačko-pješački napadi na taj dio bojišta.¹⁶⁵

Nakon prikupljanja dovoljno informacija o stanju protivničkih snaga na tom prostoru, izdana je zapovijed od strane generala Bobetka o pokretanju napada 21. kolovoza 1991. godine. Cilj napadne akcije bio je slomiti obranu neprijatelja i ovladati prometnicom Sisak-Sunja i prostorom oko nje.¹⁶⁶ Zadaća 1. ps 2. pb 2. „A“ br ZNG-a bila je ovladati prostorom Komarevo - Madžari - Trnjani - Čakale – Kinjačka - Brđani – Petrinjci – Drljače, snage 57. samb trebale su napredovati pravcem Komarevo – Bestrna – Blinjski Kut, dok je 2. ps 2. pb 2. „A“ br ZNG-a imala zadaću napredovanja Sunja – Drljače. Akcija je trebala krenuti u 22.30 sati, no kasnila je u samom početku te je krenula u ponoć.¹⁶⁷

Gardisti 1. ps imali su potporu oklopnog vozila domaće proizvodnje naoružanog strojnicom M-53 i protuzrakoplovnim topom PAT-20/1 i 80 granata za njega. Akcija je uspješno tekla te su neprijateljske otporne točke neutralizirane u svim selima do dolaska na glavnu cestu u Kinjačkoj gdje su bez teškoća napredovali još 2 km do dolaska na ravnu čistinu koja se proteže ispred Brđani Cesta.¹⁶⁸

Na toj čistini pripadnici 1. ps upali su u zasjedu a o silini borbe svjedočio je sam zapovjednik Predrag Matanović koji je izjavio kako je sve teklo glatko do dolaska na čistinu ispred Brđani Cesta kada su upali u dobro pripremljenu zasjedu pobunjenih Srba na prostoru toga sela. Oklopno vozilo s čela kolone pogođeno je i nije više bilo u funkciji dok su pripadnici satnije koji su se kretali iza njega morali potražiti zaklon u jarcima pokraj ceste. Iz jaraka se nisu mogli pomaknuti zbog jake vatre iz raznog pješačkog naoružanja, mitraljeza, snajpera i tromblona.¹⁶⁹ Jedan od članova posade pogođenog oklopnog vozila Dubravko Kralj prisjetio se kako je isto bilo naoružano puškomitraljezom M53 i puškomitraljezom M72. Uz njega posadu su činili Marijan Majnarić, Goran Pejaković, Davor Smuđ, Zdenko Celčić i Neven Rimaj koji su se izvukli bez ozljeda te su otvorili vatru da se ostali dio satnije izvuče.¹⁷⁰ Poginulo je pet pripadnika 1. ps 2. pb 2. „A“ br ZNG-a Alen Glavan, Ivan Hrnčević, Žan Marot, Osman Muratagić i Igor Devčić, dok je 16 gardista ranjeno.¹⁷¹ Jedan od pripadnika 1. ps Ernest

¹⁶⁵ Željko Grgurinović, „Vojska traži krv“, *Večernji list*, 19. kolovoz 1991., 7.

¹⁶⁶ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 153-155.

¹⁶⁷ Gajdek, *Sisačka bojišnica*, 144.

¹⁶⁸ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 153-155.

¹⁶⁹ Gajdek, *Sisačka bojišnica*, 144.

¹⁷⁰ Gajdek, *Sisačka bojišnica*, 145.

¹⁷¹ Željko Grgurinović, „Bjesomučni napadi četnika“, *Večernji list*, 23. kolovoz 1991., 7; „Armija puca na civile“, *Večernji list*, 24. kolovoz 1991., 7.

Bilandžić prisjetio se okolnosti stradanja svojih pet suboraca.¹⁷² Upavši u zasjedu uz njega je smrtno stradao Alen Glavan, morao je brzo pronaći zaklon te je uvidio još četiri teško ranjena suborca koji se nisu mogli povlačiti. Samostalno je pokušavao odbiti napad neprijatelja, ali je nakon nekog vremena i sam ranjen uz nedostatak streljiva te se morao povući da i sam ne upadne u ruke pobunjenika . Kako je bio ranjen u obje ruke, lijevu nogu i desni bok proveo je sate u povlačenju kroz grmlje i kanale do prvih položaja u Poli i Komarevu koji su se od toga mjesta nalazili par kilometara zračne linije. Postojala je opasnost da nastrada od prijateljske vatre s tih položaja no na sreću do toga nije došlo.¹⁷³ Uz brojne žrtve na hrvatskoj strani, izvješća medija govore o brojnim gubitcima među pobunjenim Srba.¹⁷⁴ Zapovjedništvo petrinjskog garnizona ujedno je zaprijetilo i upotrebom 622. mtbr. JNA prema samom Sisku.¹⁷⁵ Uzimajući u obzir velik broj poginulih i ranjenih u vrlo kratkom vremenu, prijetnju JNA o upotrebi sile spram obrane Siska, ali i nepokretanje 2. ps iz smjera Sunje čiji je zadatak bio spajanje sa snagama 1. ps jedino logično rješenje je bilo povlačenje na početne položaje. No uočilo se također da još uvijek treba raditi na obuci pripadnika i ZNG-a i MUP-a i na njihovoj zajedničkoj koordinaciji tokom bilo kakvih napadnih akcija.¹⁷⁶

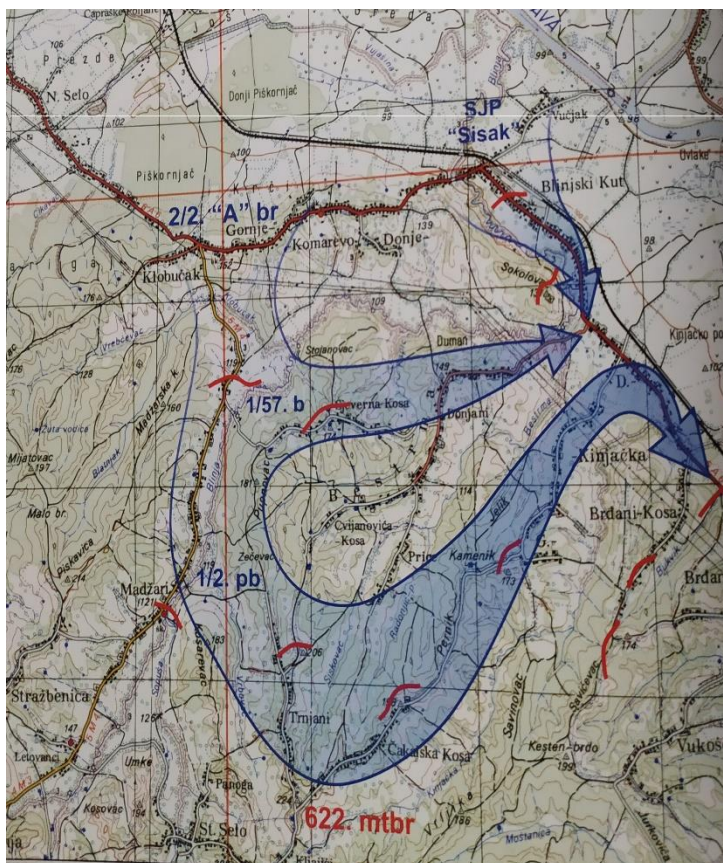
¹⁷² Gajdek, *Sisačka bojišnica*, 145

¹⁷³ Gajdek, *Sisačka bojišnica*, 144-145.

¹⁷⁴ Željko Grgurinović, „Armija puca na civile,“ *Večernji list*, 24. kolovoz 1991., 7.

¹⁷⁵ Lucić ur., *Monografija 2.GBR*, 156.

¹⁷⁶ Lucić ur., *Monografija 2.GBR*, 156.

Karta 3. Akcija Brđani 22. kolovoz 1991. godine¹⁷⁷

3.6. Sudjelovanje 2. pb „Banijska oluja“ u bitci za Petrinju

Uvodno je potrebno napomenuti nešto o sastavu stanovništva na prostoru općine Petrinja. Na prostoru cijele općine, koja je obuhvaćala i dobar dio prostora Banovine, živjelo je 35 565 stanovnika od čega 15 969 ili 44,9 % Srba i 15 790 ili 44,39 % Hrvata. Naselja s većinskim hrvatskim stanovništvom nalaze se na prostoru između rijeke Kupe i gore Šamarice, dok se ona s većinski srpskim stanovništvom nalaze na prostoru Šamarice uz iznimku nekoliko većinski hrvatskih sela. U samoj Petrinji živjelo je 8445 Srba i 7662 Hrvata dok je grad okružen naseljima s većinski hrvatskim stanovništvom.¹⁷⁸

Takav sastav stanovništva činio je vrlo veliku bazu pobornika velikosrpske ideje koja se širila s prostora Knina i na prostor Banovine putem brojnih mitinga na kojima su se takve ideje širile. A to se ubrzo pokazalo ispravnim onoga trenutka kada su počeli sukobi u okolici grada na prostoru Banovine. Uz ove podatke i činjenicu kako se na prostoru grada u nekoliko vojarni JNA nalazila 622. mtbr koja je u svom sastavu imala veliku pješачku i tenkovsku silu, eskalacija sukoba u gradu bila je samo pitanje vremena.

¹⁷⁷ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 154.

¹⁷⁸ Rakić i Dubravica, *Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu 1991.-1995.*, 101.

Tome u prilog išao je i napad srpskih pobunjenika i JNA na postrojbe MUP-a i ZNG-a u Dragotincima, Kraljevčanima i Hrvatskom Čuntiću otkuda je zbog otvorenog rata izbjeglo sve civilno hrvatsko stanovništvo. U Petrinji je bilo smješteno 830 civila iz tih sela što je predstavljalo dodatan pritisak na već otežano funkcioniranje grada.¹⁷⁹

Svakodnevnica su postali pucnjava vojnih rezervista JNA na pripadnike MUP-a i ZNG-a bez upozorenja i objašnjenja, podmetanje eksploziva na imovinu petrinjskih Hrvata, krađe i prijetnje silom.¹⁸⁰ Za ilustraciju toga stanja spomenimo slučaj od 1. kolovoza 1991. kada su rezervisti došli na prostor restauracije Gavrilović, gdje su se nalazile izbjeglice iz hrvatskih sela na Šamarici, te su im prijetili ubijanjem i protjerivanjem i iz Petrinje. Morale su intervenirati jedinice MUP-a i rastjerati rezerviste u vidno alkoholiziranom stanju. Činjenica da je sve više srpskog stanovništva pristupalo rezervnom sastavu JNA iako za to nisu dobili pozive, zbog čega su izbivali s radnih mjesta što je samo pogoršavalo ionako krhko stanje mira.¹⁸¹ Također se sve više pucalo s prostora petrinjske vojarne u smjeru položaja koje su držale snage ZNG-a i MUP-a. Jedan takav incident se zbilo se u noći 17. na 18. kolovoza 1991. kada je otvorena vatra svjetlećim mecima.¹⁸² JNA je preko megafona 24. kolovoza 1991. pozivala petrinjske Srbe da se iseles iz grada što je bio znak mogućem skorašnjem napadu.¹⁸³ Idućeg dana Petrinju je u sklopu obilaska bojišta u Sisku i Banovini posjetio i sam predsjednik dr. Franjo Tuđman kako bi se uvjerio u stanje u gradu. Popričao je s ljudima i razgledao obrambene položaje u selu Pecki, a u detalje su ga uputili zapovjednici ZNG-a i predsjednik kriznog štaba Ivan Bobetko.¹⁸⁴ Prije dolaska predsjednika iz smjera petrinjske vojarne „Šamarica“ izvršen je napad od strane JNA i pobunjenih Srba na PP Petrinja, u kojem je zapaljeno krovište a prilikom gašenja istog, snajperskim metkom ranjen je petrinjski vatrogasac.¹⁸⁵ Sve vrijeme toga djelovanja pobunjenika i JNA po Petrinji, u gradu je bio angažiran dio 1. pb 2. „A“ br ZNG-a koji je tu poslan s ciljem osiguranja dolaska predsjednika Tuđmana.¹⁸⁶

Eskaliralo je 2. rujna 1991. kada su pobunjenici i JNA iz petrinjskih vojarni svim raspoloživim sredstvima napali grad ne birajući pritom mete.¹⁸⁷ U tom napadu uništen je jedan tenk i jedan oklopni transporter, a četiri su oštećena. Još veća razaranja grada spriječena su

¹⁷⁹ Mate Piškor, „Pomoć sa svih strana“, *Večernji list*, 22. srpanj 1991., 7.

¹⁸⁰ Željko Grgurinović, „Teror se nastavlja“, *Večernji list*, 21. srpanj 1991., 4.

¹⁸¹ Željko Grgurinović, „Barbarstva rezervista“, *Večernji list*, 2. kolovoz 1991., 9.

¹⁸² Željko Grgurinović, „Vojska traži krv“, *Večernji list*, 19. kolovoz 1991., 7.

¹⁸³ Željko Grgurinović i Mate Piškor, „Četničke bande potučene“, *Večernji list*, 25. kolovoz 1991., 6.

¹⁸⁴ Željko Grgurinović i Mate Piškor, „Tuđman na fronti“, *Večernji list*, 26. kolovoz 1991., 3.

¹⁸⁵ A. P. „Snajperskim metkom na vatrogasca“, *Večernji list*, 26. kolovoz 1991., 6.

¹⁸⁶ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 156.

¹⁸⁷ Željko Grgurinović i Mate Piškor, „Petrinja u ratnom plamenu“, *Večernji list*, 3. rujna 1991., 9.

zabranom zapovjedništva jedinicama MUP-u i ZNG-u da uzvraćaju vatru prema agresorima.¹⁸⁸ Kako obrana grada nije slomljena izravnim napadom iz vojarni, težište djelovanja pobunjeni Srbi i JNA prebacili su na obrambene položaje MUP-a i ZNG-a u okolnim selima Hrastovici i Peckima. Pecke su zauzeli 8. rujna 1991., a s tog prostora i iz sela Budičina i Bačuga, 10. rujna 1991. slomljena je hrvatska obrana Hrastovice i Taborišta prilikom čega je poginuo jedan gardist, a ranjeno ih je sedam.¹⁸⁹

Od napada 2. rujna 1991. izravnih ratnih djelovanja u samom gradu nije bilo. Premorene gardiste 1. pb 2. „A“ br ZNG-a 10. rujna 1991. zamijenili su gardisti 2. pb 2. „A“ br ZNG-a.¹⁹⁰ Relativno mirno bilo je iduća tri dana, dok 13. rujna 1991. nije započelo granatiranje grada minobacačima i topovima.¹⁹¹ Idućeg dana JNA je ponovno izvela napad na grad svim raspoloživim sredstvima a razvile su se i ulične borbe, no ZNG je preuzeo inicijativu i pritisnuo neprijatelja u vojarnu. Zapovjednik petrinjskog garnizona potpukovnik Slobodan Tarbuk zatražio je tada prekid vatre, a hrvatska strana je na to pristala.¹⁹² Žestok napad na grad je pokrenut 16. rujna 1991. kada su tenkovi JNA ponovno izašli na ulice i počeli razarati sve oko sebe. Ubrzo je krenuo i pješački napad rezervista i pobunjenih Srba uz svekoliku potporu artiljerije iz vojarne „Vasilj Gaćeša.“ U napadu je pogođen spremnik amonijaka tvornice Gavrilović što je moglo izazvati katastrofu s brojnim žrtvama. To je potaknulo napadače na povlačenje. O silini napada govori podatak da je u sisačku bolnicu dovezeno 45 ranjenika među kojima je velika većina pripadnika ZNG-a i MUP-a.¹⁹³ Iduća tri dana oklopno-pješački napadi su se smirili ali je prostor Banovine, Petrinje i Siska bio izložen napadima zrakoplovstva JNA u kojima je srušeno pet aviona čiji ostaci su pronalazeni po brojnim poljima, livadama i šumama.¹⁹⁴ Agresoru su 20. rujna 1991. stigla pojačanja s prostora BiH i Srbije što je bio očiti znak o pripremi novog napada.¹⁹⁵ Idućeg dana napad je uslijedio u jutarnjim satima. Zrakoplovi su raketirali položaje branitelja u okolici Siska kao i cijelu Petrinju, a pokrenut je i pješački i tenkovski napad iz vojarne „Vasilj Gaćeše“ i položaja u Kotar Šumi i Češkog Sela. Zbog siline napada branitelji Petrinje su se povukli na položaje ZNG-a i MUP-a u selo Brest i selo

¹⁸⁸ Mate Piškor, „Divljanje narodne armije,“ *Večernji list*, 4. rujna 1991., 7.

¹⁸⁹ Marijan Davor. *Domovinski rat*, 128.

¹⁹⁰ Lucić ur., *Monografija 2.GBR*, 159.

¹⁹¹ Hina, „Opet napad na Petrinju“ *Večernji list*, 14. rujna 1991., 7.

¹⁹² Mate Piškor, „Odlučna obrana Banije,“ *Večernji list*, 16. rujna 1991., 10.

¹⁹³ Marijan, *Domovinski rat*, 128; Željko Grgurinović i Mate Piškor „Tenkovi razarali grad,“ *Večernji list*, 17. rujna 1991., 8.

¹⁹⁴ Željko Grgurinović i Mate Piškor „Grad srušenih aviona,“ *Večernji list*, 21. rujna 1991., 8

¹⁹⁵Isto.

Mošćenica, a agresor je ovladao Petrinjom čime je grad okupiran. Takvo je stanje ostalo do VRO Oluja kada je Petrinja oslobođena i vraćena u ustavno-pravni poredak RH.¹⁹⁶

Nova obrambena linija stvorena je na lijevoj obali Kupe. Išla je potezom selo Mala Gorica - Brest - Vurot – Stara Drenčina – Staro Pračno – Sisak – Mošćenica – Komarevo. Dana 23. rujna 1991. gardisti 2. „A“ br ZNG-a nedaleko položaja u Brestu gdje su se povukli nakon pada Petrinje, zarobili su neprijateljski helikopter pucajući po njemu iz pješačkog naoružanja. To je uvelike podiglo moral nakon teških borbi za Petrinju.¹⁹⁷ Pripadnici 2. ps 2. pb 2. „A“ br ZNG-a dobili su zapovijed za utvrđivanje obrambenih položaja u Brestu čiji je cilj zaustavljanje agresorovog napredovanja dalje prema Zagrebu.¹⁹⁸

U Brest nalazio se most preko Kupe koji je predstavljao strateški objekt za daljnje ofenzivne akcije pobunjenih Srba i JNA. No kako je propao svaki daljnji pokušaj napredovanja zbog čvrste obrambene koju su formirali pripadnici ZNG-a i MUP-a, most je postao meta. Zbog toga se selo svakodnevno nalazilo na nišanu neprijateljskog topništva i minobacača, ali i pješačkih položaja na desnoj obali kupe. Nemali broj puta nakon okupacije Petrinje, tijekom rujna i listopada 1991. most se našao na udaru zrakoplovstva JNA s namjerom da ga sruše.¹⁹⁹

Dana 25. listopada 1991. JNA je topništvom srušila most u Brestu s ciljem očuvanja svojih položaja na desnoj obali Kupe, no to nije značilo prekid topničkog djelovanja po hrvatskim položajima na lijevoj obali Kupe.²⁰⁰

Napadi su nastavljeni i u studenom 1991. no linija bojišnice ostala je nepromijenjena. Tome svjedoči napad iz svog raspoloživog oružja, minobacača, tenkova, topova i pješačkog naoružanja koji je odbijen 3. studenog 1991. u kasnim večernjim satima.²⁰¹ Usprkos konstantnom pregovaranju o prekidu vatre, primirje je svaki put bilo prekršeno od strane JNA i pobunjenih Srba koji su gađali minobacačima i topništvom položaje ZNG-a i MUP-a.²⁰²

Dana 14. studenog 1991. 2. ps 2. pb 2. „A“ br ZNG-a dobila je zadaću forsiranja rijeke Kupe pokraj vodovoda u Novom Selištu te izbiti na pozicije *Vile Gavrilović* i hotela *Pigik* u Petrinji s ciljem stvaranja što povoljnije taktičke situacije za naredno oslobađanje grada.

¹⁹⁶ Željko Grgurinović i Mate Piškorić „Grad srušenih aviona“, *Večernji list*, 22. rujna 1991., 6; Lucić ur., Monografija 2.GBR, 160-162.

¹⁹⁷ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 162-163; „Ranjeni i poginuli“, *Večernji list*, 24. rujna 1991., 9.

¹⁹⁸ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 163.

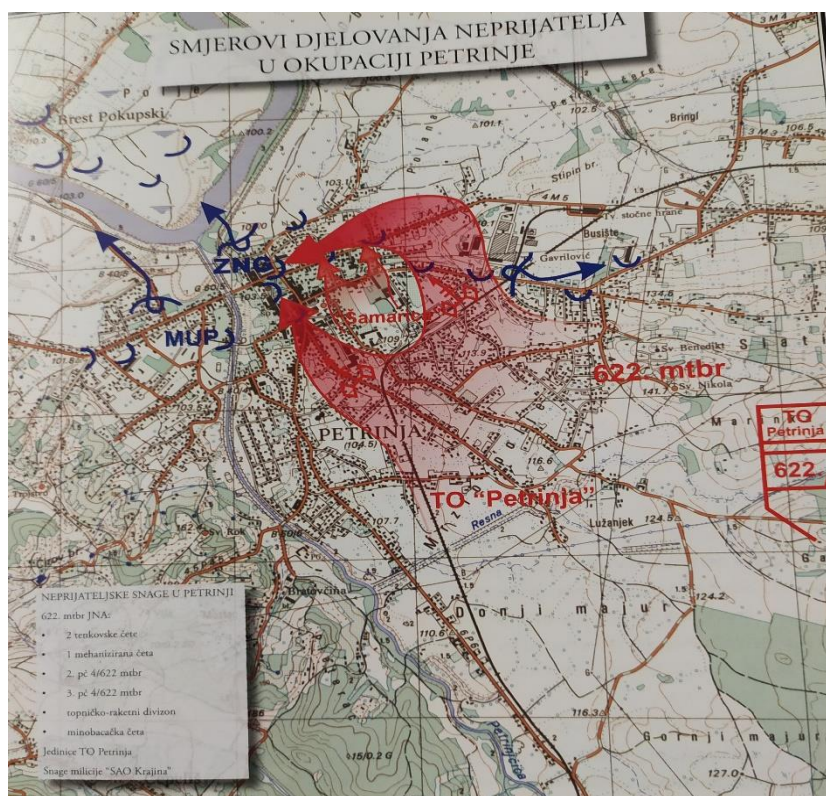
¹⁹⁹ Mate Piškorić, „Most na nišanu“, *Večernji list*, 26. rujna 1991., 6; Željko Grgurinović, „Zrakoplovi nadlijeću sisačko područje“, *Večernji list*, 28. rujna 1991., 6.; „Zločinački pohod“, *Večernji list*, 30. rujna 1991., 8; „Sisak-otrov za zrakoplove“, *Večernji list*, 7. listopada 1991.,8; „Sisak opet na meti“, *Večernji list*, 10. listopada 1991.,8; „Bombe na civile“, *Večernji list*, 16. listopada 1991.,8; „Narkomani pod zvijezdom“, *Večernji list*, 24. listopada 1991.,8,

²⁰⁰ Željko Grgurinović, „Napalmom na Letovanić“, *Večernji list*, 29. listopada 1991., 8.

²⁰¹ Mate Piškorić i Željko Grgurinović, „Slom neprijateljske ofenzive“, *Večernji list*, 4. studeni 1991., 8.

²⁰² Mate Piškorić, „Pregovaraju i - pucaju“, *Večernji list*, 12. studeni 1991., 8.

Gardisti su uspjeli forsirati rijeku Kupu u gumenim čamcima te doći do vodovoda gdje se razvila jaka pješačka borba s rezervistima JNA i pobunjenim Srbima. Napad i prodor u dubinu teritorija koji su držali, iznenadio je rezerviste JNA i pobunjene Srbe te ih je potaknuo na konfuzno povlačenje u kojem su izgubili jedan tenk koji je uništen. No zbog brojnosti i tehničke nadmoći brzo su se konsolidirali i potisnuli hrvatske snage. Prilikom protunapada dva gardista su ranjena, a Đuro Teić je zarobljen i kasnije ubijen. Zbog jake artiljerijske vatre gardisti su se morali povlačiti preko brda Konjska glava (na prometnici Petrinja- Glina kod sela Župić) prema položajima ZNG-a u selu Nebojan. Kao i u sličnim situacijama agresor se osvetio artiljerijskim djelovanjem po hrvatskim položajima ali i po civilnim ciljevima u Sisku i okolnim selima.²⁰³

Karta 4. Prikaz Borbi za Petrinju 1991.²⁰⁴

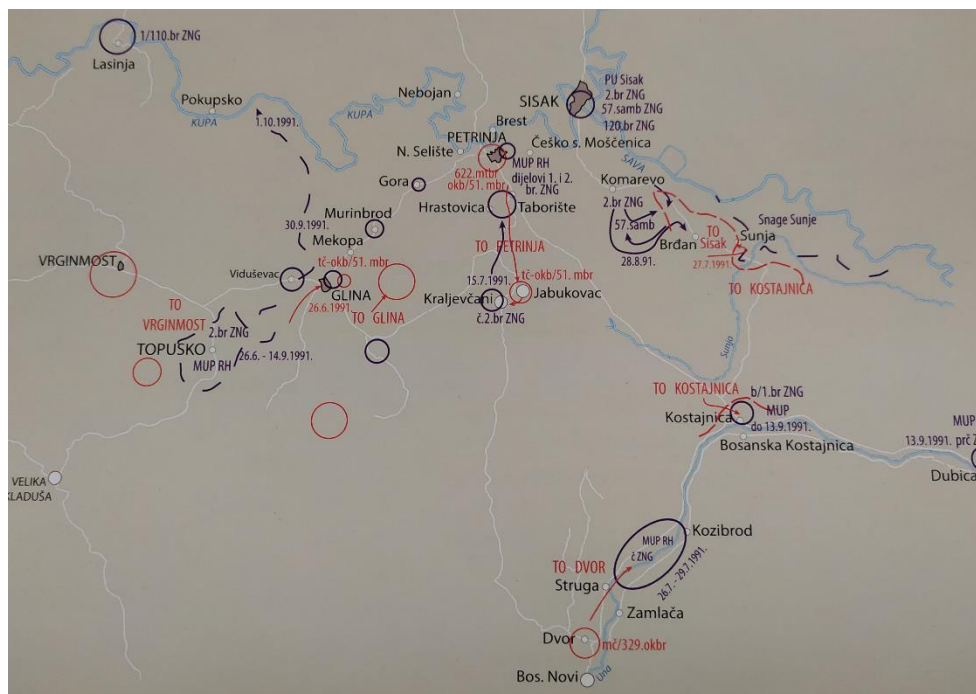
U periodu druge polovice studenog 1991. godine, gardisti su bili izloženi svakodnevnim artiljerijskim i pješačkim napadima. Predstavnici hrvatske strane i petrinjskog garnizona JNA sastajali su se nekoliko puta, no sve dogovoreno uvijek i iznova bi palo u vodu otvaranjem novog napada nakon što bi se pregovarači razišli a predstavnici Europske zajednice napustili prostor Banovine. Takvo stanje se nije bitno mijenjalo niti u periodu do 10. prosinca

²⁰³ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 163-165; Željko Grgurinović, „Topničko divljanje četnika,“ *Večernji list*, 15. studeni 1991., 5.

²⁰⁴ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 161.

1991. kada liniju obrane u Brestu od pripadnika 2. ps 2. pb 2. „A“ br ZNG-a preuzimaju druge postrojbe ZNG-a, dok se gardisti povlače u vojarne u iščekivanju novih zadaća.²⁰⁵

O težini dotadašnjih borbi na Banovini svjedoči i pismena pohvala načelnika GSHV-a Antona Tusa u kojoj isti pohvaljuje sve 3 pješačke satnije 2. pb „Banijske oluje“ 2. „A“ br ZNG-a za veliku hrabrost, odlučnost i umjesnost, te postignute rezultate u borbi sa snagama agresora na bojištu Komareva, Sunje, Siska i cijele Banovine na kojima je bojna djelovala. Načelnik posebno pohvaljuje gardiste Zlatka Hajenića, Marijana Horvata, Krunoslava Došena i Josipa Starčevića iz 1. ps 2. pb, minobacačku bitnicu od 120 mm 2. ps 2. pb, te Ivicu Brkića, Damira Narandžu i Josipa Kuzmanca iz 3. ps 2. pb. Pohvale su iznesene na sastanku postrojbe s obzirom na to da se radilo povjerljivim informacijama i podacima čije je javno iznošenje bilo vrlo rizično.²⁰⁶

Karta 5. Prikaz cjelokupnih borbi na Banovini tijekom 1991. godine²⁰⁷

3.7. „Banijska oluja“ u oslobađanju Banovine 1991. godine

Nakon okupacije Petrinje u rujnu 1991. i sela Hrastovice i Pecki koji su činili obranu grada, pobunjeni Srbi potpomognuti oklopnim jedinicama JNA iz petrinjskih vojarni stavili su na desnoj obali rijeke Kupe pod svojom kontrolom prostor Banovine. Pod hrvatskom

²⁰⁵ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 165.

²⁰⁶ MORH; Glavno tajništvo; SVA: VP1112 (2. gbr), Reg. br. 1, Obično, 1991, g., klasa: 061-01/91-03-1 od 27.11.1991.

²⁰⁷ Marijan, *Domovinski rat*, 436.

kontrolom ostao je „glinski džep“, prostor između sela Stankovci u zaleđu Gline pa prometnicom Glina-Petrinja do sela Novo Selište nadomak Petrinji. Džep koji je svojim tokom i konfiguracijom terena prirodno stvorila Kupa. Tu se nalazio niz sela naseljen hrvatskim stanovništvom sela Donje Jame, Glinska Poljana, Slana, Vratečko, Novi Farkašić, Donje, Srednje i Gornje Mokrice, Dumače, Međurače i Nebojan.

Ratna djelovanja na tom prostoru intenzivirala su se tijekom mjeseca listopada, kada su sela bila izložena svakodnevnim artiljerijskim napadima nakon kojih je redovno slijedio tenkovsko-pješački. Tako su odbijeni napadi na Nebojan i Novi Farkašić 7. listopada 1991. godine.²⁰⁸ Vrhunac napada zbio se 18. listopada 1991. kada su snage pobunjenih Srba i JNA pokrenule tenkovsko-pješački napad iz smjera Vratečko i Donje Mokrice na položaje ZNG-a u Novi Farkašić. U to vrijeme položaje u Novi Farkašić držali su pripadnici 1. pb „Crne mambe“ 2. „A“ br ZNG-a. Agresorske snage doživjele su veliki poraz. Onesposobljeno im je 7 tenkova, stradalo je 30ak vojnika dok je 15 zarobljeno.²⁰⁹ Pobjeda hrvatske strane u toj bitci predstavlja prekretnicu na tom dijelu banijskog ratišta. Agresor je izgubio inicijativu kojom je do tada išao samo naprijed, te je ona prešla u ruke pripadnika ZNG-a i MUP-a koji su ju iskoristili.²¹⁰

Zapovjednik OG (operativne grupe) za Sisak i Baniju Božo Budimir na temelju uspjeha u Novom Farkašiću izdao je 21. listopada 1991. zapovijed za napadnu operaciju. Glavni pravac napada bio je pravcem Vratečko – Slana – Glinska Poljana, dok je pomoćni pravac napada bio pravcem Donje Mokrice – Srednje Mokrice – Međurače. Napad je krenuo idući dan, te su u iznenadnom naletu oslobođen prostor Vratečkog, Slane, dio Glinske Poljane i Dumača što je bio izniman uspjeh. Napredovanje je zaustavljeno s dolaskom noći u Glinskoj Poljani gdje je protivnik imao jače snage. Snage ZNG-a povukle su se u Slanu gdje su čekali daljnje zapovijedi. U napadu su stradala dva gardista Dražen Horvat i Mladen Šestić. Zanimljivo je za istaknuti da je tijekom oslobađanja tog dijela Banovine po prvi puta 2. „A“ br ZNG-a djelovala cjelovito, odnosno da su na istom prostoru zajednički djelovale sve tri pb koje su do tada svojim manjim dijelovima bile razasute diljem Banovine, Korduna, sisačkog i karlovačkog ratišta.²¹¹

Ne mireći se s tim porazom, agresorske snage svakodnevno su do kraja listopada 1991. napadale hrvatske položaje artiljerijskim naoružanjem, avionima čak i kazetnim bombama, no

²⁰⁸ Mate Piškori i Željko Grgurinović, „Veliki gubici kokardaša,“ *Večernji list*, 8. listopada 1991., 8.

²⁰⁹ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 187-189; Mate Piškori i Željko Grgurinović, „Rafinerija ponovno gori,“ *Večernji list*, 19. listopada 1991., 8; Gajdek, *Sisačka bojišnica*, 181-186.

²¹⁰ Budimir, *Rat i sloboda*, 131.

²¹¹ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 193-194; Mate Piškori, „Preokret kod Kupe,“ *Večernji list*, 22. listopada 1991., 8.

linija obrane na dostignutim položajima i dalje se držala. Tijekom tih napada poginula su dva gardista, Željko Flis i David Kukovec.²¹²

S početkom studenog 1991. počela je nova agresorska ofenziva na prostoru cijele crte obrane na Banovini i Sisku. Agresor je djelovao topništvom po položajima koje su držali pripadnici 2. „A“ br ZNG-a na desnoj obali Kupe.²¹³

Idući pokušaj presijecanja komunikacije Glina – Petrinja odvio se 14. studenog 1991., te zbog dobro pripremljenog protivnika, koji je uredio linije obrane i sustav bunkera, nije uspio. Prilikom tog napada poginula su tri gardista Ivan Šestan, Darko Ivanković i Tomo Puškarić, dok je 15 gardista ranjeno.²¹⁴

U drugoj polovici studenog nastavljeni su svakodnevni protivnički napadi na civilne ciljeve i na položaje hrvatskih snaga. Svakodnevno je ispaljivano na desetke granata duž cijele linije bojišnice, nakon čega bi po uobičajenom obrascu slijedili tenkovsko-pješački napadi.²¹⁵

Svakodnevno granatiranje protegnulo se i na prosinac gdje nije bilo dana da nisu padale granate po položajima koji su držali gardisti.²¹⁶ Između tih granatiranja i kratkotrajnih primirja pokušavalo se dogovoriti pregovore između zapovjedništva OG HV za Sisak i Baniju (OGHVzSiB) i zapovjedništva petrinjskog garnizona, posredstvom predstavnika EZ. Takav jedan krug pregovora održan je 7. prosinca 1991. gdje su sudjelovali pripadnici 1. i 2. pb predvođeni zapovjednikom Željkom Čubelom. Dogovorena je predaja tijela poginulog vojnika Željka Marčeca kao i prelazak trideset vojnika JNA na hrvatsku stranu. Oni su zatim prevezeni u Sisak te su pušteni kućama.²¹⁷ Predsjedniku Izvršnog vijeća SO i Kriznog štaba Sisak dr. Andriji Preloščanu bio je zabranjen ulazak u Petrinju i dolazak na pregovore što je značilo da o dugotrajnom prekidu vatre na prostoru sisačke bojišnice nema naznaka. Tome u prilog ide činjenica da je već taj dan ponovno započeto granatiranje duž cijele linije bojišnice.²¹⁸

Da bi se postigla što bolja operativno-taktička prednost nad neprijateljskim snagama na prostoru Banovine, GS HV s načelnikom Antunom Tusom razradio je plan za provođenje napadajne operacije pod nazivom *Vihor*. Zadaću pripreme i provođenja operacije dobilo je

²¹² S.I., „Napravimo malo reda...“, *Večernji list*, 30. listopada 1991., 16; Mate Piškori i Željko Grgurinović, „Neprijatelj sve okrutniji“, *Večernji list*, 31. listopada 1991., 8.

²¹³ Željko Grgurinović, „Slom neprijateljske ofenzive“, *Večernji list*, 4. studeni 1991., 8; Željko Grgurinović, „Napad na Nebojan“, *Večernji list*, 9. studeni 1991., 6.

²¹⁴ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 194-195.

²¹⁵ Mate Piškori i Željko Grgurinović, „Pucaju i pale“, *Večernji list*, 19. studeni 1991., 8; Mate Piškori i Željko Grgurinović, „Ofenziva na Pokuplje“, *Večernji list*, 21. studeni 1991., 8.

²¹⁶ Mate Piškori i Željko Grgurinović, „Sisak opet na udaru“, *Večernji list*, 7. prosinac 1991., 8.

²¹⁷ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 195-197.

²¹⁸ Mate Piškori i Željko Grgurinović, „Nova ofenziva na Sisak“, *Večernji list*, 7. prosinac 1991., 8.

OGHVzSiB i OG HV Zagreb (OGHVZ).²¹⁹ U operaciji je planirano angažiranje snaga 2. „A“ br ZNG-a, 100. „R“, 102. „R“, 120., 144.,145. i 153. br, 57. SAMB, 36. inženjerijsko-pontonirskog bataljuna, glinskog i petrinjskog bataljuna, riječne ratne flotile, snaga obrane Sunje kao i snage JPN Sisak. Kako je sastavni dio operacije bio nasilni prijelaz rijeke, određene snage su uvježbavale isti u periodu od 6. do 9. prosinca 1991. kod sela Letovanić i Nebojan.²²⁰ Operacija je krenula u 12. prosinac 1991. 5,00 h u dva smjera napada. Desni smjer napada išao je pravcem Pokupsko - Viduševac i tu su bile angažirane snage 148.,153,102 „R“ br HV-a, glinski bataljun i JPN Sisak, dok su na lijevom smjeru napada Mokrice-Gore bile angažirane snage 2. „A“ br ZNG-a, 144.,145., 1. pb 100. „R“ br HV-a.²²¹ Snage glinskog bataljuna i JPN Sisak prešle su rijeku Kupu i do svitanja ovladale prostorom oko sela Stankovci i Gračanica Šišinečka. Snage 102. „R“ br, 148. i 153. br. koje su trebale ovladati tim osvojenim prostorom i krenuti u daljnje napredovanje Kupu ili nisu prešle ili su to pak učinile djelomično. Opravdanja su bila loša logistička potpora, neobučenosn snaga i borbeno neiskustvo.²²² Iako je postignut faktor iznenađenja te se neprijatelj uz velike gubitke panično povlačio, to nije iskorišteno. Idućeg dana 13. prosinca agresor se tek počeo pregrupirati za protunapad i topnički djelovati tek oko podneva. U redovima 102. „R“ br HV-a zavladao je panika zbog odlaska JPN Sisak po obavljanju zadaće, a koju su ostale postrojbe ZNG-a smatrale elitnom kao i zbog vijesti da je stradala posada jednog tenka koji je ostao bez potpore pješništva.²²³ Prva jaka protivnička paljba otvorena je na mjestu skelskog prijelaza u Šišincu tek oko 14,00 h.²²⁴ Kako je povlačenje bilo neorganizirano a skelski prijelaz preko Kupe nije funkcionirao i nedostajalo je gumenih čamaca, dio ljudstva se odlučio na plivanje usprkos temperaturi od -15 stupnjeva, dok su posade tenkova iste onesposobile da ne padnu u ruke neprijatelju, te su se povukle kao pješaci. Tog dana u 17,00 h nakon što se većina ljudstva našla na početnim položajima na lijevoj obali Kupe, napad je obustavljen te je naredeno povlačenje i glinskom bataljunu koji je jedini držao položaje do kraja.²²⁵ U tom napadu 102. „R“ br imala je 11 poginulih, jednog nestalog i 22 ranjena pripadnika što predstavlja vrlo velike gubitke za pričuvnu brigadu. Zapovjednik OGHVzSiB Božo Budimir u svojoj analizi operacije *Vihor* obradio je djelovanje 102. „R“ brigade. Naime zapovjedništvo 102. „R“ br dobilo je zapovijed za izviđanjem terena

²¹⁹ Budimir, *Rat i sloboda*, 132.

²²⁰ Marijan, *Domovinski rat*, 131.

²²¹ Budimir, *Rat i sloboda*, 134.

²²² Domagoj Štefančić, „Operacija Hrvatske vojske „Vihor“ u prosincu 1991. godine“, *Časopis Za Suvremenu Povijest*, 51(3)(2020), 820-821; Gajdek, *Sisačka bojišnica*, 223-224.

²²³ Stradali su pripadnici tenkovske satnije 2. „A“ br ZNG-a: Siniša Janjić, Damir Pokić, Damir Sajko, Pavle Žgela, Prema *Monografiji 2. GBR*.

²²⁴ Budimir, *Rat i sloboda*, 134.

²²⁵ Budimir, *Rat i sloboda*, 141.

i premještanjem na prostor Siska. Popunjenost je bila 100 % kao i opremljenost a po dolasku u Sisak, ista je uključena u pripreme za izvođenje operacije. Popuna sredstvima koja su nedostajala obavljena je u danima 9.,10. i 11. prosinca a brigada je sudjelovala i na vježbi nasilnog prelaska rijeke na rijeci Odri. Čak je obavljeno i izviđanje s časnicima i dočasnicima na prostoru prelaska Kupe kao i prvih linija bojišnice. Osobno ih je zapovjednik upoznao sa svim njihovim zadaćama. Također je svakoj satniji dodijeljeno desetak gardista podrijetlom iz Gline i okolice koji su prostor poznavali, te su trebali poslužiti kao vodiči.²²⁶

Više uspjeha postigle su snage 2. „A“ br ZNG-a, točnije 1. ps 1. pb i 1. ps 2. pb, na pravcu napada s. Morkice – s- Gore gdje su angažirane snage krenule s početnih položaja u Slanoj prema Glinskoj Poljani otkuda je put dalje vodio prema selu Gore. Zadaća im je bila ovladati Glinskom Poljanom iz koje bi krenuli u presijecanje komunikacije Petrinja – Glina u Gorama. Zadaća 145. br bila ovladati Šestanj brdom i zatim zajednički s 2. „A“ br ZNG-a krenuti prema Gorama. Kako je angažman na tom pravcu napada trebao započeti po uvođenju 102. „R“ br na pravcu prema selima Gračanici Šišinečkoj i Stankovci, što je izostalo, akcija je krenula samoinicijativno na zahtjev gardista koji su spremno čekali. S obzirom na tu okolnost, napad je krenuo relativno kasno, oko 12 sati tog 12. prosinca 1991., te su uz žestoke borbe gardisti napredovali do kote Sv. Katarina nedaleko Glinske Poljane (katolička kapelica i groblje) do padanja mraka.²²⁷ Nasuprot hrvatskim snagama nalazile su se brojčano nadmoćnije protivničke snage, 592. motorizirana brigada JNA s lokalnim paravojnim formacijama i dobro utvrđenim obrambenim položajima zaštićenim minskim poljima na prostoru Sv. Katarine i Glinske Poljane. Potrebno je istaknuti kako je JNA koristila samu kapelicu i groblje oko nje kao streljačke zaklon. No ipak, postignut je uspjeh zahvaljujući djelotvornim izvidničko-obavještajnim aktivnostima, informacijama od dezertera iz JNA koji su odali raspored minskih polja i kuda se može proći da ih se zaobiđe.²²⁸ Tog dana je prilikom borbi poginuo gardist Mladen Kušar.²²⁹ Tijekom noći 12./13. prosinca u borbu se uvodi 2. ps 2. pb 2. „A“ br ZNG-a pod zapovjedništvom Predraga Matanovića, koja je s preostale dvije satnije 2. „A“ brigade idućeg dana osvojila područje Sv. Katarine, do tada najutvrđeniji položaj s kojeg se kontrolirao dio glinskog i petrinjskog bojišta.²³⁰ Zbog siline napada, agresor se panično povukao tijekom noći 14./15. prosinca ostavljajući iza sebe mnogo sredstava ratne tehnike (pješačko naoružanje

²²⁶ Budimir, *Rat i sloboda*, 139.

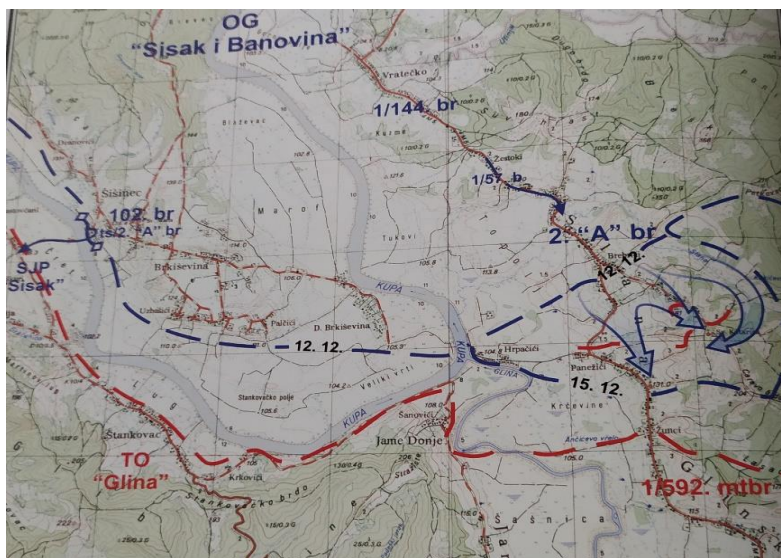
²²⁷ Gajdek, *Sisačka bojišnica*, 226.

²²⁸ Budimir, *Rat i sloboda*, 142.

²²⁹ Lucić ur., *Monografija 2.GBR*, 200.

²³⁰ Gajdek, *Sisačka bojišnica*, 226.

i streljivo, streljivo za tenkove i topove) i brojne mrtve vojnike.²³¹ Izvidnici brigade donose vijesti o napuštenoj Glinskoj Poljani, koju gardisti zauzimaju na zapovijed Drage Matanovića, te tamo nalaze tri ostavljena kamiona i mnogo streljiva.²³² Tu snage 2. „A“ br prelaze u obranu na crti Ančićevo vrelo – zaseok Žunci – Carevo brdo zbog jakog neprijateljskog uporišta na prostoru sela Jame. Snage 74. petrinjskog bataljuna i 145. br. ovladavaju prostorom sela Šestanj i Šestanj brda, odakle se kontrolira prostor sela Gore, Sibić, Strašnik i Bačuga.²³³ Tu su napadne aktivnost u operaciji *Vihor* zaustavljene, te su snage prešle u aktivnu obranu. Nova crta obrane stvorena ovim napadnim djelovanjima ZNG-a, HV-a i MUP-a protezala se pravcem Glinska Poljana – Šestanj – kota Pribilović brdo – kota Konjska glava.²³⁴ Zbog ovog poraza na bojištu Banovine, agresor je otvorio topničku vatru po cijelom pokupsko-sisačko-posavskom bojištu. Posebno teško granatirani su položaji HV-a u selima Vurot, Brest, Stara Drenčina na pokupskom dijelu i gradić Sunja na posavskom dijelu ratišta.²³⁵ U tim napadima granatirani su i položaji gardista na prostoru Glinske Poljane gdje je poginuo Milan Turkalj, dok je više gardista ranjeno.²³⁶ Djelovanje agresorskog topništva po hrvatskim položajima nastavljeni su tijekom prosinca nakon napadne operacije *Vihor*, no nisu polučili nikakav uspjeh s obzirom na to da je linija bojišnice ostala nepromijenjena.²³⁷

Karta 6. Prikaz borbi za sv. Katarinu tijekom operacije Vihor-prosinac 1991.²³⁸

²³¹ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 200.

²³² Gajdek, *Sisačka bojišnica*, 226.

²³³ Isto.

²³⁴ Budimir, *Rat i sloboda*, 144.

²³⁵ Mate Piškori i Željko Grgurinović, „Četnici gube uporišta“, *Večernji list*, 17. prosinac 1991., 6.

²³⁶ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 200.

²³⁷ Željko Grgurinović, „Nova ofenziva na Sisač“ *Večernji list*, 19. prosinac 1991., 6; „Veliki poraz četničkih snaga“ *Večernji list*, 20. prosinac 1991., 6; Mate Piškori i Željko Grgurinović, „Sisač-groblje aviona“, *Večernji list*, 22. prosinac 1991., 8; Željko Grgurinović, „Žestoki odgovori“ *Večernji list*, 29. prosinac 1991., 9.

²³⁸ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 196.

Dana 31. prosinca 1991. na prostoru s. Glinska Poljana djelovanjem protivničkih tenkovskih granata poginuli su gardisti 2. „A“ br ZNG-a Ante Salapić, Božo Perković, Željko Drmić i Zoran Breškić što govori da su vršeni svakodnevni napadi na te položaje. A bez žrtava nije prošlo ni prilikom ulaska u novu 1992. godinu kada je 2. siječnja poginuo gardist 2. „A“ br ZNG-a Slađan Tadić.²³⁹ Na-dostignutim položajima 2. pb zajedno s ostalim dijelovima 2. „A“ br ZNG-a dočekala je i potpisivanje primirja u Sarajevu, potpisanog 2. siječnja, koje je stupilo na snagu idućeg dana u 18 sati, a označilo je prekid vatre i održavanje kakvog takvog mira bez velikih borbenih djelovanja kako na prostoru Banovine tako i na svim ostalim ratištima diljem RH. Vršeci smjene po bojnama, gardisti 2. „A“ br ZNG-a držali su dostignute položaje na prostoru glinskog džepa do početka ožujka 1992. kada su premješteni i angažirani na nove zadaće.²⁴⁰

Karta 7. Crta obrane na Kupi i Savi nakon potpisivanja Sarajevskog primirja²⁴¹

²³⁹ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 200-201.

²⁴⁰ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 201.

²⁴¹ Marijan. *Domovinski rat*, 437.

4. Borbena djelovanja 2. Pješačke bojne „Banijska oluja“ tijekom 1992. godine

4.1. Obrana Banovine

S potpisivanjem Sarajevskog primirja smanjene su borbene aktivnosti visokog intenziteta, no to ipak nije značilo i apsolutni prekid istih. Sporadični napadi pokretani su tijekom 1992. puno rjeđe nego što je to bilo tijekom žestokih svakodnevnih borbi iz 1991. godine. Linije bojišnice koje su dostignute u razdoblju intenzivnih borbi učvrstile su se, i nije bilo velikih pomicanja. Tako je u smjenama vršeno držanje položaja u Sunji i selima Blinjski Kut, Šestanj brdo i Glinska Poljana.

Položaji gardista u Sunji napadani su iz minobacačkog, tenkovskog, topničkog i pješačkog oružja i oruđa već dva dana nakon potpisivanja primirja i to s ciljem da isprovociraju reakciju hrvatske strane koju bi se tako lakše moglo optužiti za kršenje primirja. Prema zapovijedi GSHV-a na provokacije s hrvatskih položaja nije odgovarano.²⁴²

Karakteristično za prve dane siječnja po potpisivanju primirja je i obilazak linija bojišnice od strane promatrača EZ koji su nadgledali provođenje primirja i bilježili svako kršenje istog. Kršenja su većinom dolazila u vidu provokacija sa srpske strane na koje pripadnici hrvatskih snaga sukladno zapovijedi nisu odgovarali već su ih prijavljivali promatračima. Tako je zabilježen dolazak promatrača na položaje 2. pb. 2. „A“ br ZNG-a u Sunji gdje su se ranije događali brojni incidenti.²⁴³

Nakon minobacačkog napada, pokrenut je pješački napad protivničkih snaga na Sunju preko željezničke stanice. Hrvatske snage morale su reagirati, te su agresora uspješno odbacile na početne položaje. Tome su svjedočili i sami promatrači EZ koji su svakodnevno boravili na tom dijelu ratišta koji su izvješća žurno slali nadređenima da se uvjere u pravo stanje stvari.²⁴⁴

Tijekom primirja, Sunju su posjetili hrvatski umjetnici predvođeni Mustafom Nadarevićem. Skupinu su sačinjavali Zvonimir Trojanac, Ivo Gregurević, Dragan Despot, Zlatko Vitez, Duško Ljuština, Ivo Vuković i delegacija tvornice „Orljava“ iz Požege koja je donirala uniforme vojnicima. Sve prisutne obradovala su brojne donacije koje su za vojnike skupljali hrvatski građani, od predmeta za razonodu, preko odjeće i obuće do hrane pa se tako ubrzo napunio cijeli kamion što je uvelike pomoglo logistici koja je opskrbljivala postrojbe

²⁴² Željko Grgurinović, „Neprijatelju smeta mir“ *Večernji list*, 6. siječanj 1992., 6.

²⁴³ Željko Grgurinović, „Nižu se provokacije“ *Večernji list*, 7. siječanj 1992., 8.

²⁴⁴ Željko Grgurinović, „Sunja opet na udaru“ *Večernji list*, 12. siječanj 1992., 6.

koje su držale liniju bojišnice. Zanimljivo je istaknuti kako Sunja napadnuta minobacačima i pješastvom nakon što su umjetnici napustili taj prostor.²⁴⁵

Svakodnevno kršenje primirja u vidu minobacačkih, topničkih i pješačkih napada na hrvatske položaje nastavljeno je i tijekom veljače pa su hrvatski vojnici imali pune ruke posla u vidu izviđanja okupiranog teritorija, prikupljanja informacija, držanja straža na punktovima i promatranja pokreta postrojbi agresora. I dalje je najteže bila na sunjskom ratištu gdje agresor s položaja u selima Četrtkovac, Drljače, Radonja Luka i Donji Hrastovac svakodnevno vrši minobacačke, topničke i pješačke napade na položaje koje drže hrvatske postrojbe. Intenzivirali su se napadi iz smjera sela Vedrog Polja.²⁴⁶

Sredinom veljače protivnik je svjetlećim raketama navodio topničku i minobacačku vatru po položajima koje su držale snage 2. pb 2. „A“ br ZNG-a u Sunji i Glinskoj Poljani, na koje prema zapovijedi nisu odgovarali kako se dogovoreno primirje ne bi prekršilo. No svima je bilo jasno da djelovanje agresora na sisačkom području više se ne može percipirati kao provokacije već kao pokušaj uvlačenja hrvatske strane u novi otvoreni rat.²⁴⁷

Relativno mirno razdoblje nakon par dana okončano je početkom ožujka otvaranjem vatre iz minobacača a potom i pješačkim napadima na hrvatske položaje diljem linije obrane na Kupi i u Posavini, a posebno na položajima koje su držali pripadnici 2. pb „Banijska oluja“ u Glinskoj Poljani i okolici i na prostoru Sunje, a veće aktivnosti agresora primijećene su na komunikaciji Petrinja – Glina. Svi napadni su odbijeni, te je crta obrane ostala nepromijenjena.²⁴⁸

Uz svakodnevno provociranje minobacačima i pokušajima pješačkih napada, glavne aktivnosti neprijatelja na okupiranom prostoru bila je pljačka imovine izbjeglih Hrvata i Srba koji se nisu htjeli prikloniti novoj krajiškoj vlasti. Nakon pljačke slijedilo bi ili miniranje, čije su detonacije odjekivale svakodnevno cijelim bojištem ili pak palež kuća i gospodarskih objekata, gdje se dim svakodnevno dizao u zrak i uočavao na velikoj udaljenosti. Na sve to hrvatska strana nije mogla reagirati jer se pridržavala primirja i samo je nemoćno promatrala i bilježila štetu.²⁴⁹

Pripadnici 2. pb „Banijska oluja“ držali su položaje u s. Glinska Poljana do početka ožujka kada su ih predali drugim snagama HV-a.²⁵⁰

²⁴⁵ Branko Vukšić, „A gdje su vam cure?“ *Večernji list*, 18. siječanj 1992., 43.

²⁴⁶ M.A., „Četnici divljaju“ *Večernji list*, 11. veljača 1992., 8.

²⁴⁷ Željko Grgurinović, „Opet topnički napadi“ *Večernji list*, 17. veljače 1992., 6.

²⁴⁸ Željko Grgurinović, „Sisačka fronta ponovno u plamenu“ *Večernji list*, 4. ožujak 1992., 6.

²⁴⁹ Željko Grgurinović, „Dim se vije Banijom“ *Večernji list*, 12. ožujak 1992., 6.

²⁵⁰ Vidi str. 46.

Kako su agresorske snage konstantno djelovale minobacačima i topništvom po Sunji, a nakon toga bi uslijedili pješački napadi, što svjedoči primjer od 13. ožujka 1992. kada je poginuo gardist Zlatko Hajenić, pripadnik 2. pb „Banijske oluje“ što je bio veliki gubitak za bojnu s obzirom na to da je isti gardist posebno pohvaljen od strane načelnika GSHV-a Antona Tusa.²⁵¹

Od kad je potpisano primirje pripadnici 2. pb koji su držali položaje u Sunji, najžešći napad su doživjeli 20. ožujka 1992. kada je na grad palo nekoliko stotina minobacačkih i topničkih projektila, a pokušaj pješačkog napada iz Drljača i Donjeg Hrastovca završio je neuspješno.²⁵² Položaji u Sunji napadnuti su tri dana kasnije svim raspoloživim sredstvima no linija obrane se nije pomaknula. Zbog ponovnog neuspjeha zapaljene su brojne kuće hrvatskih izbjeglica u napuštenim selima Banovine.²⁵³ Bio je to dio agresorove ofenzive koja je obuhvatila cijelo sisačko bojište. U jednom trenutku je prijetilo i pomicanje linija obrane koliki je bio intenzitet granatiranja, no pred jutro idući dan napad je prestao. Hrvatska strana je uložila brojne žalbe pripadnicima EZ i UN-a, dok su se pobunjenici pravdali kako se oni „zapravo brane.“²⁵⁴ Krajem mjeseca topništvom su ponovno napadani položaji branitelja duž sisačke bojišnice, a posebno u Sunji na koju je palo nekoliko stotina projektila raznih vrsta. Kako su dotadašnje molbe upućene prema zapovjedništvu JNA u Petrinji da se vatra obustavi bile neuspješne, napad je prekinut tek kada je hrvatsko topništvo uzvratilo paljbu.²⁵⁵

Svakodnevni topnički napadi na položaje u Sunji nastavljeni su i tijekom cijelog travnja 1992. godine, a novina je bila da su se počeli provoditi po noći dok je po danu vladalo relativno primirje. Razlog tome bila je prisutnost članova United Nations Protection Forces (UNPROFOR) i EZ na prostoru Sunje tijekom dana.²⁵⁶ Više stotina topničkih projektila ispaljeno je s protivničkih položaja iz sela Drljače, Četvrtkovac i Gornji Hrastovac na položaje hrvatskih branitelja u Sunji a uz velika materijalna razaranja ranjena su i tri pripadnika hrvatske vojske. To su bili prvi ranjenici tijekom travnja.²⁵⁷ Hrvatske snage nisu, prema zapovijedi o održavanju mira, odgovarale na djelovanje protivničkog topništva osim kada bi to prevršilo svaku mjeru. Nakon toga bi se isto utišalo i zavladao bi relativan mir koji po uobičajenoj praksi

²⁵¹ Vidi str. 41; Željko Grgurinović, „Sunja opet meta“ *Večernji list*, 15. ožujak 1992., 6.

²⁵² Hina, „Odbijeni neprijateljski pješaci“ *Večernji list*, 21. ožujak 1992., 4.

²⁵³ Željko Grgurinović, „Banija u plamenu“ *Večernji list*, 24. ožujak 1992., 7.

²⁵⁴ Željko Grgurinović, „Gorjelo i nebo i zemlja“ *Večernji list*, 27. ožujak 1992., 6.

²⁵⁵ Željko Grgurinović, „HV prisiljena na obranu“ *Večernji list*, 31. ožujak 1992., 7.

²⁵⁶ Hina, „Napad za napadom“ *Večernji list*, 2. travanj 1992., 7; Željko Grgurinović, „Borbe od Baranje do Dubrovnika“ *Večernji list*, 5. travanj 1992., 5; Željko Grgurinović, „Neprijateljsko topništvo ne miruje“ *Večernji list*, 7. travanj 1992., 7.

²⁵⁷ Milivoj Alapić, „Ne biraju ciljeve“ *Večernji list*, 9. travanj 1992., 5.

nije trajao duže od nekoliko sati do nekoliko dana.²⁵⁸ Kada topništvom nije djelovao po položajima hrvatske vojske u Sunji, glavna aktivnost protivnika bila je uništavanje, pljačkanje i palež hrvatskih kuća i imanja u okupiranim selima oko Sunje. Sve to je zabilježeno od strane hrvatskih izvidnika te je prijavljeno pripadnicima mirovnih snaga United Nations (UN).²⁵⁹ Iako je dugo vremena prošlo zbog konstantnih neuspjeha, agresor je ponovno pokušao i pješački napad na Sunju koji je uspješno odbijen bez žrtava.²⁶⁰ Uz djelovanje topništva učestalije su i provokacije pješačkim naoružanjem duž sunjske linije obrane, na koje hrvatski vojnici ne odgovaraju poštujući primirje.²⁶¹

Ni tijekom svibnja 1992. stanje na prostoru Sunje nije bilo nešto drugačije od prethodnih mjeseci. Kršenje primirja djelovanjem protivničkog topništva bilo je svakodnevno. Dana 5. svibnja 1992., prilikom topničkog napada na Sunju poginuo je pripadnik 2. pb „Banijska oluja“ 2. „A“ br ZNG-a Marko Somić.²⁶² U drugoj polovici svibnja smanjio se intenzitet topničkog djelovanja po hrvatski položajima no pojačalo se djelovanje snajperima.²⁶³

Kombinirani minobacačko-pješački napad izveden je 1. lipnja 1992. što su hrvatske snage odbile, dok je agresorsko topništvo prestalo djelovati tek nakon četvrtog upozorenja hrvatske strane da će uzvratiti vatru.²⁶⁴ Sporadično granatiranje nastavljeno je u idućim danima dok je pravi napad pokrenut 10. lipnja 1992., srećom bez žrtava.²⁶⁵ Isto stanje nastavilo se i u narednim danima a u jednom takvom napadu 15. lipnja 1992. poginuo je i pripadnik 2. pb „Banijska oluja“ 2. „A“ br ZNG-a Drago Andreić.²⁶⁶ Jak minobacački napad Sunja je pretrpjela 19. lipnja 1992., srećom bez ozlijeđenih ali s velikom materijalnom štetom. Da situacija bude ironična za to vrijeme na prostoru Sunje boravili su pripadnici UNPROFOR-a s ciljem uspostave mira i prekida vatre. Napad je prestao nakon poziva zapovjedništvu petrinjskog garnizona JNA.²⁶⁷ Na položajima u Sunji, 3. ps 2. pb „Banijske oluje“ 2. „A“ br ZNG-a zadržala se u takvim svakodnevnim borbama do 4. srpnja 1992. godine kada je povučena na odmor u vojarnu u Sisak čekajući nova zaduženja.²⁶⁸

²⁵⁸ R. Č., „Rat ipak traje“ *Večernji list*, 21. travanj 1992., 7.

²⁵⁹ Milivoj Alapić, „Agresor brza pred mirovnjacima“ *Večernji list*, 25. travanj 1992., 7.

²⁶⁰ Milivoj Alapić, „Prijeteće zatišje“ *Večernji list*, 26. travanj 1992., 7.

²⁶¹ Milivoj Alapić, „Topovnjače prijetite Dubrovniku“ *Večernji list*, 28. travanj 1992., 7.

²⁶² Lucić ur., Monografija 2.GBR, 202, 493.

²⁶³ Željko Grgurinović, „Ukratko-Sisak“ *Večernji list*, 25. svibanj 1992., 6.

²⁶⁴ Hina, „Ukratko-Sisak“ *Večernji list*, 1. lipanj 1992., 5.

²⁶⁵ Željko Grgurinović, „Ukratko-Sisak“ *Večernji list*, 11. lipanj 1992., 9.

²⁶⁶ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 202, 466.

²⁶⁷ Mate Piškor, „Stotine projektila na Sunju“ *Večernji list*, 20. lipanj 1992., 6.

²⁶⁸ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 149.

4.2. Južno bojište

Pojam Južno bojište u kontekstu Domovinskog rata obuhvaća borbena djelovanja na prostoru gradova Ploča, Metkovića, Dubrovnika, prostor Prevlake, cijelu BiH i Bosansku Posavinu. Fokus će biti na prostoru južnodalmatinskog bojišta, odnosno od gradova Ploča i Metkovića do Dubrovnika i Prevlake. Specifičnost toga prostora je, uz plodnu močvarnu neretvansku dolinu, krški reljef koji karakterizira kamen, ali i vrlo uska operativna dubina s obzirom na to da su granice sa susjednim državama BiH i Crnom Gorom (CG) vrlo blizu. To je u početnoj fazi ratovanja uvelike doprinijelo osvajačkim uspjesima JNA i dobrovoljaca iz prostora BiH i CG jer hrvatska strana nije imala velikih mogućnosti obrane toga kraja, posebno oko Dubrovnika i južno do Prevlake. Djelovanje 2. pb 2. „A“ br ZNG-a na Južnom bojištu vezano je uz dio akcija deblokade Dubrovnika od lipnja do studenog 1992. godine. No prije toga potrebno je u kratkim crtama opisati odvijanje borbi za taj dio južne Dalmacije u jesen 1991. godine. One su započele 1. listopada 1991. godine. Hrvatske snage, koje su brojile oko 700 pripadnika ZNG-a i MUP-a, raspoređenih u 116., 114., 4. br, te u JPN PU DU, zbog inferiornosti su bile u konstantnom povlačenju. Tako su 4. listopada 1991., snage JNA i dobrovoljaca osvojile selo Ivanicu, strateška kota o kojoj će više biti riječi u kontekstu analize borbenih djelovanja 2. „A“ br ZNG-a. Dana 5. listopada zauzet je prostor između CG i aerodroma Čilipi, dok je aerodrom zauzet kroz iduća dva dana. Osojnik je zauzet 12. listopada, dok je Cavtat zauzet 15. listopada 1991. godine. Nakon teških borbi 23. i 24. listopada 1991., hrvatske su se snage povukle na novu liniju obrane hotel Belvedere - Bosanka – Srđ – Strinčjera – Komolac – Mokošica. Zatišje je trajalo do 8. studenog 1991. kada je pokrenut novi napad na Dubrovnik koji je trajao do 13. studenog, a borbe su se vodile oko Srđa. Nova linija obrane oformljena je na crti Mokošica – Sustjepan – Nuncijata – Srđ – padine Srđa – prilazi gradu, da bi već 20. studenog 1991. Mokošica bila osvojena, dok je napad na Sustjepan odbijen. Najjači napad, grad je pretrpio 6. prosinca 1991. godine kada je uz krajnje napore agresor odbijen i otjeran sa Srđa uz velike gubitke. Glavnu snagu JNA za napad na Dubrovnik činila je 472. motorizirana brigada (mtbr) iz Trebinja uz brojne manje vojne formacije Sarajevskog i Titogradskog korpusa JNA i Vojnopomorske oblasti OS SFRJ. Sve snage objedinjene su u TG/OG -2 radi lakše koordinacije i zapovijedanja.²⁶⁹

Iako je prostor oko Dubrovnika do granice s BiH i CG bio okupiran, sam grad bio je uz velike žrtve obranjen, te je dočekaio međunarodno priznanje RH početkom siječnja 1992. godine. No to ipak nije značilo da je prestala ratna opasnost. Iako su pješачki napadi postali

²⁶⁹ Marijan, *Domovinski rat*, 168-172.

rijetkost, topništvo, minobacači i tenkovi i dalje su nastavili razarati grad, uz česte provokacije djelovanjem pješačkog naoružanja i teških mitraljeza.²⁷⁰

Promjene su nastupile kada je zapovjednikom Južnog bojišta 10. travnja 1992., od strane predsjednika Tuđmana imenovan general zbora Janko Bobetko, te su mu tom zapovijedi sve postrojbe na prostoru od Splita do Dubrovnika postale podređene.²⁷¹ On je odmah prionuo reorganizaciji obrane na cijelom prostoru livanjskog bojišta, dijelu Hercegovine, na prostoru doline Neretve od Mostara preko Čitluka do Čapljine i prostoru Dubrovnika. Cilj svih aktivnosti bio je slomiti agresorske postrojbe, preuzeti inicijativu i krenuti u oslobađanje okupiranih teritorija.. Prvi korak bila je reorganizacija postrojbi kojom je uspješno tijekom travnja obranjena desna obala Neretve čime je spriječeno daljnje napredovanje JNA preko teritorija BiH u RH.²⁷² Inicijativa je tada prešla u ruke hrvatske strane, oslobođena je Čapljina čime su stvoreni preduvjeti za napadnu operaciju ovladavanja lijevom obalom Neretve.²⁷³ Tijekom svibnja započeta su napadna djelovanja kako bi se postigla što povoljnija strateška situacija. Osvojen je niz sela na prostoru Hercegovine koja su postala početni položaji za pokretanje operacije *Spaljena zemlja* 18. svibnja 1992. godine. Tijekom te operacije hrvatske snage krenule su iz Popova polja u Hercegovini i iz zaljeva Bistrina nasuprot s. Malog Stona. Operacija je trajala do kraja svibnja a oslobođen je prostor Slanog i do državne granice kao i prostor Hercegovine uz prometnicu sela Čvaljina – Zavala – Orahov Do, a presječene su i komunikacije s Trebinjem otkuda je agresor svakodnevno dovlačio pojačanja i logistiku kojim je Dubrovnik držao u okruženju. Time je dobivena dubina za osiguranje daljnjih ofenzivnih operacija deblokade gada.²⁷⁴ Nakon te operacije pokrenuta je i operacija *Čagalj* koja je trajala od 6. lipnja do 26. lipnja 1992. godine, a njome su združene snage HV-a, HVO-a i HOS-a oslobodile prostor općina Mostar, Čapljina i Stolac te je neutraliziran niz uporišta Vojske Republike Srpske (VRS) na lijevoj obali Neretve iz kojih su svakodnevno ugrožavana brojna naselja, kako na prostoru Hercegovine, tako i na prostoru RH.²⁷⁵ Za to vrijeme 1. i 4. gbr bile su angažirane na oslobađanju niza sela i kota koje si poslužile za početne položaje u konačnoj operaciji deblokade Dubrovnika. Agresor se nije mirio s porazima i pa je tijekom cijelog lipnja

²⁷⁰ I.P., „Ni primirja ni predaha“ *Večernji list*, 8. travanj 1992., 7; I.P., „Rat ipak traje“ *Večernji list*, 21. travanj 1992., 7; I.P., „Agresor brza pred „mirovnjacima““ *Večernji list*, 25. travanj 1992., 7

²⁷¹ Marijan, *Domovinski rat*, 213.

²⁷² Bobetko, *Sve moje bitke*, 209-213.

²⁷³ Bobetko, *Sve moje bitke*, 275-279.

²⁷⁴ Marijan, *Domovinski rat*, 219-221.

²⁷⁵ Bobetko, *Sve moje bitke*, 263-267.

vršio napade na dostignute položaje i novoformirane crte obrane, ali i na sam grad, koji je svakodnevno zasipao raznim topničkim i minobacačkim projektilima.²⁷⁶

Na temelju dobivene zapovijedi od 13. lipnja 1992. formirana je taktička grupa 2 (TG-2) 2. „A“ br ZNG-a za sudjelovanje u obrani i deblokadi Dubrovnika. U njen sastav ušli su zapovjedništvo, ps iz 2. pb „Banijska oluja“, izvidničko-diverzantski vod 2. pb, pionirski vod inženjerijske satnije 2. gbr, vod za potporu (2 MB 120 mm, 4 MB 82 mm, 2 LRL 128 mm), vod PZO-a, vod za protuoklopnu borbu, vod logistike, desetina vojne policije 2. gbr, desetina veze, vod za političko djelovanje, satnija 1. pb i satnija 3. pb. Zapovjednik je bio Drago Matanović, a zamjenik Mile Krišto.²⁷⁷

TG-2 prvo je 10ak dana boravila u naselju Orašac u sklopu naselja Zaton Veliki odakle je 25. lipnja 1992. prebačena u Dubrovnik, gdje je smještena u hotel *Belvedere*, te su dijelovi postrojbe upućeni na prve linije obrane grada da bi se upoznali s terenom, rasporedom neprijateljskih snaga i mogućim pravcima napada u operaciji koja se pripremala.²⁷⁸

Operacija *Tigar* službeno je započela u ranu zoru 4. srpnja 1992., dok su borbena djelovanja krenula već 1. srpnja, odnosno nisu ni prestala od kada je preuzeta inicijativa na bojištu. Tada su s početnih položaja u napad krenule 1., 2., 4. „A“ br ZNG-a i bojna Zrinski, dok su 163., 145. i 156. br bile u pripremi za preuzimanje dostignutih položaja dok su se ofenzivne snage pripremale za daljnje napredovanje.²⁷⁹ Zadaća dijelova 2. „A“ br ZNG-a bila je napasti liniju „s. Buići – s. Martinovići – s. G. Brgat – s. Ivanica – Buvavac na glavnom smjeru napada, te na dva pomoćna pravca napada: s. Buići – Zvijezda (k. 480) – Visočnik (tt 517) i s. Knežica – Golubov kamen (tt.410) – Krčetovo (k.625) – s. Uskoplje“²⁸⁰ gdje su se snage trebale spojiti s dijelovima 4. gbr. Cilj napada je bio ovladavanje prostorom, naseljenim mjestima, križanjima puteva i prometnica i dominantnim visovima, te u bližem zadatku izbijaju na liniju Zvijezda (k.480) – Buvavac (k.490) – Drijen (k. 679) - Krčetovo (k.625) – Vraštica (tt. 452), a u idućoj etapi na liniju Pješevac (k.472) – Visočnik (tt. 517) – Drijen (k.697) – Vlačica (tt. 911).²⁸¹ Prvi borbeni kontakt pripadnici 2. „A“ br ZNG-a imali su već 1. srpnja 1992. godine. U borbi je teže ranjen Slavko Lovreković, nekoliko pripadnika je lakše ranjeno, dok su Mile Pavlović i Zvonko Radošević, pripadnici izvidničke satnije, poginuli što govori o

²⁷⁶ I. Papac., „Nema mira u Dubrovniku“ *Večernji list*, 7. lipanj 1992., 4; K. Obradović, „Granate stižu s mrakom“ *Večernji list*, 9. lipanj 1992.; 7, I. Papac, „Srpska vojska ne zna za svetinje“ *Večernji list*, 10. lipanj 1992., 6; K. Obradović, „Čitav grad - talac“ *Večernji list*, 14. lipanj 1992., 4.

²⁷⁷ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 214-215.

²⁷⁸ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 216.

²⁷⁹ Bobetko, *Sve moje bitke*, 316.

²⁸⁰ Bobetko, *Sve moje bitke*, 308

²⁸¹ Isto.

vrlo teškim borbama koje su prestale tek dolaskom noći. Prelaženje položaja iz ruke u ruku između agresora i pripadnika 2. „A“ br ZNG-a bila je cjelodnevna uz konstantno topničko djelovanje. Potporu im je pružala tenkovska satnija 163. brigade.²⁸² Kako je krenula hrvatska napadajna operacija, tako je i agresor pojačao topničko djelovanje kako po postrojbama u napadu tako i po civilnim ciljevima u gradu. Rezultat je bilo stradavanje brojnih civila i velika materijalna razaranja.²⁸³ Koliko je protivnik bio dobro utvrđen govori činjenica da su linije probijene tek 5. srpnja 1992. nakon topničke i zračne potpore kada hrvatske snage ulaze u sela Ivanicu i Uskoplje gdje se spajaju s 4. „A“ br ZNG-a, koja je ovladala Golubovim kamenom. Razlog zašto je bilo otežano probijanje linija je taj što su se neprijateljska uporišta nalazila na dominantnijim pozicijama na visovima. No ni taj dan nije prošao bez gubitaka. Poginuli su gardisti Mladen Horvatić i Josip Ivanušec, a više pripadnika brigade je ranjeno.²⁸⁴ Rezultat tih borbenih djelovanja bilo je neometano odvijanje prometa komunikacijom Dubrovnik-Mokošica i odbacivanje agresora u dubinu dalje od granice RH i BiH. Nastavak borbenih djelovanja bio je 13. srpnja 1992. kada su snage TG-2 napale kote Vlačica i Ilijin vrh koje su se nalazile na dominantnijim pozicijama. Dobro utvrđene protivničke snage uspjele su topničkim i minobacačkim djelovanjem, zaustaviti napredovanje pripadnika 2. gbr uz velike gubitke na hrvatskoj strani. Poginuli su Miljenko Medved, Zoran Šegović, Ivica Fabric i Srećko Dražetić, dok je 8 gardista ranjeno, i časnici koji su zapovijedali bojnama, satnijama ili vodovima, a među njima i Petar Bajan i Predrag Matanović. Treba istaknuti podatak o nestanku Envera Mustafovića koji je nakon 38 dana zarobljenstva razmijenjen u Splitu.²⁸⁵ Protivničke linije nisu probijene, zbog velikih gubitaka napad je prestao a time je završena i cjelokupna operacija *Tigar* kojom su ipak postignuti ciljevi te je agresor odbačen od Dubrovnika u dubinu Hercegovine prema Trebinju. Tog dana nakon neuspješne akcije HV-a, civilni ciljevi grada bili su meta žestokih minobacačkih i topničkih napada. Agresor se nije mirio s izgubljenim položajima u borbama prethodnih dana, ali je uobičajeno i dalje negirao granatiranje Dubrovnika i za to optuživao hrvatsku stranu.²⁸⁶

Dana 26. srpnja 1992. na prostoru Dubrovnika, gdje se nalazila većina brigade, službeno je promovirana 2. „A“ br ZNG-a, te je dobila naziv „Grom“, s novim ambblemom i himnom. Prezentirani su i uspjesi brigade u dotadašnjem ratovanju. Bio je to veliki trenutak za

²⁸² Lucić ur., Monografija 2.GBR, 217-218.

²⁸³ I. Papac., „Agresija ne jenjava“ *Večernji list*, 5. srpanj 1992., 6.

²⁸⁴ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 218-220; K. Obradović, „Zauvijek protjeran neprijatelj“ *Večernji list*, 8. srpanj 1992., 6.

²⁸⁵ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 221.

²⁸⁶ I. Papac., „Dubrovčani tri dana u skloništu“ *Večernji list*, 14. srpanj 1992., 6.

sve pripadnike iste jer im je dano na znanje da njihova svakodnevna žrtva i odricanje nije uzaludno.²⁸⁷

Za vrijeme boravka na dubrovačkom ratištu, dio pripadnika 2. gbr pod zapovjedništvom Vinka Ukote, uputilo se na 76. vojnu smotru koja se održala u nizozemskom gradu Niemegenu. To se zbilo na inicijativu umirovljenog pukovnika nizozemske vojske Willyja van Noorta, koji je ranije 1991. s gardistima provodio specijalističku obuku. Odande su se vratili puni dojmova i novih poznanstava koja će uvelike koristiti u budućnosti.²⁸⁸

Dio TG-2 dobiva nove zadaće 29. srpnja 1992. kada se razmješta u selima Ravno, Velja Međa, Dvrsnica i Trnčina u Popovom polju. Kako su položaji bili neuređeni i neutvrđeni, pripadnici 2. „A“ br ZNG-a prionuli su poslu kako bi ih uredili. Tada su do izražaja došlo brojni problemi poput prevelike udaljenosti prvih linija i zapovjedništva, jako slab sustav veze kao i nedostatna potpora topništva gdje su se morali osloniti na malobrojne vlastite minobacačke snage. Istog dana na položaju u Ivanici poginuo je gardist Tomo Novoselec. Pješачki i topnički napadi bili su svakodnevni, ali su svi zaustavljeni. No njima je uvelike ometana opskrba snaga na prvim crtama, jer se topništvo koncentriralo na uništavanje prometnica.²⁸⁹

Dok je jedan dio TG-2 bio na sjeverozapadnom rubu Popovoga polja, drugi dio je 11. kolovoza 1992. vršio izviđanje brda Čula, sela Srnjak i Vranilova glava, visova s kojih se nadgledao prostor Konavala. Već idući dan preuzimaju položaje na potezu sela Kutina – Začula – Srnjak – brdo Timun - Vranilova glava. Zbog neuređenih položaja ubrzano se pristupilo utvrđivanju istih, povezivanju sustavom veze i zaprečivanju. Svakodnevne provokacije topničko-minobacačkog djelovanja kulminirale su 20. kolovoza 1992. kada uspješno odbijen pokušaj protivničkog napada na selo Hum iz smjera Trebinja. Pretpostavlja se da su agresorskim formacijama naneseni veliki gubici s obzirom na to da su hrvatske snage djelovale s dominantnijih pozicija po njima. Također je istog dana, na temelju zapovijedi zapovjednika Drage Matanovića, formirano izdvojeno zapovjedno mjesto (IZM) u selu Kutina radi što boljeg vođenja i zapovijedanja snagama na prvoj crti. Time se doskočilo problemu velike udaljenosti između prvih linija i zapovjedništava, jer nije postojao adekvatan sustav veze za prijenos informacija, odnosno bio je stalno ugrožavan protivničkim djelovanjem. Dana 26. kolovoza 1992. snage TG-2 dobivaju zapovijed zauzimanja brda Timun (tt 365). Oko kote se razvila borba u kojoj su neprijateljske snage potisnute. Zbog tog gubitka otvorena je jaka topničko-minobacačka vatra u kojoj pogiba gardist Darko Babić, dok je sedmero gardista

²⁸⁷ Hina „Promovirana „Grom“ brigada“ *Večernji list*, 27. srpanj 1992., 7.

²⁸⁸ Željko Grgurinović, „S bojišta na zapad“ *Večernji list*, 28. srpanj 1992., 16-17.

²⁸⁹ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 221.

ranjeno. Zbog velikih gubitaka i teške situacije, snage TG-2 morale su napustiti osvojenu kotu i vratiti se na početne položaje.²⁹⁰

Zbog konstantnih aktivnosti hrvatskih postrojbi na bojištu, agresor se ponovno topništvo i minobacačima okrenuo prema Dubrovniku i civilnim ciljevima u njemu i njegovoj okolici. Posebno su teške trenutke proživljavali žitelji okupiranih Konavala koji su se nalazili u Cavtatu izloženi svakodnevnom maltretiranju pripadnika Jugoslavenske armije (JA) i srpskih paravojskih jedinica koji su ih odvodili u zarobljeništvo u CG, maltretirali ih, pa čak i ubijali, te pljačkali njihovu imovinu a da nitko to nije pokušao spriječiti. Konavle su bili posljednji okupirani hrvatski teritorij na Južnom bojištu. Neuspješni pregovori vodili su se o povlačenju JA i srpskih i crnogorskih paravojskih jedinica s prostora Konavala, iako su jugoslavenske vlasti isti namjeravale diplomatskim putem prisvojiti kao svoj.²⁹¹

TG-2 dobila je zadaću napada na brdo Osmar (tt 613), Tulove grede i Ravne glave. Početni položaji nalazili su se u selo Bukanje podno sela Slivnica Bobani. Borbena djelovanja izvodila su se u periodu od 7. do 13. rujna 1992., no nisu polučila nikakve uspjehe. Zbog dobro utvrđenih protivničkih položaja i snažne minobacačke vatre, ranjeno je 30 gardista, a među njima i zapovjednik u 2. pb „Banijska oluja“ Davor Smuđ. Na žalost, tijekom tih borbi poginuli su Marijan Lovrenčić i Davor Begić, dok je Željko Milić preminuo 30. rujna 1992. u bolnici u Zagrebu od posljedica ranjavanja. Borbena djelovanja obustavljena su zbog više problema. Prvenstveno su na to utjecali veliki ljudski gubici, zatim težak krški, neprohodni teren koji gardistima nije bio poznat, te loše veze sa zapovjedništvom.²⁹² Za to vrijeme jugoslavenske političke strukture bavile su se vođenjem specijalnog rata u vidu plasiranja laži u svjetsku javnost s ciljem diskreditacije RH i njenih oružanih formacija. Pa je tako izjavljeno kako je prostor stare gradske jezgre Dubrovnika iseljen s civilima, te je umjesto njih dovedena vojska s 1000 minobacača. U neistine su se osobno uvjerali predstavnici UNPROFOR-a i promatrači EZ-a te su obećali reagirati na svjetskoj diplomatskoj sceni.²⁹³

Tijekom rujna 1992. vođeno je više krugova pregovora između RH i JA i CG, uz posredovanje generala Davida Cranstona, 2. čovjeka misije EZ-a za Jugoslaviju i generala Morillona, zapovjednika UNPROFOR-a sektora Jug, o povlačenju vojnih jedinica s prostora Konavala i RH. Dakako da su okupatorske snage JA i crnogorskih paravojskih jedinica

²⁹⁰ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 223.

²⁹¹ K. Obradović, „Pljačkaši sve bezočniji“ *Večernji list*, 30. kolovoz 1992., 4.

²⁹² Lucić ur., Monografija 2.GBR, 223.

²⁹³ K. Obradović, „Raskrinkane laži tzv. JA“ *Večernji list*, 11. rujna 1992., 6.

odugovlačile s povlačenjem jer su htjeli stvoriti što bolju taktičku poziciju za nadzor i okupaciju tog prostora a prvenstveno poluotoka Prevlake.²⁹⁴

U periodu od 2. do 4. listopada 1992. TG-2 vrši izviđanje, da bi 8. listopada preuzela položaje na Lastvi, Ovči i Stanić gradu, selima i kotama na rubu Popovog polja, na rijeci Trebišnjici. Pripadnici 2. „A“ br ZNG-a ponovno uređuju položaje, dodatnu ih utvrđuju, te uvode sustav veze. Kako su se položaji nalazili u blizini Trebinja, djelovanje pješackim naoružanjem i minobacačima bilo je svakodnevno.²⁹⁵

U tom periodu je dogovoren konačan datum povlačenja JA iz Konavala, a to je 20. listopad 1992. godine. S obzirom na to da je ista JA izigrala dotada sve dogovore, nije bilo za vjerovati ni ovaj put. Zbog toga je zapovjedništvo Južnog bojišta na čelu sa zapovjednikom Jankom Bobetkom planiralo akciju da se prostor Konavala zauzme vojnim putem i da se spriječi upadanje srpskih paravojnih formacija iz Hercegovine čime bi se situacija dodatno zakomplicirala.²⁹⁶

Iskrčavanje na Cavtat izvršeno je u noći 19. na 20. listopada 1992. snagama 1. gbr koje su dobile zapovijed napredovanja smjerovima Obod – selo Glavska – selo Poljice – Trebinje da se osigura što povoljnija strateška dubina, dok je taj datum bio konačan za povlačenje JA s hrvatskog teritorija čime je izbjegnuto stvaranje praznog prostora koji su lako mogli popuniti pripadnici srpskih paravojnih jedinica iz Hercegovine. Ostale snage dobile su zadatak osiguranja ključnih točaka u prostoru.²⁹⁷ Cavtat je nakon godine dana oslobođen 20. listopada 1992. što je označilo i sam kraj okupacije tog dijela RH, te su se civili mogli početi slobodno vraćati na svoja ognjišta.²⁹⁸ U narednim danima vršene su akcije čišćenja konavoskih brda od pristiglih paravojnih srpskih jedinica iz Hercegovine s ciljem osiguranja izgradnje jadranske magistrale na dijelu pod nazivom *Duboka Ljuta* koji je uništen djelovanjem neprijateljskog topništva. Taj predio je vrlo značajan jer je to glavna komunikacija koja spaja Dubrovnik i Konavle, te je ključna za povratak prognanika i izbjeglica.²⁹⁹

Na liniji koju je držala TG-2 na rijeci Trebišnjici poginuo je 21. listopada tijekom minobacačkog napada pripadnik 2. „A“ br ZNG-a Velimir Matijević.³⁰⁰

Značajno je spomenuti i osvajanje masiva Vlačice u trajanju od 22. do 26. listopada 1992. kada je od strane 4. „A“ br ZNG-a osvojena najviša kota planinskog masiva, Ilijin vrh,

²⁹⁴ K. Obradović, „Rješenje na pomolu“ *Večernji list*, 22. rujan 1992., 6.

²⁹⁵ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 224.

²⁹⁶ Bobetko, *Sve moje bitke*, 326.

²⁹⁷ Bobetko, *Sve moje bitke*, 330.

²⁹⁸ Predrag Orešković, „Kraj godine pakla“ *Večernji list*, 21. rujan 1992., 4-5.

²⁹⁹ K. Obradović, „Četnici u panici“ *Večernji list*, 25. listopad 1992., 6.

³⁰⁰ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 224.

čime su konačno stvoreni preduvjeti za povlačenje JA iz cijelih Konavala.³⁰¹ Tom akcijom završene su ukupne ofenzivne aktivnosti na Južnom bojištu čime je konačno ostvaren cilj deblokade Dubrovnika koji se mogao okrenuti normalnom životu.

Pripadnici TG-2 26. listopada 1992. preuzimaju od strane JA tijela suboraca koji su poginuli u operaciji Tigar 13. srpnja 1992. godine.³⁰²

Dana 29. listopada 1992. održana je u dubrovačkoj luci Gruž smotra svih postrojbi koje su sudjelovale u borbama na Južnom bojištu. Nazočni su bili predsjednik Franjo Tuđman, ministar obrane Gojko Šušak, zapovjednik Južnog bojišta Janko Bobetko i svi ostali članovi GSHV-a, dakako uz brojne civile. General Janko Bobetko Javno je pohvalio sve postrojbe a među njima i TG-2, odnosno sve koji su ju sačinjavali a među njima i 2. pb „Banijska oluja“ zbog kako je naglasio *izvanrednih uspjeha postignutih u borbama na Južnom bojištu, a koji su rezultirali oslobađanjem hrvatskog državnog teritorija od okupatora na prostoru Južne Hrvatske.*³⁰³

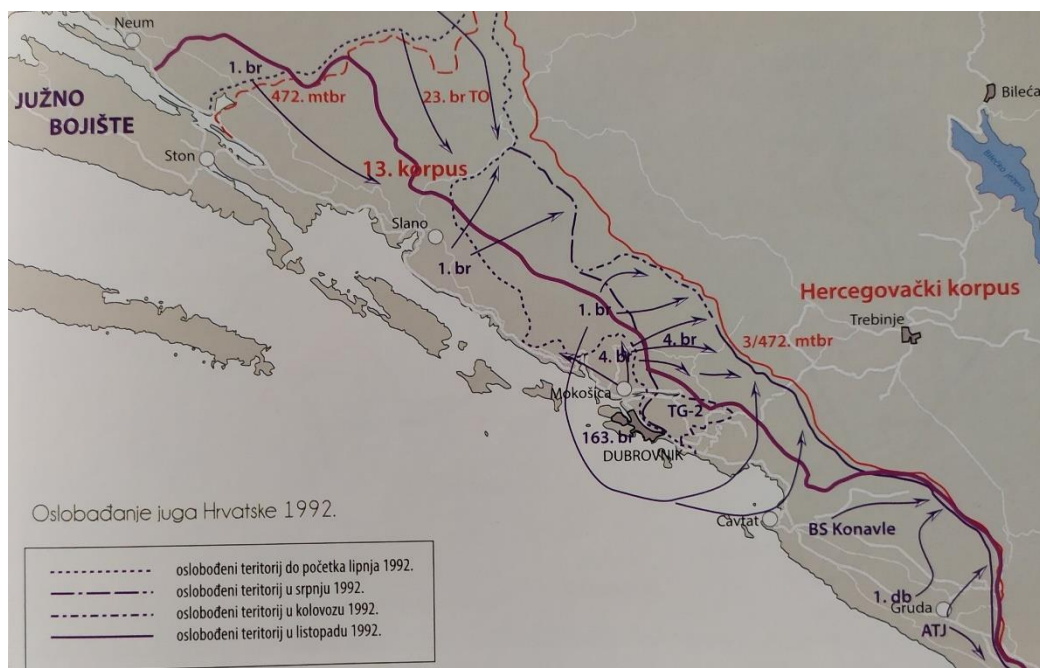
Iako su napadne operacije završile, pripadnici TG-2 ostali su do kraja godine držati prve crte obrane na položajima na rijeci Trebišnjici na rubu Popovog polja. Dana 30. studenog poginuo je gardist 2. „A“ br ZNG-a Ratko Keić. S tih položaja većina pripadnika TG-2 povučena je 31. prosinca 1992. u matične vojarne u Sisak i Dugo Selo, dok je dio njih ostao još nekoliko dana da se u siječnju 1993. dovrši primopredaja položaja pričuvnim postrojbama koje su nastavile držati prve crte obrane. Koliko je bila zahtjevna zadaća na Južnom bojištu, svjedoče podaci o 17 poginulih pripadnika 2. „A“ br ZNG-a, 1 nestali i 60ak što teže, što lakše ranjenih.³⁰⁴

³⁰¹Lucić ur., Monografija 2.GBR, 224.

³⁰²Isto.

³⁰³Bobetko, *Sve moje bitke*, 351.

³⁰⁴Lucić ur., Monografija 2.GBR, 224-225.

Karta 8. Južno bojište-etape oslobađanja okupiranog teritorija³⁰⁵

4.3. Bosansko-posavsko bojište

Otvoreni sukobi između lokalnih Srba s jedne strane i Hrvata i Bošnjaka s druge strane, započeli su početkom ožujka 1992. u selima oko Bosanskog Broda. Krajem ožujka, u sukob se na strani Srba uključila JNA koja je za te borbe oformila Operativnu grupu 1 (OG-1). Glavni cilj srpskih napada bio je Bosanski Brod. Sva vrsta pomoći obrane toga kraja dolazila je s prostora RH, od hrane, preko lijekova do vojne logistike. Ipak najznačajniji su bili dobrovoljci koji su osobno dolazili braniti prostor Posavine. U početku su to bili dragovoljci iz slavonskih brigada, a kasnije iz cijele RH. Borbe su se počele širiti po općinama Derventa, Modriča, Orašje, Bosanski Šamac, Odžak, Brčko i dio općine Gradačac. Negdje s više uspjeha po srpske jedinice i JNA, negdje s manje.³⁰⁶ Njihov najznačajniji uspjeh u početnoj fazi rata bilo je osvajanje Bosanskog Šamca 17. travnja 1992. godine.³⁰⁷ Tijekom svibnja inicijativa je prešla na stranu hrvatskih i bošnjačkih snaga. Hrvatske i bošnjačke postrojbe objedinjene su u Operativna grupa (OG) Istočna Posavina koja se sastojala u početku od bosanskobrodske i derventske brigade Hrvatskog vijeća obrane (HVO), 108. br HV-a, 157. br. HV-a, 3. pb 3. „A“ br ZNG-a i riječkog bataljuna, da bi u drugoj polovici svibnja OG bile pridodane 139. br HV-a, TG-123, topništvo, sve postrojbe HVO-a općina Bosanski Brod, Derventa, Odžak i Modriča,

³⁰⁵ Marijan, *Domovinski rat*, 443.

³⁰⁶ Marijan, *Domovinski rat*, 241-243.

³⁰⁷ Joža Ščrbašić, „Napadnut Bosanski Šamac“ *Večernji list*, 18., 19. i 20. travanj 1992., 5.

te ostatak 3. „A“ br ZNG-a. Dana 5. svibnja 1992. počeo je napad hrvatskih snaga te je oslobođena prometnica Bosanski Brod – Derventa kao i niz ranije zauzetih sela.³⁰⁸ Agresor se panično povlačio od smjera Bosanskog Broda prema jugu.³⁰⁹ Najžešće borbe vođene su na prostoru Modriče koju su hrvatske snage uspjele zadržati te do kraja mjeseca osvojiti dio koji su okupirale srpske snage i JNA.³¹⁰ Također su potiskivane protivničke snage od Dervente prema zapadu. Snage OG Istočna Posavina napravile su polukrug oko s. Podnovlje (zapadno od Modriče) gdje su se povukle neprijateljske snage i gdje je bilo sjedište OG-1 koja je vodila okupaciju Posavine, no nisu ga uspjele zauzeti. Tijekom lipnja 1992. agresorske snage su se konsolidirale, stvorile jasne planove za nastavak borbi, te dovele pojačanja iz Republike Srpske Krajine (RSK). Napad je pokrenut 4. lipnja 1992. na bojištu Dervente, a sam grad je napadnut 8. lipnja 1992. godine. Postrojbe HVO-a i HV-a trpjele su velike gubitke zbog siline srpskog napada, neke su se počele zajedno s civilima povlačiti prema Bosanskom Brodu što je ugrozilo crtu obrane a srpske snage dovelo do skorog spajanja sa snagama OG-1 u poluokruženom selu Podnovlju.³¹¹

Kako se situacija komplicirala na bosansko-posavskom ratištu, vojno-strateška situacija u RH postojala je sve nepovoljnija zbog ugrožavanja hrvatskog teritorija.³¹² Načelnik GSHV-a general zbora Anton Tus uputio je poziv svim postrojbama HV-a za borbeni angažman na tom bojištu. Tako je poziv stigao i u 2. „A“ br ZNG-a. Bitno je napomenuti da se temeljio na dobrovoljnosti pripadnika brigade koji su dobili dvije mogućnosti: 1. dragovoljci koji su se željeli boriti u postrojbama HVO-a mogli su se priključiti istima i 2. da brigada formira dragovoljačku taktičku grupu. S obzirom na to da su u to vrijeme angažirane 2 TG na Livanjskom i Dubrovačkom bojištu, javio se veliki broj dragovoljaca iz 3. pb „Banijska legija“. Dana 4. srpnja 1992. oformljena je Taktička grupa 2 (TG-2) jačine 205 pripadnika 2. „A“ br ZNG-a. Za zapovjednika je određen pukovnik Slavko Franc, a zamjenika Željko Paušić (nestao u akciji u Svilaju). TG-2 došla je na bojište već 5. srpnja 1992. te je razmještena na prostoru općine Bosanski Brod na liniji selo Žeravac – selo Marići – selo Zirdumi. Snage su imale zapovijed brzo djelovati na prostoru selo Bijelo Brdo – selo Koraće – selo Zborište – selo Gornje Kolibe – selo Donje Kolibe gdje su u borbama od 5. do 10. srpnja 1992. agresoru nanosili velike gubitke u tehnici i živoj sili. Ipak zbog nadmoći agresorskih snaga morali su

³⁰⁸ M. Krpan, „Oslobođen put prema Derventi“ *Večernji list*, 11. svibanj 1992., 7.

³⁰⁹ M. Krpan, „Padaju četnička uporišta“ *Večernji list*, 14. svibanj 1992., 6.

³¹⁰ M. Krpan, „Četnici bježe iz Modriče“ *Večernji list*, 25. svibanj 1992., 8; „Bitka za Modriču“ *Večernji list*, 28. svibanj 1992., 6.

³¹¹ Marijan, *Domovinski rat*, 243-247; M. Krpan, „Slom Četničke ofenzive“ *Večernji list*, 11. lipanj 1992., 9.

³¹² Slavko Ledić, „Krvavi obračun“ *Večernji list*, 22. lipanj 1992., 7; M. Krpan, „Raketiran Brod“ *Večernji list*, 25. lipanj 1992., 5.

biti izvučeni na prostor sela Novog Sela koji se nalazi 5 km sjeverno prema Bosanskom Brodu od prvotnih položaja.³¹³

Situacija na bojištu Bosanskog Broda komplicirala se tijekom prvih dana srpnja, a agresor je vršio sve veći pritisak na linije obrane. Izdržljivost obrambenih snaga bila je maksimalno rastegnuta svakodnevnim naporima da se održe na linijama. Agresorske snage već su nekoliko dana provodile borbena djelovanja u sklopu operacije *Koridor* kojom bi osigurali povezanost RSK i Republike Srpske (RS) sa SRJ čime bi se osigurao i opstanak tih krajeva s obzirom na to da su u svemu ovisili o pomoći iz SRJ.³¹⁴ Dana 4. srpnja 1992. na posavsko bojište poslani su dragovoljci 3. ps 2. pb 2. „A“ br ZNG-a, ukupno njih 40, pod zapovjedništvom Krunoslava Cavrića. Idućeg dana raspoređeni su na prostoru Novog Sela, gdje su bili početni položaji za kretanje u borbene zadaće. Glavni cilj je bio čuvanje komunikacije Bosanski Brod – Derвента. Postrojba se utvrdila duž komunikacije koristeći ruševne objekte za utvrđenja. Otežavajuća okolnost je bila što su se nalazili u okruženju sela s većinskim srpskim stanovništvom koja su se priklonila protivničkim snagama, pa su svakodnevno bili izloženi teškim minobacačkim i topničkim napadima u kojima je poginuo gardist Pejo Pranjčić, dok su četvorica ranjena.³¹⁵ Tome u prilog govori i činjenica da je u tim danima okupirana Derвента, oko koje su vođene svakodnevne teške borbe, s obzirom na to da je ista bila u sklopu koridora sa SRJ koji je bio cilj operacije.³¹⁶ Najveći napad protivničkih snaga na dio bojišnice koju su držali pripadnici 3. ps 2. pb izveden je 8. srpnja 1992. prilikom kojeg su ranjena 4 gardista. Uz svu žestinu agresorovog djelovanja linije su održane do 11. srpnja kada su gardisti 2. pb 2. „A“ br ZNG-a povučeni s Bosansko-posavskog bojišta. Dio se priključio obrani Sunje a dio je otišao na Južno bojište u sastav TG-2.³¹⁷ Dragovoljci iz ostalih dijelova brigade nastavili su se boriti na tom bojištu sve do listopada 1992., odnosno nekoliko dana prije pada Bosanskog Broda u protivničke ruke, kada su se zbog velikog pritiska agresora morali izvući preko Save.

³¹³ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 227-229.

³¹⁴ M. Krpan, „Lune“ razaraju Odžak“ *Večernji list*, 3. srpanj 1992., 7.

³¹⁵ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 229-230.

³¹⁶ Slavko Ledić, „Branitelji poručuju:-Vratit ćemo Derventu!“ *Večernji list*, 9. srpanj 1992., 7.

³¹⁷ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 230-233.

5. Borbena djelovanja 2. Pješачke bojne „Banijska oluja“ tijekom 1993. godine

5.1. Operacija Maslenica – obrana dostignutih položaja neposredno nakon operacije

Krajem 1992. završile su borbe na Južnom bojištu i vladalo je svojevrsno zatišje ne svima je bilo jasno da od uvođenja ustavnog poretka i integriranja RSK u RH neće biti ništa. UNPROFOR nije ispunio očekivanja RH u vidu razoružanja paravojsnih formacija i nadzora granica što bi predstavljalo veliki korak ka vraćanju prognanika i izbjeglica svojim domovima. Otežavajuća okolnost su bile i brojne presječene glavne prometnice duž hrvatskog teritorija, posebno u Slavoniji i Dalmaciji što je onemogućavalo normalno odvijanje života države koja je u ratu. Zbog tih razloga GSHV na čelu s načelnikom Jankom Bobetkom izdalo je zapovijed za pripremu oslobodilačke operacije u zadarskom zaleđu s ciljem omogućavanja spajanja sjeverne i južne Dalmacije preko Masleničkog ždrila. U GSHV operacija je nazvana *Gusar*, dok je u Operativnoj zoni (OZ) Split, koja je dobila zadaću provođenja operacije, imala naziv *Zima-93*. Ipak u narodu je ostao upamćen naziv *Maslenica* s obzirom na prostor koji je tom operacijom oslobođen. Za napad su angažirane snage 4. gbr, TG-112, borbena skupina 113. br. HV-a, 7. domobranske pukovnije (dp) HV-a, Specijalna postrojba GSHV-a, domobranske bojne Obrovac, Benkovac i Biograd na Moru, satnija Mornaričko-desantnog pješaštva Hrvatske ratne mornarice (HRM) i satnija 72. bojne Vojne policije uz topničku potporu 22 oruđa od 105 do 203 mm i višecijevna lansera raketa 128 mm. Napad je započeo ujutro 22. siječnja 1993. i trajao je do 26. siječnja 1993. kada su dostignute linije Zelenikova – Kosa – Pariževačka glavica – Marune – Visoka glava – Zelenikovača, Sveti Rok – Mali Alan – Tulove grede – Mala Bobija, Novigrad – Pridraga (zaseoci Pedići, Gašpići, Barabe)- s. Paljuv – s. Kašić i s. Suhovare – s. Smoković – s. Zemunik Donji – s. Ambar – središte s. Škabrnje – zaseok Ivkovići i tada se prešlo u aktivnu obranu s obzirom na to da je agresor konsolidirao snage, pojačao ih svježim postrojbama iz pričuve i rasporedio na linijama obrane.³¹⁸ Oslobođen je prostor od s. Rovanjске, preko Maslenice, s. Posedarja, s. Podgradine, s. Novigrada, s. Islam Grčki i Latinski, s. Murvica, s. Smoković, s. Zemunik i s. Škabrnja.³¹⁹ Konačnom linijom s. Paljuv- s. Kašić– Mala Bobija, kao je označio general Janko Bobetko ostvarena je strateška dubina prostora. U narednim danima počeli su protivnički protunapadi za povratak izgubljenih

³¹⁸ Marijan, *Domovinski rat*, 261-264.

³¹⁹ A. Ivković, „Četnici pobjegli u nepovrat“ *Večernji list*, 26. siječanj 1993., 3.

prostora. Iako je na određenom dijelu oslobođenog prostora za civilno stanovništvo predstavljalo svojevrsni preдах, ipak cijela opasnost nije prošla.³²⁰

Odmah nakon prestanka ofenzivnog dijela operacije, prešlo se sa svim postrojbama u obranu na dostignutim linijama. Izvidničke postrojbe donosile su informacije o grupiranju snaga i pripremanju napada koji je započeo već 27. siječnja 1993., iako je službeno operacija trajala do toga dana. Već istog dana izdana je zapovijed za pokretanje protuudara snaga Srpske vojske Krajine (SVK) nazvan operacija *Čelik*, a cilj je bio snagama 7. Sjevernodalmatinskog i 15. Ličkog korpusa SVK razbiti hrvatske snage i vratiti izgubljeni teritorij. Formirana je Operativna grupa 1 (OG-1) koja se sastojala od 92. mtbr, 7. mješovitog protuoklopnog artiljerijskog puka, dijelova 7. map te drugim manjih postrojbi.³²¹ Prebacivanje bojne 3. gbr iz Slavenskog Broda koja je zamijenila umornu 4. gbr omogućilo je hrvatskoj obrani da izdrži prvi udar što je najbitnije da bi se linije održale.³²²

Kako su dani odmicali tako su se umarale brojne postrojbe na linijama obrane te su ih zamjenjivale druge svježije. Dana 8. veljače 1993. zapovjedništvo 2. gbr izdaje zapovijed 1. pb „Crne mambe“ o punoj borbenoj pripravnosti. Kolona s motornim vozilima i teškom opremom pod pratnjom VP krenula je iz Dugog Sela prema Novigradu u 21 h 8. veljače 1993., dok su gardisti idući dan u 4,30 autobusima prevezeni do Lučkog odakle su helikopterima prevezeni do vojne baze *Šepurine* u Zadru. Za logističku bazu određeno je odmaralište *Crvena Luka*. Već idućeg jutra, 10. veljače 1993., 1. pb zauzima položaje u Novigradu te vrši izviđanje.³²³

Dana 11. veljače 1993., pokrenut je napad na protivničke linije koji nije polučio uspjeh s obzirom na to da su malobrojne snage bile previše rastegnute. Radilo se naime o 120 gardista raspoređenih na cijeloj novigradskoj bojišnici koja je iznosila 15 kilometara. Agresor je bio dobro naoružan i brojčano i tehnički nadmoćniji te je prijetilo probijanje linije obrane. Tek uz krajnje napore isto je izbjegnuto, a rezultat su bila 2 poginula gardista i 20ak ranjenih.³²⁴ Agresor je svakodnevno topništvom djelovao po linijama obrane Novigrada i tako pokušao demoralizirati gardiste i slomiti obranu.³²⁵

Zbog krajnjih napora gardista da održe linije i nedostatka pješačkih snaga 1. pb se ojačava TG-2 koja se formira 11. veljače 1993. U njen sastav ušli su izvidnički vod iz izvidničke satnije brigade, vod borbenih vozila pješaštva (BVP) s pješaštvom iz oklopne bojne,

³²⁰ Bobetko, *Sve moje bitke*, 369.

³²¹ Marijan, *Domovinski rat*, 264.

³²² Bobetko, *Sve moje bitke*, 372.

³²³ Lucić ur., *Monografija 2.GBR*, 249-253.

³²⁴ Isto, 253-254.

³²⁵ Elza Radulić - Toman, „Tisuće projektila“ *Večernji list*, 12. veljače 1993., 6.

mješoviti protuoklopni vod, raketni vod PZO-a i topničko-raketne brigade, te ojačana satnija 2. pb „Banijska oluja“, jačine 150 gardista, predvođena zapovjednikom bojne Predragom Matanovićem. Isti dan TG-2 se prebacuje na zadarsko bojište te se uvodi na položaje obrane prostora Novigrada. Tamo ojačana ps 2. pb „Banijska oluja“ preuzima obrambene položaje u zaseoku Buterina i zaseoku Baždarići prema Paljuvu. Gardisti su dodatno utvrdili položaje, zapriječili moguće pravce napada minsko-eksplozivnim sredstvima, te uspostavili sustav veze. Topnički i pješački napadi bili su svakodnevni, no linije obrane nisu probijene. Čak su poduzimani i diverzantski napadi u dubinu neprijateljskog teritorija koji su nanosili gubitke. Dana 14. veljače 1993. agresor je nakon topničke pripreme pokušao pješački napad koji je odbijen. Nekoliko gardista je ranjeno. Zanimljivo je istaknuti da su taj dan na položaje gardista oko Paljuva i Novigrada ispaljena dva kompletna punjenja VBR koji je djelovao s neprijateljskog topničkog položaja Debelo brdo između sela Korlat i sela Biljana Gornjih.³²⁶ Istim intenzitetom napadi su se izvodili i idućih dana, ali srećom nije bilo ranjenih ni poginulih.³²⁷ Dana 16. veljače agresorske snage uspjele su probiti linije obrane TG-2 na prostoru zaseoka Baždarići koje su držale snage 2. pb, no ubrzo je uslijedio protunapad hrvatskih snaga koje su vratile izgubljeni prostor. O silini borbi svjedoče gubici od 9 ranjenih i jednog poginulog.³²⁸ Najjači napad na položaje u zaseoku Baždarići i s. Paljuvu koje je držala 2. pb izveden je 17. veljače 1993., kada je agresor uz topništvo, koristio i tenkove, BVP i pješaštvo. Gardisti su uspjeli izdržati napad te su odbacili agresora čime je obranjen širi prostor Novigrada.³²⁹ Kako su shvaćali da neće probiti linije obrane, agresori su se okretali djelovanju topništvom po civilnim ciljevima u Zadru, Biogradu na Moru te ostalim naseljima.³³⁰ Idući dan novigradska crta bojišnice ponovno je gađana topništvom i minobacačima s prostora Debelog brda i Biljana Gornjih.³³¹ Idućeg dana, 19. veljače 1993., agresorske postrojbe su djelovale teškim i lakim topništvom, VBR-ovima, tenkovima i minobacačima po položajima gardista. Tijekom tog napada nažalost poginula su dva gardista 2. gbr.³³² Linije obrane 23. veljače 1993. posjetili su reporteri Večernjeg lista kako bi uvjerali javnost o stvarnom stanju u tom mjestu i pobili laži srpske propagande o tome kako je Novigrad u njihovim rukama. Vodič reporterima kroz mjesto bio je pripadnik 2. pb „Banijske oluje“ Mladenko Ceković, koji je konstatirao kako

³²⁶ Elza Radulić - Toman, „Novigrad najčešća meta“ *Večernji list*, 15. veljače 1993., 6; Lucić ur., Monografija 2.GBR, 255-256.

³²⁷ Hina, „Vatra po Biogradu“ *Večernji list*, 17. veljače 1993., 6.

³²⁸ Marijan. *Domovinski rat*, 266.

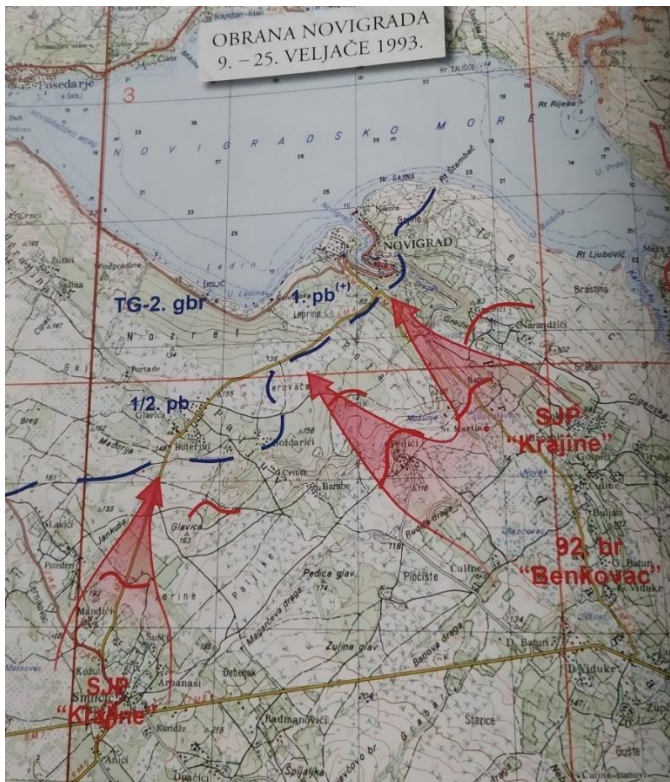
³²⁹ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 256.

³³⁰ Elza Radulić - Toman, „Zadar opet meta“ *Večernji list*, 18. veljače 1993., 6

³³¹ Elza Radulić - Toman, „Srbi tuku Novigrad“ *Večernji list*, 19. veljače 1993., 6

³³² Hina, „Civilni na udaru VBR-a“ *Večernji list*, 20. veljače 1993.; 7, Lucić ur., Monografija 2.GBR, 257, 470, 480.

tijekom njihova boravka nije pala niti jedna neprijateljska granata, a razlog tome je cjelodnevna kiša. Pripadnike Gromova reporteri su pohvalili kao vrsne ratnike koji su prošli brojna bojišta, nadjenuvši im epitet „ljuti Banijci“ s obzirom na to da je mnogo pripadnika postrojbe podrijetlo vuklo s prostora Siska i Banovine.³³³ Pripadnici TG-2 držali su liniju obrane Novigrada i Paljuva do 25. veljače. 1993. Nakon više od 2 tjedna svakodnevnih borbi u kojima su se izmjenjivali obrana i napad, gardisti su uspjeli održati linije obrane, čime su izvršili dobivene borbene zadaće.

Karta 9. Prikaz obrane Novigrada nakon operacije *Maslenica*³³⁴

Na položajima su ih zamijenili pripadnici 4. gbr, te su oni helikopterima prebačeni u matične baze u Sisku i Trsteniku na zasluženi odmor.³³⁵ Potrebno je još napomenuti da su tada obranjene linije na prostoru zadarskog zaleđa ostale nepromijenjene do kolovoza 1995. kada je s njih pokrenuto oslobađanje preostalog okupiranog teritorija Dalmacije do državne granice s BiH.

³³³ Predrag Orešković, „Mornari“ otjerani u kamenjar“ *Večernji list*, 24. veljače 1993., 6.

³³⁴ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 254.

³³⁵ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 257.

5.2. Obrana Banovine

Na snazi je početkom 1993. godine bilo potpisano primirje i otvorenog sukoba nije bilo, ipak provokacije topništvom, minobacačima i pješćkim oružjem bile su svakodnevice života ljudi uz prve linije obrane na Banovini. Vojne i policijske postrojbe koje su držale straže pozorno su osluškivale i promatrale događanja na okupiranoj strani. Krajem siječnja primijetili su kako je na prostoru Drljača, Četvrtkovca, Petrinjaca, Gornjeg Hrastovca kao i ostalih naselja u kojima pretežno živi srpsko stanovništvo, ostalo vrlo malo civila iako su ta naselja bila puna desetak dana prije. Prema dojavama iz grada u okupiranoj Petrinji je zavladao svojevrsni kaos i bezvlašće zbog ulica prepunih naoružanih civila i uniformiranih osoba. Gradom su odjekivali rafali automatskog pješćkog oružja.³³⁶ Idućeg dana uveden je policijski sat od 18 sati do 6 ujutro kako bi se grad stavio pod kontrolu.³³⁷ Dodatno zaoštavanje situacije poticalo je emitiranje prijetnji, putem radija, ratnih zločinaca Slobodana Tarbuka, zapovjednika petrinjskog garnizona JNA i pukovnika Stanka Letića, zapovjednika tenkofske jedinice koja je djelovala iz Jabukovca po hrvatskim selima na Šamarici, koji su se vratili na prostor Petrinje. Hrvatske snage također su primijetile razmještanje ukradenog topništva duž linije bojišnice koje se do tada nalazilo u skladištima tvornice Finel kraj sela Mošćenice u koju su pobunjenici provalili iako je bila pod nadzorom UNPROFOR-a. Također je primijećeno ukopavanje mitraljeskih i snajperskih gnijezda te dolazak tenka kao osiguranje.³³⁸ Do sukoba ipak nije došlo, iako je djelovanje topništva po hrvatskim položajima bilo svakodnevno. Najteži incident srpskih pobunjenika u proteklih nekoliko mjeseci bilo je djelovanje tromblonima iz tvornice Finel po civilnim ciljevima Mošćenice i kontrolnoj točki danskog UNPROFOR-a. Žrtava nije bilo, te su prema pisanju medija pobunjenici odmah nađeni i uhićeni od strane pripadnika UNPROFORA-a.³³⁹ Bojište na Banovini se ponovno aktiviralo na jesen nakon operacije *Džep-93* na prostoru Gospića, i to granatiranjem Siska tijekom kojeg je počinjena velika materijalna šteta, bez ljudskih gubitaka. Na taj napad odgovorilo je hrvatsko topništvo što je uvelike iznenadilo srpsku stranu s obzirom na to da nisu imali percepcije o HV-u kao novoj sili.³⁴⁰ Iako je HV prestao s djelovanjem, napadi pobunjenika su se nastavili i idućeg dana, 13. rujna 1993. kada je protivničko topništvo gađalo vojarne u Sisku i selu Žažini gdje su bili smješteni pripadnici 2. gbr. Aktivirala se cijela sisačka bojišnica od Sunje do Glinske Poljane. U tim

³³⁶ Željko Grgurinović, „Kamo bježe civili?“, „Kaos u Petrinji“ *Večernji list*, 25. siječanj 1993., 5.

³³⁷ Željko Grgurinović, „Uveden policijski sat?“, *Večernji list*, 26. siječanj 1993., 7.

³³⁸ A. Petračić, „Vraćaju se zločinci?“, Željko Grgurinović, „Stižu „Beli orlovi““, *Večernji list*, 29. siječanj 1993., 5.

³³⁹ A. Petračić, „Danci uhitili pijane četnike“, *Večernji list*, 11. kolovoz 1993., 6.

³⁴⁰ Željko Grgurinović, „Ušutkano četničko topništvo“, *Večernji list*, 12. rujna 1993., 4.

napadima ranjeno je pet pripadnika 2. pb „Banijske oluje“.³⁴¹ Zbog kritičnog stanja na linijama obrane, na prostoru Novog Farkašića formirano je izdvojeno zapovjedno mjesto (IZM) 2. gbr, dok su pješačke snage podržane oklopništvom i topništvom zauzele borbene položaje i time ojačale prve linije obrane.³⁴² Dana 16. rujna 1993. topništvo HV-a djelovalo je po neprijateljskim ciljevima u Petrinji. Prema pisanju medija uništena su dva protivnička tenka i jedno vozilo M53/59 Praga, dok je topništvo djelovalo po petrinjskoj vojarni „Vasilj Gaćeša“.³⁴³ Situacija se u narednim danima smirila, ali su snage 2. gbr, vršeći smjene po pješačkim bojnama, ostale do kraja godine ojačavati linije obrane, čime su pružale sigurnost pričuvnim postrojbama koje su bile u tom periodu dosta izložene čestim napadima protivničkih diverzanata koji su se noću ubacivali u hrvatske redove. Prilikom držanja linije tijekom studenog poginuli su gardisti Dubravko Hočevar (Šestanj brdo) i Damir Matanović (Međurače) dok je 38 gardista ranjeno.³⁴⁴

6. Borbena djelovanja 2. Pješačke bojne „Banijska oluja“ tijekom 1994. godine

Period 1994. godine obilježen je s manje borbenih djelovanja za 2. gbr, odnosno njenu 2. pb. Intenzivno se radilo na pripremi postrojbe za mogućnost vojnog oslobađanja domicilnog prostora djelovanja, prostora Banovine, te izlazak na državnu granicu s BiH. Veliki broj gardista otišao je na usavršavanje i školovanje na Hrvatsko vojno učilište. Vršene su i kadrovske promjene u zapovjednoj strukturi da bi se na terenu postigla što veća kvaliteta same postrojbe i njene uporabe. Ustrojen je i centar za selekcijsku obuku putem kojeg se vršila popuna brigade. Da bi se održala borbena spremnost redovito su organizirane vojne vježbe gađanja i zapovjednih izviđanja.³⁴⁵

6.1. Ličko bojište

Tijekom veljače 1994. situacija u okolici Perušića kod Gospića se pogoršavala. Umorne postrojbe dočekale su smjenu novih snaga koje su preuzele linije obrane grada Gospića. Tijekom veljače razvile su se četverodnevne borbe oko kote *Repetitor* u kojima su pobunjeni

³⁴¹ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 247-248; Željko Grgurinović, „Čekali odlazak generala Cota“, *Večernji list*, 14. rujna 1993., 7.

³⁴² Lucić ur., Monografija 2.GBR, 248.

³⁴³ Predrag Orešković, „Napravili smo dobar posao“; Mate Piškorić, „Nema više >Gaćeše<“, *Večernji list*, 16. rujna 1993., 4-5.

³⁴⁴ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 248, 475, 483.

³⁴⁵ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 268.

Srbi s prostora Like nastojali pomaknuti crtu obrane prema Gospiću. Iako u tom naumu nisu uspjeli iznova su provodili uobičajenu praksu djelovanja topničkim i minobacačkim oruđem po civilnim ciljevima u gradu i okolici.³⁴⁶ Uz oglašavanje opće opasnosti za taj dio Like, počinjena je velika materijalna šteta a bilo je i stradalih civila.³⁴⁷ Dana 8. ožujka 1994. napadi su nastavljeni istim intenzitetom no stradalih civila na sreću nije bilo.³⁴⁸ Iako je UNPROFOR trebao osiguravati mir, njegovi predstavnici u ZP Gospić nisu imali suvisli odgovor zašto pobunjeni Srbi topništvom gađaju civilne ciljeve Gospića, Perušića, Otočca i okolnih naselja.³⁴⁹ Dana 17. ožujka 1994. na prostor Like dolazi borbena grupa 2. pb „Banijska oluja“ 2. gbr s ciljem očuvanjem dostignutih linija obrane, utvrđivanje i zaprečivanje mogućih pravaca neprijateljskog djelovanja kao i odgovor na eventualne provokacije. Postrojba je smještena na prostoru Prvan Sela na prometnici između Perušića i Ličkog Osika. Dio je poslan na položaje prema koti Repetitor, dok je dio ostao u lokalnoj školi. Tijekom boravka na tom dijelu bojišta vršena su svakodnevna zapovjedna izviđanja da bi se prikupili podaci o rasporedu i snazi neprijateljskih postrojbi. Provodila se terenska obuka snalaženja na zahtjevnom geografskom terenu kao i taktička obuka za nadolazeće zadaće. Osim sporadične izmjene pješачke vatre na većim udaljenostima, borbenih djelovanja postrojba nije imala. Po povratku u matičnu vojarnu u Sisku nastavljena je popuna ljudstvom i intenzivna obuka.³⁵⁰

7. Borbena djelovanja 2. Pješачke bojne „Banijska oluja“ tijekom 1995. godine

Kroz sve 4 ratne godine, 2. gbr, odnosno njena 2. pb „Banijska oluja“ stjecala je borbeno iskustvo kroz različite terene i bojišta na kojima je bila angažirana. Kroz stalne vojne vježbe, svakodnevnu obuku i školovanje časničkog kadra stvorena je respektabilna sila koja je mogla izvršiti svaku postavljenu zadaću. A konačni cilj, odnosno glavna zadaća bilo je oslobađanje cjelokupnog okupiranog teritorija RH i izlazak na državne granice s BiH i Srbijom.

Iako su drugu polovicu 1994. obilježili brojni pregovori između UNPROFOR-a, pobunjenih Srba i RH. Na te pregovore trošila se velika energija, no zapravo su njima pobunjeni

³⁴⁶ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 269.

³⁴⁷ M. Čuljat, „Mrtvi, ranjeni i nove štete“, *Večernji list*, 8. ožujak 1994., 6.

³⁴⁸ M. Čuljat, „Na udaru Perušić, Vukšić i Stari Lički Osik“, *Večernji list*, 9. ožujak 1994., 8.

³⁴⁹ J. C., „Mi ne znamo“, *Večernji list*, 16. ožujak 1994., 8.

³⁵⁰ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 269-270.

Srbi kupovali vrijeme testirajući strpljenje hrvatske strane. Otežavajuća okolnost bio je i pritisak desetaka tisuća izbjeglica i prognanika koji su četiri godine čekali povratak svojim domovima, po pitanju čega međunarodna zajednica nije činila gotovo ništa. Često su se samoinicijativno organizirali blokirajući punktove UNPROFOR-a prema RSK kako bi dali do znanja koliko je njihovo nezadovoljstvo. Krajem 1994., točnije 2. prosinca potpisivanje gospodarskog sporazuma otvoren je okupirani dio autoceste od Novske do Nove Gradiške čime se donekle olakšao život ljudi na prostoru Slavonije.

Tijekom veljače 1995. donesen je nacrt *Plana Z-4* kojim bi se do kraja riješio problem statusa okupiranog prostora RH. Izazvao je brojne prijepore i negodovanja kako političara tako i cjelokupnog hrvatskog naroda jer bi se njegovim prihvaćanjem legalizirala srpska osvajanja i priznali zločini na kojima se temelji ideja stvaranja srpske države unutar granica RH, a također nigdje nije bio definiran povratak prognanika

Dodatno zaoštavanje situacije na cjelokupnom teritoriju RH je i otkazivanje mandata UNPROFOR-u koji s 31. ožujkom 1995. prestaje biti na snazi. Zbog toga se na cjelokupnoj crti razdvajanja, pa tako i na prostoru Banovine primjećuju pojačane aktivnosti pobunjenih Srba za osvajanje prostora koji će ostati prazan kada se snage UNPROFOR-a maknu.³⁵¹

Početak travnja 1995. Vijeće sigurnosti UN-a donosi novu rezoluciju kojom se mandat međunarodnih snaga naziva United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia (UNCRO), što jasno daje do znanja da se misija isključivo odnosi na prostor RH, i traje osam mjeseci.³⁵² Takvo tumačenje nije se svidjelo srpskoj strani koja se odlučila vršiti pritisak na RH i UN neprovođenjem Gospodarskom sporazuma. Zbog toga su 24. travnja 1995. zatvorili promet autocestom kroz zapadnu Slavoniju postavljanje betonskih prepreka i metalnih ježeva. Već idući dan prepreke su uklonjene a promet se nastavio normalno odvijati.³⁵³ Dana 28. travnja 1995. dogodio se incident u kojem je Hrvat ubio Srbina, s okupiranog prostora zapadne Slavonije, na benzinskoj crpki pokraj Nove Gradiške. Nakon toga da bi osvetio ubijenog, brat s nekoliko prijatelja napao je vozila koja su prometovala autocestom. To je bio povod za akciju oslobođenja tog dijela okupirane Hrvatske. Operacija je nazvana *Bljesak*, a započela je 1. svibnja 1995. rano ujutro i trajala je do 3. svibnja. Glavni udar hrvatskih snaga išao je iz Novske i Nove Gradiške prema Okučanima s ciljem presijecanja 18.

³⁵¹ Željko Grgurinović, „Srbi dovode pojačanja“, *Večernji list*, 28. ožujak 1995., 6.

³⁵² Hina, „UNCRO u Hrvatskoj na osam mjeseci“, *Večernji list*, 2. travanj 1995., 2-3.

³⁵³ Željko Grgurinović, „Srbi blokirali promet“, *Večernji list*, 24. travanj 1995., 2; „Srbi uklonili prepreke“, *Večernji list*, 25. travanj 1995., 2.

zapadnoslavonskog korpusa SVK. Operacija je služeno završena 4. svibnja 1995. kada su se predale opkoljene srpske vojne jedinice i brojni civili na srpskom dijelu Pakraca.³⁵⁴ Na prostoru RSK zavladao je panika s obzirom na brzinu kojom se akcija odvila.³⁵⁵ Kao odmazdu, za izgubljeni prostor zapadne Slavonije, srpske vojne snage gađale su kasetnim bombama središte Zagreba, gdje je poginulo osam, a ranjena 121 osoba.³⁵⁶ Nakon uspješno provedene operacije *Bljesak* na zagrebačkom Jarunu, povodom Dana državnosti 30. svibnja 1995., održan je mimohod postrojbi svih rodova vojske kojim se pokazalo u kakvu je silu HV izrasla i kakvom tehnikom raspolaže. Na tom mimohodu sudjelovali su i pripadnici 2. gbr, odnosno 2. pb „Banijska oluja“.³⁵⁷

Zbog poraza u operaciji *Bljesak*, da bi vratile poljuljani moral srpske su snage pokrenule ofenzivnu operaciju na oraško-šamačkom bojištu u Bosanskoj Posavini s ciljem osiguravanja i proširivanja Koridora. Žestoki napadi su krenuli 10. svibnja i trajali su do 21. svibnja 1995. kada je pritisak popustio, a linije obrane HVO-a u Posavini održane. No sporadični svakodnevni napadi manjeg intenziteta prolongirali su se i na period lipnja pa mira i dalje nije bilo na tom dijelu bojišta.³⁵⁸

Nakon uspješnog oslobađanja zapadne Slavonije, združene snage HV-a i HVO-a nastavile su ofenzivna djelovanja u JZ Bosni operacijom *Skok-2* koja je trajala od 4. do 11. lipnja 1995. i kojom je osvojen prostor planinskim masiva Veliki i Mali Šator čime su pod vatreni naziv stavljene komunikacije Bosansko Grahovo – Knin i Glamoč – Livno.³⁵⁹ Među snagama VRS zavladao je panika zbog koje su uz vojsku i civili počeli napuštati gradove Bosansko Grahovo i Glamoč.³⁶⁰

U srpnju se uvelike počela komplicirati situacija na prostoru Srebrenice i Žepe koje su bile pod zaštitom snaga UN-a. Snage VRS-a okružile su grad zauzevši dominantne kote. Civilno stanovništvo sklonilo se u bazu UN-a u Potočarima koju je kontrolirao nizozemski kontingent. Dana 11. srpnja 1995. srpske snage su ušle u centar grada što je označilo njegov pad. Iako je dan kasnije NATO bombardirao položaje VRS-a oko grada, već je bilo prekasno.

³⁵⁴ Barić, *Srpska pobuna*, 491-494.

³⁵⁵ „Panika među pobunjenim Srbima“, *Večernji list*, 2. svibanj 1995., 5.

³⁵⁶ G. Drljača, B. Kovač, „Kasetne bombe na središte Zagreba“, *Večernji list*, 3. svibanj 1995., 6.

³⁵⁷ Predrag Orešković, „Mimohod hrvatske pobjede“, *Večernji list*, 31. svibanj 1995., 2-3.

³⁵⁸ Marijan, *Domovinski rat*, 337; Z. Živković, „Stigla pomoć iz Srbije“, *Večernji list*, 7. lipanj 1995., 7; Z. Živković, „Ne pomaže ni pomoć iz Srbije“, *Večernji list*, 13. lipanj 1995., 8.

³⁵⁹ Marijan, *Domovinski rat*, 338.

³⁶⁰ J. Pavković, „Panika u Grahovu i Kninu“, *Večernji list*, 6. lipanj 1995., 6; „Glamoč izoliran, Grahovo u poluokruženju“, *Večernji list*, 8. lipanj 1995., 8.

Razmjere genocida koji se događao nakon pada zaštićene zone, svjetska javnost spoznala je tek u narednim mjesecima i godinama.³⁶¹

Istovremeno s događajima u Srebrenici i Žepi, vodile su se borbe na prostoru Bihaćke enklave s ciljem slamanja 5. korpusa Armija BiH (ABiH) i stvaranja kompaktnog prostora pod srpskom kontrolom čime bi taktička situacija na bojnopolju postala kud i kamo teža. S vrhuncem te krize 22. srpnja 1995. u Splitu je potpisana deklaracija o provedbi sporazuma iz Washingtona između predsjednika RH dr. Franje Tuđmana i predsjednika BiH Alije Izetbegovića čime je dogovorena vojna suradnja dviju vojski.³⁶² To se počelo primjenjivati već tri dana kasnije, 25. srpnja 1995. kada je započela operacija Ljeto-95. Operacija je trajala do 31. srpnja 1995. kada su postignuti ciljevi ovladavanja prostorom gradova Bosansko Grahovo i Glamoč, prekinuta komunikacija Knin – Drvar, te je ovladano planinama Dinarom, Šatorom, Staretinom i Golijom. Operacijom je razbijen 2. krajiški korpus VRS-a te je popustio pritisak srpskih postrojbi na bihaćku enklavu čime je ponovno spašen taj prostor. Postrojbe VRS-a koje su vršile pritisak na prostor Bihaća morale biti prebačene na prostor Grahova i Glamoča da bi konsolidirale crtu obrane RS. Zbog svojevrsnog okruženja Knina u RSK je proglašeno ratno stanje i zavladao je panika među vojskom i civilima.³⁶³

Nakon niza uspjeha na diplomatskom i vojnom polju, političko vodstvo RH predvođeno predsjednikom Tuđmanom donijelo je odluku o pokretanju vojne operacije s ciljem reintegracije okupiranih prostora države u njen sastav.³⁶⁴ Procjena reakcije međunarodne zajednice oko pokretanja vojno-redarstvene operacije išla je u prilog hrvatskoj strani. Naime operacije je morala biti brza u trajanju od nekoliko dana, uz poštivanje ženevskih konvencija i humanitarnog prava, a itekako se uklapala u američki koncept mirovne misije u BiH, odnosno rasteretilo bi srpski pritisak na okružene enklave.³⁶⁵ Početkom kolovoza vodstvo RSK ponudilo je pregovore hrvatskoj strani, koja je iste i prihvatila. Sastanak je zapravo održan zbog inzistiranja Thorvalda Stoltenberga.³⁶⁶ No zbog promjene taktičke situacije na bojištu i preuzimanja inicijative, hrvatska strana mogla sada diktirati uvjete. Pregovori su se održali u Ženevi 3. kolovoza 1995. godine. Hrvatsku delegaciju sačinjavali su Vesna Škare Ožbolt,

³⁶¹ Hina, „NATO napao prekasno“, *Večernji list*, 12. srpanj 1995., 7; R.I. , „Ugroženo 40 tisuća civila“, *Večernji list*, 13. srpanj 1995., 7; Hina, „U Dubravama 20 tisuća protjeranih“, *Večernji list*, 15. srpanj 1995., 6.

³⁶² Marijan, *Domovinski rat*, 342-343; Mate Piškori, „Vojni savez odgovor na agresiju“, *Večernji list*, 24. srpanj 1995., 2-3.

³⁶³ Jozo Pavković, „Hrvatske snage oslobodile Grahovo“, *Večernji list*, 29. srpanj 1995., 7; „Hrvatske snage oslobodile i Glamoč“, *Večernji list*, 30. srpanj 1995., 7; Marijan, *Domovinski rat*, 343-346.

³⁶⁴ Mate Granić. *Diplomatska oluja* (Zagreb: Večernji list, 2019.), 100.

³⁶⁵ Granić. *Diplomatska oluja*, 101.

³⁶⁶ Isto.

Smiljan Reljić, Ivić Pašalić i general Petar Stipetić³⁶⁷, dok su delegaciju RSH sačinjavali Milivoj Vojnović, Ilija Prijić, Lazar Macura i general Mile Novaković. Glavno pitanje delegaciji RSK bilo je prihvaća li uključivanje prostora okupiranih 1991. uz pomoć JNA u sastav RH, a da svi pripadnici srpskog naroda koji na njima žive dobiju sva politička i građanska prava zagwarantirana Ustavom i zakonima. Odgovor za hrvatsku stranu nije bio zadovoljavajući te se ona vratila nazad u Zagreb.³⁶⁸ Dana 3. kolovoza 1995. osnovan je poseban stožer u Ministarstvu vanjskih poslova koji je imao za cilj aktivno pratiti tijek operacije i djelovati na diplomatskom polju.³⁶⁹ Svi glavni akteri koji su krojili europsku i svjetsku politiku obaviješteni su o namjeri RH da pokrene vojnu operaciju.³⁷⁰ Njemački veleposlanik Horst Weisel pokušao je odgovoriti predsjednika Tuđmana od vojne akcije, iako je Njemačka neslužbeno izražavala potporu RH.³⁷¹ Sjedinjene Američke Države su pak podržavale nastavak akcija u BiH, dok su za prostor RH pozivao na suzdržanost, a zanimalo ih je trajanje operacije i informiranost o svemu uz brigu o civilima.³⁷² Britanski veleposlanik Gavin Hewitt iznio je stav svoje vlade ali s druge strane pružio je osobnu podršku RH i Hrvatima te zaželio sreću.³⁷³ Veleposlanik Galbraith i Weisel izrazili su kasno navečer 3. kolovoza 1995. priopćenja svojih vlada kako se pomno pratiti situaciju na bojištu, odnos prema civilima i razmjere razaranja, dok je reakcija zapovjednika UNCRO-a, generala Javiera, bila puno drugačija nego prilikom operacije *Bljesak*, što je značilo da su obavještajne službe UN-a odradile zadaću, a i činjenica o pokretu silnih postrojbi na prve linije, kao i dovlačenje teškog naoružanja nije moglo ostati neprimijećeno. Hrvatske vlasti računale su s činjenicom kako će netko obavijestiti pobunjene hrvatske Srbe o pokretanju operacije, što je moglo uvelike otežati probijanje prvih linija obrane. Još je upozorio da hrvatske snage paze na pripadnike UNCRO-a koji će ostati suzdržani u svojim bazama.³⁷⁴ Iduće jutro u 05,00 h započela je operacije *Oluja*.³⁷⁵

7.1. Operacija Oluja – Banijsko ratište

Vojno – redarstvenom operacijom *Oluja* (VRO *Oluja*) započelo je oslobađanje okupiranih prostora Dalmacije, Like, Korduna i Banovine. Kako se radilo o širokom prostoru,

³⁶⁷ Hrvoje Šarinić. *Svi moji tajni pregovori sa Slobodanom Miloševićem 1993-95 (98)* (Zagreb: Globus International d.o.o., 1999.), 265-267.

³⁶⁸ Mirko Galić, „Srbi odbili mirnu reintegraciju“, *Večernji list*, 4. kolovoz 1995., 2.

³⁶⁹ Granić. *Diplomatska oluja*, 101.

³⁷⁰ Granić. *Diplomatska oluja*, 103.

³⁷¹ Šarinić. *Svi moji tajni pregovori*, 265-267.

³⁷² Šarinić. *Svi moji tajni pregovori*, 269.

³⁷³ Šarinić. *Svi moji tajni pregovori*, 271.

³⁷⁴ Šarinić. *Svi moji tajni pregovori*, 271-272.

³⁷⁵ Mirko Galić, „Srbi odbili mirnu reintegraciju“, *Večernji list*, 4. kolovoz 1995., 2.

isti je podijeljen, radi lakšeg zapovijedanja postrojbama, na ZP Split, Gospić, Karlovac, Zagreb i Bjelovar dok su ZP Osijek, Južno Bojište i Hrvatska ratna mornarica stavljani u pripravnost obrane svojih područja nadzora. S obzirom na to da je prema zapovijedi GSHV 2. gbr trebala djelovati kao udarna snaga ZP Zagreb na oslobađanju Banovine, fokus će biti na tijeku provođenja VRO *Oluja* u ZP Zagreb.

Prema dokumentu objavljenom u knjizi Janka Bobetka glavni cilj vojnih snaga ZP Zagreb bio je neutralizirati neprijateljsko topništvo koje je ugrožavalo industrijska postrojenja Zagreba, Siska i Kutine, osloboditi Petrinju, Hrvatsku Kostajnicu i Glinu, te uz oslobađanje cjelokupnog prostora Banovine spojiti se sa snagama 5. korpusa ABiH na crti Obljaj – Gornji Žirovac. U prvoj etapi operacije snage 2. gbr, 81. gardijska bojna (gb), 57. br, 1. pb/101. br, 153. br., 12. dp, 17. dp, 20. dp i snage Specijalne jedinice policije (SJP) PU Sisak dobile su zadatak neutralizirati protivnika te staviti Petrinju u okruženje na smjeru Novo Selo – Taborište – Klinac i Mokrice – Gora – Luščani – Bačuga – Klinac čime bi protivnik bio prisiljen na predaju te bi Petrinja bila oslobođena. Na dostignutoj crti Madžari – Moštanica – Dejanovići – Klinac – Bačuga – Luščani – Glinsko Novo Selo – Glina (isključno) zadatak je bio prijeći u obranu, te stvoriti povoljne uvjete za nastavak napada. Pomoćne snage dobile su zadatak neutralizirati protivničke snage na potezu Sunja – Mračaj – Hrvatska Kostajnica, te osloboditi Hrvatsku Kostajnicu, dok su snage 125. dp za zadatak imale staviti pod kontrolu širi prostor Hrvatske Dubice. Dio snaga morao je prijeći u obranu na crti Hrvatska Dubica – Hrvatska Kostajnica, a dio se morao pregrupirati za nastavak napada smjerom Sunja – Hrvatska Kostajnica – Komogovina. U drugoj etapi operacije snage 2. gbr i 20 dp uz uvođenje 1. pb/101. br i 149. br djelovanjem na smjeru Petrinja – Maja – Obljaj dobile su zadatak osloboditi Glinu te izbiti na crtu Obljaj – Gornji Žirovac gdje su se trebale spojiti sa snagama 5. korpusa ABiH. Cilj djelovanja hrvatskih postrojbi bilo je presijecanje prostora Zrinske Gore, izbijanje na državnu granicu gdje se s dijelom snaga moralo prijeći u aktivnu obranu, dok je preostali dio imao zadatak vršiti pritisak na neprijateljske formacije u okruženju.³⁷⁶

U prvotnom planu kompletna 2. gbr trebala je biti upotrijebljena na glavnom i najznačajnijem pravcu napada. No to se promijenilo s izmjenama prvotnog plana, prema kojem su u ZP Zagreb trebale djelovati 81. gardijska bojna (gb) iz Virovitice jačine 1500 gardista i bojna 3. gbr koja je trebala djelovati na pravcu napada Mošćenica-Petrinja. Kako je odlučeno da te dvije postrojbe neće djelovati na području koje obuhvaća ZP Zagreb, zapovjedništvo je

³⁷⁶ Bobetko, *Sve moje bitke*, 424-425.

odlučilo iz 2. gbr izdvojiti 2. pb „Banijsku oluju“ iz Siska, pridodati joj pojačanja i stvoriti taktičku skupinu 2 (TS-2). Uz 2. pb 2. gbr u sastav TS-2 ušli su manji dijelovi 12. dp, 5. protuoklopnog topničko-raketnog divizijuna i 31. inženjerijske bojne. Iako to nije bitno utjecalo na samu snagu gbr s obzirom na visoku borbenu gotovost, promijenilo je način upotrebe gbr kao postrojbe takve vrste te je zahtijevalo osnivanje dodatnog zapovjednog mjesta (ZM) koje bi zapovijedalo tim dijelom brigade što je stvorilo određene komplikacije. Činjenica je, da je 2. gbr bila jedina postrojba profesionalne vojske koja je djelovala u ZP Zagreb pa je i na njena leđa pao teret nositelja napada i proboja prvih protivničkih crta obrane. To će djelomično odrediti i samu dinamiku provođenja operacije u ZP Zagreb.³⁷⁷

Kao potpora pješačkim snagama formirane su tri topničko-raketne skupine od 6. topničkog divizijuna, 8. haubičko-topničkog divizijuna, divizijuna 16. topničko-raketne brigade, dijela topništva 2. gbr i snaga 202. topničko-raketne brigade PZO. Od 5. protuoklopnog topničko-raketnog divizijuna, divizijuna 15. protuoklopne topničko-raketne brigade i dva voda 33. inženjerijske brigade osnovana su dva protuoklopna odreda. Dok su za zrakoplovnu potporu određena dva helikoptera Mi-24. ZM cijelog ZP bilo je u Zagrebu, dok su IZM bila u Sisku i Sunji. Zapovjednik cijelog ZP bio je general- bojniki Ivan Basarac.³⁷⁸

Područje okupirane Banovine branio je 39. banijski korpus SVK sa sjedištem u Glini. U njegovom sastavu bile su 24., 26. i 33. pješačka brigada, 31. motorizirana brigada, odred Caprag i Obljaj, te 87. pozadinska baza. Zapovjednik 39. k SVK bio je Slobodan Tarbuk, zapovjednik petrinjskog garnizona JNA pod čijim zapovjedništvom je grad i okupiran u jesen 1991 godine. Zadaća korpusa bila je spriječiti prodor HV-a na pravcima Glinska Poljana – Glina, Farkašić – Petrinja – Dvor i Sunja – Kostajnica – Dvor. Zatim slomiti napad te stvoriti uvjete za pokretanje ofenzivnih djelovanja. Prijeći u protunapad te razbiti snage HV-a i na rijekama Kupi i Savi prijeći u obranu. Kao potpora je određena topnička skupina Glavnog štaba SVK, 105. zrakoplovna brigada i Zrakoplovstvo Vojske Republike Srpske (VRS).³⁷⁹

Operacija je započela u petak 4. kolovoza 1995. godine u 05,00 h topničkim djelovanjem po neprijateljskim linijama obrane u trajanju od 20-ak minuta, nakon čega su u probijanje istih krenule pješačke postrojbe. TS-2 u čijem se sastavu nalazila 2. pb predvođena zapovjednikom Predragom Matanovićem, vodila je teške borbe za prostor tvornice *Finel* (koja se nalazila na crti razdvajanja HV-a i SVK između s. Mošćenice i Češkog Sela, predgrađa

³⁷⁷ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 282-285.

³⁷⁸ Marijan, *Domovinski rat*, 365.

³⁷⁹ Davor Marijan, *Oluja* (Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2009.), 101.

Petrinje), u kojoj su se neprijateljske snage godinama ukopavale pod zaštitom UNPROFOR-a.³⁸⁰ U 8,40 h 2. pb ovladala je položajima uz gubitke od 1 poginulog, 2 teže i 2 lakše ranjena gardista.³⁸¹

Zadatak obuhvata Petrinje kroz Kotor šumu dobila je 57. br HV-a „Marijan Celjak“. Problemi su se već pojavili prilikom predaje položaja 101. br HV-a koja nije potpuno preuzela crtu od 57. br zbog jakog djelovanja srpskog topništva. Cilj je bio presjeći komunikaciju Petrinja-Kostajnica na pravcu Novo selo – Moštanica, dostigla je crtu Stražbenica – Bijela cesta u Kotor šumi gdje je napredovanje zaustavljeno zbog minskih polja i neprijateljske vatre. Početni uspjeh također je brzo splasnulo dolaskom do kote Šumareva kućica, gdje u zasjedi stradava zapovjednik samostalne petrinjske satnije Božo Martan. Zbog teške situacije na pravcu s. Mošćenica-Petrinja, zapovjednik ZP naredio je da se iz 57. br pošalje pomoć TS-2 pravcem Bijela cesta – Slatina (petrinjsko naselje). Prilikom te zadaće poginuo je zapovjednik brigade bojnik Stjepan Grgac i dozapovjednik 2. pb 57. br što je narušilo moral i borbenu spremnost brigade za nastavak borbenih djelovanja.³⁸²

Ne odvijanje operacije po planu na prostoru Kotor šume stvorilo je probleme na pravcu napada 2. pb 2. gbr s Mošćenica-Petrinja, jer je kanaliziralo postrojbu na uski prostor između miniranog prostora šume na lijevom krilu i miniranog prostora između ceste i pruge na desnom krilu, čime je postala laka meta za neprijateljsko topništvo koje je vrlo precizno djelovalo po snagama 2. pb. U toj razmjeni vatre ranjen je pukovnik Predrag Matanović, dok su Jadransko Cumbaj, časnik odgovoran za protuoklopnu borbu, i Stjepan Hrvojić-Pepo, pomoćnik zapovjednika 2. pb za političko djelovanje, poginuli. Iako ranjen, pukovnik Matanović odbio je napustiti svoju postrojbu te ju je nastavio voditi u daljnjem napredovanju. Kako se neprijateljska topnička i minobacačka vatra pojačavala, postrojba je bila sve izloženija a situacija sve kompliciranija. Od gelera minobacačke granate ponovno je ranjen pukovnik Matanović, iako je reakcija suboraca i saniteta bila brza, ranjavanje je bilo preteško te je pukovnik Matanović nažalost preminuo što je izazvalo šok u postrojbi i uvelike srozalo moral za daljnjim nastavkom borbenih djelovanja. Pukovnika Matanovića na njegovom mjestu zapovjednika TS-2 zamijenio je brigadir Mile Krišto. Dolaskom zapovjednika ZP general-bojnika Ivana Basarca, borbena djelovanja su nastavljena kako bi se vršio pritisak na neprijatelja i time onemogućio njegovo okretanje glavnine snaga obrane na glavni pravac

³⁸⁰ MORH; Glavno tajništvo; SVA: VP1112 (2. gbr), Ratni dnevnik 2. gbr Operacija Oluja od 4.8.1995.; Lucić ur., Monografija 2.GBR, 332.

³⁸¹ MORH; Glavno tajništvo; SVA: VP1112 (2. gbr), Ratni dnevnik 2. gbr Operacija Oluja od 4.8.1995.

³⁸² Marijan, *Oluja*, 102; Lucić ur., Monografija 2.GBR, 332.

napad 2. gbr u Gorama. Prvi dan operacije snage TS-1 zaustavljene su, zbog jakog otpora neprijatelja s dominantnih položaja, u popodnevnim satima na crti naselje Kolonija (dio Češkog sela)- *Finel* – dužina bijele ceste kod Marinovog Vrela.³⁸³

O težini borbi prvog dana operacije svjedoče da su još poginuli zapovjednik desetine 2. ps Petar Tukara, Dubravko Bečaj, Tihomir Cindrić, Darko Kladić, Vlado Voćanec i Željko Vrabc, dok je teže ranjeno 10 a lakše 20 gardista. U prilog tome ide i zahtjev zapovjednika 2. pb pukovnika Damira Kuštelege upućen zapovjedniku saniteta dr. Tončiju Soži koji šalje dvije zdravstvene ekipe u 2. pb u vremenskom razmaku od jednog sata.³⁸⁴ Uz velike gubitke u ljudstvu, uništena su i dva tenka T-55, i jedan BVP M-80, tenk T-55 s uređajem za razminiranje ostao je zaglavljen, dok je jedno oklopno bojno vozilo zarobljeno od strane neprijatelja.³⁸⁵

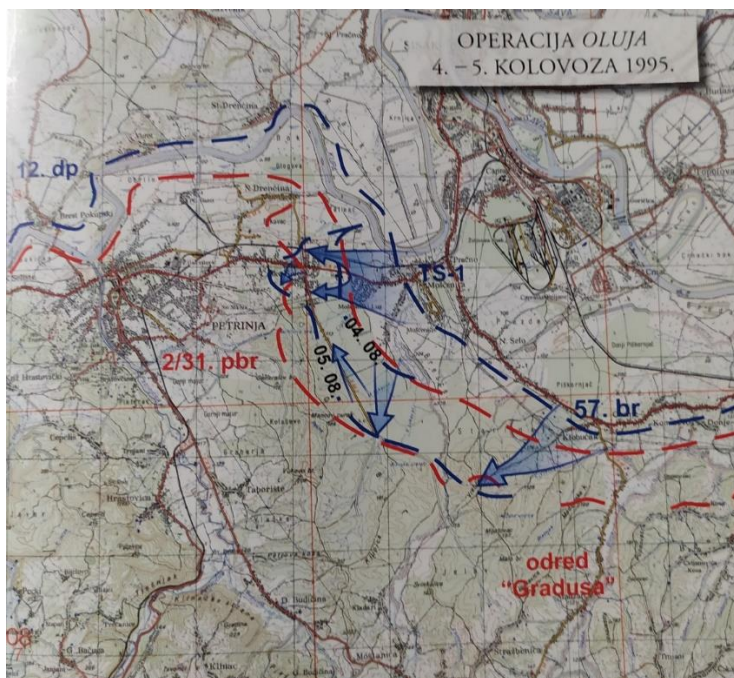
Drugog dana operacije, u subotu 5. kolovoza 1995., agresor je na obrambene položaje uveo nove pješake i tenkovske snage sa ciljem poduzimanja protunapada na prostor naselja Kolonija, te odbacivanja hrvatskih snaga na početne položaje, a utvrđivana je i kota tt160 koja je ranije razbijena djelovanjem hrvatskog topništva. Pokrenut je napad u kojem je TS-2 izgubila tenk T-55 pa se postrojba morala vratiti na početne položaje. Zbog gubitaka dan ranije, snage TS-2 ojačane su satnijom pričuvne SJP „Osa“ PU Sisak, te je pokrenut napad s ciljem sprečavanja pokretanja neprijateljskog napada. Tijekom dana snage TS-2 ojačane SJP „Osa“ ostvarile su nadzor nad Češkim Selom te su ovladale sustavom obrane koji se nalazio na dominantnim položajima toga naselja. U tom protunapadu, hrvatske su snage izgubile tenk T-55 i BVP 2. gbr, dok su gubici u ljudstvu bili jedan poginuli i 15 ranjenih gardista. Uz uspjeh glavnih snaga na crti Donja Bačuga – Banski Grabovac, dodatno podizanje morala postrojbi na tom pravcu napada postignuto je dolaskom generala Petra Stipetića na mjesto zapovjednika svih hrvatskih snaga na Banovini, prema zapovjedi predsjednika RH dr. Franje Tuđmana, kao i dolazak zapovjednika oklopno- mehanizirane bojne 2. gbr pukovnika Veljka Novaka, koji preuzima dužnost zamjenika zapovjednika TS-2. Osobno je završetkom tog dana došao i sam zapovjednik brigade brigadir Zvonko Peternel kako bi se dodatno informirao o situaciji na tom dijelu bojišta i o zadaćama za naredni dan. General Stipetić je po svom dolasku odmah pristupio reorganizaciji snaga, uvođenju prestrojavanja snaga 153. br i glinske pukovnije na pravcu

³⁸³MORH; Glavno tajništvo; SVA: VP1112 (2. gbr), Ratni dnevnik 2. gbr Operacija Oluja od 4.8.1995.; Lucić ur., Monografija 2.GBR, 332-335.

³⁸⁴ MORH; Glavno tajništvo; SVA: VP1112 (2. gbr), Ratni dnevnik 2. gbr Operacija Oluja od 4.8.1995.; Lucić ur., Monografija 2.GBR, 334-335.

³⁸⁵ MORH; Glavno tajništvo; SVA: VP1112 (2. gbr), Ratni dnevnik 2. gbr Operacija Oluja od 4.8.1995.; Marijan, *Oluja*, 102.

napada na Glinu kao i uvođenje 102. br na taj pravac. Na lijevom krilu TS-2, dva voda pješništva 2. gbr i 12. dp provode napadne aktivnosti na Lovačku kuću u Kotor šumi. Tijekom napada poginuo je zapovjednik satnije 12. dp pa je napad obustavljen a postrojbe su se vratile na početne položaje. S dolaskom mraka i nedostatka pričuve TS-2, obustavljene su sve daljnje napadne aktivnosti.³⁸⁶

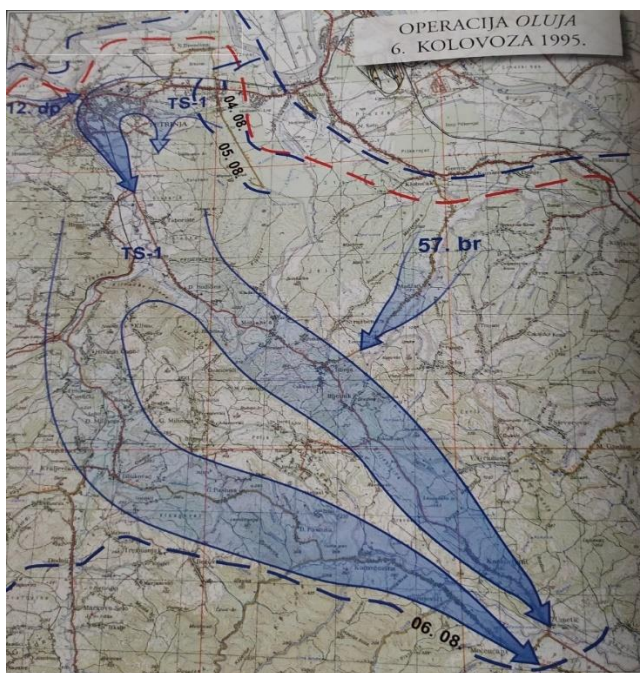
Karta 10. VRO *Oluja* 4. – 5. kolovoza 1995.³⁸⁷

Tijekom noći 5./6. kolovoza 1995. većina snaga protivničkog 39. banijskog korpusa bila je u izvlačenju prema prostoru Dvora na Uni. Trećeg dana operacije, 6. kolovoza 1995. u nedjelju, u jutarnjim satima nakon snažne topničke pripreme, TS-2 krenula je u napad na Petrinju. Zauzela je kotu Martinovo vrelo te preko Češkog Sela izbila pred ulaz u Petrinju do napuštenog kompleksa tvornice *Gavrilović*. Pravcem napredovanja hrvatske snage nailazile su na sporadičan otpor koji je brzo neutraliziran. U tom trenutku glavni problem bila je cesta minirana protuoklopnim minama kako bi se spriječilo napredovanje oklopnih snaga. Zbog toga se brzo prišlo razminiravanju iste kako bi se oklop mogao kretati i djelovati u operaciji. Sa zapada su u grad ušle snage 12. dp, te se u centru Petrinje spojile sa snagama TS-2. Po razminiravanju ceste oklopne snage su ovladale komunikacijom koja je vodila do petrinjske vojarne, dok su snage TS-2 nastavile napredovanje prema raskrižju puteva prema Hrvatskoj Kostajnici i selu Hrastovici. Tu je brigada imala kratak odmor tijekom kojeg je postalo jasno

³⁸⁶ MORH; Glavno tajništvo; SVA: VP1112 (2. gbr), Ratni dnevnik 2. gbr Operacija Oluja od 4.8.1995.; Marijan, *Oluja*, 104, Lucić ur., Monografija 2.GBR, 335-336.

³⁸⁷ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 333.

da je Petrinja oslobođena, što je izazvalo veselje i sreću gardista. Na tom raskrižju snage TS-1 posjetio je zapovjednik ZP general-bojnik Basarac te im uručio daljnje zapovijedi. Po oslobađanju Petrinje, 12. dp razmještena je na osiguranju reda po gradu i okolici dok su ostale postrojbe nastavile napredovanje prema daljnjim ciljevima. Bez većeg otpora, 57. br je ovladala komunikacijom Petrinja- Hrvatska Kostajnica, te oslobodila sela Stražbenicu i Blinju, dok je 2. pb 149. br ovladala komunikacijom Komarevo – Letovnanci. Na raskrižju prema Hrvatskoj Kostajnici i Hrastovici formirane su dvije ojačane oklopne satnije. Jedna ojačana oklopna satnija dobila je zadatak napredovanja pravcem Hrastovica – Hrvatski Čuntić – Prnjavor Čuntić prema Jabukovcu, dok je druga ojačana oklopna satnija dobila zadatak napredovanja prometnicom prema Hrvatskoj Kostajnici gdje se u s. Blinja spojila sa snagama 57. br te su zajedno nastavile napredovanje sve do sela Umetić gdje je organizirana obrana. Prva ojačana oklopna satnija se sastala s glavnom snagom 2. gbr na prostoru Jabukovac, odakle je krenula smjerom Gornja Pastuša – Donja Pastuša – Komogovina - Borojevići – Mečenčani gdje se naposljetku spojila s ostatkom snaga TS-2 i prešla u obranu s obzirom na to da je već pao mrak. Tijekom tog dana u zapovjedništvo TS-2 kao ispomoć brigadiru Mili Krišti, došao je i brat poginulog pukovnika Matanovića, brigadir Drago Matanović.³⁸⁸

Karta 11.VRO Oluja 6. kolovoz 1995. godine³⁸⁹

³⁸⁸ MORH; Glavno tajništvo; SVA: VP1112 (2. gbr), Ratni dnevnik 2. gbr Operacija Oluja od 4.8.1995.; Marijan, *Oluja*, 105-106., Lucić ur., Monografija 2.GBR, 336-339; Željko Grgurinović, „Hrvatska vlast u Petrinji“, *Večernji list*, 7. kolovoz 1995., 5.

³⁸⁹ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 338.

Četvrtog dana operacije, 7. kolovoza 1995. vršila se popuna tehničko-materijalnim sredstvima (TMS) i pregrupiranje snaga za daljnje napredovanje s ciljem presijecanja Glina – Obljaj – Žirovac čemu se pristupilo idućeg dana 8. kolovoza 1995., odnosno petog dana izvođenja operacije. TS-2 je dvama smjerovima, sela Majski Trtnik – Joševica – Šibine i Maja – Prijeka – Košutići uspjela izvršiti zadaću presijecanja komunikacije Glina – Dvor čime su snage 21. korpusa SVK stavljene u okruženje na prostoru Donjeg Viduševca kraj hotela Brioni. Također je provjera informacije kako se na prostoru Malog Obljaja nalaze velike protivničke snage s oklopništvom oduzela taj dan mnogo vremena i energije, da bi se ispostavilo kako je zapravo lažna. Dostignuta je linija Šibine – Hajtić – Donja Buzeta – Svrāčica utvrđivana 9. kolovoza, (šestog dana operacije) a postrojba je bila u pripravnosti za djelovanje u slučaju pokušaja proboja agresora iz okruženja.³⁹⁰

Izvlačenje poraženih snaga SVK i civila s prostora Korduna išlo je preko sela Veliki Obljaj i Mali Obljaj što je glavnina 2. gbr blokirala dijelom snaga dok je preostali dio snaga nastavio napredovanje komunikacijom Glina – Dvor te oslobodio niz sela i zaseoka do Donjeg Žirovca gdje su na prijevoju Vratnik zaustavljeni djelovanjem tenkovskog voda SVK koji je osiguravao izvlačenje snaga SVK-a i civila iz dubine Banovine preko Dvora na Uni na prostor BiH.³⁹¹ Tijekom napredovanja hrvatskih snaga po Banovini, postrojbe 39. korpusa SVK sukobljavale su se cijelo vrijeme duž današnje granice RH i BiH s postrojbama 5. korpusa ABiH iz Bihaća što ih je dodatno dovodilo u nepovoljniji taktički položaj na terenu s obzirom na to da su morale voditi borbe na dvije bojišnice na kojima su trpjele sve veći pritisak snaga dvaju vojski.³⁹² Za to vrijeme zapovjedništvo 21. korpusa je uvidjelo kako nema izlaza iz obruāa te se odlučilo na predaju hrvatskim snagama što je izvršeno u periodu od 9. kolovoza prijepodne, do 10. kolovoza 1995. navečer.³⁹³

Snage TS-2 nastavile su 10. kolovoza napadna djelovanja i pretres terena od zaostalih neprijateljskih formacija smjerom: Donje Selište – Skela – Šibine – Mala Vranovina – Hajtić – Mali Obljaj. Zadaća oslobađanja tih sela na desnoj obali rijeke Gline obavljena je te su se snage TS-2 spojile na prostoru Malog Obljaja s 3. pb 2. gbr i s 1. gbr čime je zadaća TS-2 tijekom operacije Oluja u potpunosti izvršena.³⁹⁴ Također je istog dana dio glavnine snaga 2.

³⁹⁰ MORH; Glavno tajništvo; SVA: VP1112 (2. gbr), Ratni dnevnik 2. gbr Operacija Oluja od 4.8.1995.; Marijan, *Oluja*, 105-106; Lucić ur., Monografija 2.GBR, 340-343.

³⁹¹ Marijan, *Oluja*, 106.

³⁹² Barić, *Srpska pobuna*, 522.

³⁹³ Željko Grgurinović, „Kordunski“ korpus položio oružje“, *Večernji list*, 10. kolovoz 1995., 3.

³⁹⁴ MORH; Glavno tajništvo; SVA: VP1112 (2. gbr), Ratni dnevnik 2. gbr Operacija Oluja od 4.8.1995.; Marijan, *Oluja*, 105-106.; Lucić ur., Monografija 2.GBR, 343.

gbr bez borbi ušao u Dvor na Uni pravcem Donji Žirovac – Gvozdansko – Trgovi čime je završena operacija Oluja u ZP Zagreb. Spajanje sa snagama A BiH, kao jedan od ciljeva operacije, izvršeno je idućeg dana, 11. kolovoza preko sela Donji i Gornji Dobretin u selu Ivanjska.³⁹⁵ Zadaća TS-2 11. kolovoza (osmi dan izvođenja operacije) bila je predaja

Karta 12. VRO *Oluja* 8.-10. kolovoz 1995.³⁹⁶

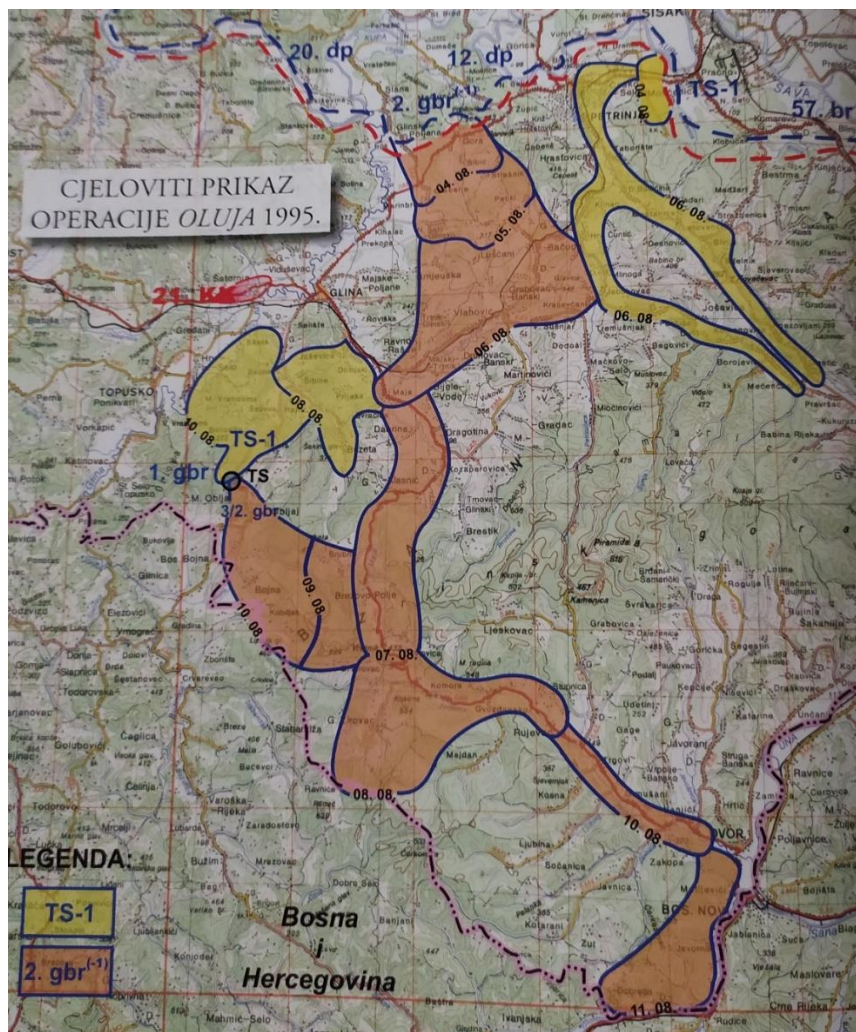
dostignutih položaja 20. dp, izvlačenje u Šibine te priprema za povratak u matične baze.³⁹⁷ Također je u gradovima Sisku i Petrinji bio organiziran, posredstvom civilne vlasti, svečani doček pobjedničkih postrojbi. Zapovjednici su precizirali sigurnosne mjere ponašanja s obzirom na prisutnost civila, davali upute vozačima borbenih i neborbenih vozila, dok su gardisti uređivali osobni izgled, vlastito naoružanje i svu vojnu opremu u svrhu stjecanja što svečanijeg dojma. Na čelu kolone nalazio se stijeg brigade s njenim zapovjednikom Zvonkom Peternelom kojem se pridružio i časnik GS OS RH Drago Matanović. Kolona je bila dugačka nekoliko kilometara. Oko 18 h, prošla je kroz Mošćenicu (rodno mjesto poginulog zapovjednika 2. pb Predraga Matanovića), dok su cijelim putem od Mošćenice do Siska oduševljeni građani pozdravljali pripadnike 2. gbr. Doček od strane predstavnika grada i županije i prijavak zapovjednika brigade Peternela zapovjedniku ZP Zagreb Ivanu Basarcu predstavljali su službeni dio, nakon kojeg je druženje građana i pripadnika 2. gbr stacioniranih u Sisku potrajalo do dugo u noć, dok su ostale postrojbe nastavile prema svojim mjestima gdje

³⁹⁵ Marijan, *Oluja*, 107

³⁹⁶ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 341.

³⁹⁷ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 344.

su također dočekane od strane oduševljenih građana. Tijekom tog dočeka nastala je jedna od najpoznatijih fotografija iz vremena Domovinskog rata koja nosi naziv „Poljubac Groma“ a prikazuje satnika Marijana Horvata, dozapovjednika 2. pb „Banijska oluja“ u zagrljaju tada svoje djevojke, danas supruge.³⁹⁸

Karta 13. Cjeloviti prikaz djelovanja 2. gbr „Gromovi“ u VRO *Oluja*³⁹⁹

7.2. Operacija Una 95

Nakon uspješno provedene operacije *Oluja*, nastavljeno je s provođenjem operacija na prostoru BiH s ciljem slamanja otpora bosanskih Srba i stvaranja pritiska da isti pristanu na mirovne pregovore. Nakon uspješnih operacija *Maestral* kojim su zauzeti Šipovo, Jajce i Drvar i operacije *Sana* kojom je oslobođena dolina rijeke Sane i Sanski Most, američka je diplomacija prepoznala potencijal nastavka izvođenja oslobodilačkih operacija na prostoru BiH. Na temelju

³⁹⁸ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 348-353; Mate Piškori, „To je naša zemlja“, *Večernji list*, 25. kolovoz 1995., 47.

³⁹⁹ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 342.

toga pregovarač Richard Holbrooke preporučio je predsjedniku RH Tuđmanu nastavak ofenzive na prostoru Bosanskog Novog i Prijedora čime bi se prekinule cestovne komunikacije s Banja Lukom te bi širi prostor grada došao u poluokruženje.⁴⁰⁰ Situacija na prostoru Bosanske krajine na vojnom polju povoljno se razvijala u korist hrvatskog pristanka na pokretanje operacije, i to izvođenjem ofenzivnih djelovanja ABiH pravcem Ključ – Sanski Most – Prijedor. Također su brojni obavještajni podaci govorili kako je vojna formacija, 2. krajiški korpus VRS, potpuno razbijena i nema snage braniti tako široku liniju bojišnice.⁴⁰¹

Na temelju svih tih faktora donesena je odluka o vojnom angažiranju HV-a u operacijama na prostoru zapadne BiH kroz operaciju koja je dobila naziv *Una-95*. Cilj operacije je bio nasilnim prijelazom rijeke Une na prostoru Bosanskog Novog i Bosanske Dubice, te prijelazom Save kod Jasenovca, uspostaviti mostobrane, ovladati prostorom planine Prosarine te stvaranje povoljnih uvjeta za nastavak djelovanja prema Prijedoru. Za napad su angažirane snage ZP Zagreb i ZP Bjelovar sa snagama 1. gbr i Hrvatskog ratnog zrakoplovstva (HRZ) uz koordinaciju sa snagama 5. korpusa ABiH. Snage 2. gbr upotrijebljene su u zoni odgovornosti ZP Zagreb na glavnom smjeru napada Dvor – Prijedor i na pomoćnim smjerovima napada Hrvatska Dubica – s. Topići i Hrvatska Kostajnica – s. Knežica.⁴⁰²

Nasuprot hrvatskim snagama nalazile su se protivničke formacije u sklopu 10. operativne grupe (OG-10) VRS osnovana početkom izvođenja operacije *Oluja* s ciljem osiguranja sjeverozapadne granice RS na Uni i Savi. Njene snage nalazile su se na širokom prostoru od Bosanskog Novog do Dervente. Na prostoru izvođenja operacije *Una* borbeni raspored su činile sljedeće postrojbe: 1. pješačka br (pbr) Novi Grad (crta selo Budimlić - selo Japra – selo Arapuša – selo Donja Blatna – rijeka Una do sela Rudice), odred MUP-a RS od Rudica do ušća rijeke Sane u Unu, 1. lako-pješačka br (lpbr) Prnjavor na crti od ušća Sane u Unu do sela Donje Vodičevo, borbena grupa Balj od Donjeg Vodičeva do sela Babinac, 11. lpbr Kozarska Dubica od Babinca do sela Orahove i 1. lpbr od Orahova do sela Trstenaca.⁴⁰³

S obzirom na to da je 2. gbr, u čijem se sastavu nalazila i 2. pb „Banijska oluja“ bila u sastavu ZP Zagreb, fokus će biti na prezentaciji djelovanja na tom dijelu bojišta. Zanimljivo je istaknuti da je i tijekom ove operacije 2. gbr podijeljena na dva pravca napada u zoni odgovornosti ZP Zagreb. Zadaća glavnine snaga 2. gbr, uz vlastitu topničku i tenkovsku

⁴⁰⁰ Marijan, *Domovinski rat*, 380.

⁴⁰¹ Marijan, *Domovinski rat*, 380-381.

⁴⁰² Lucić ur., *Monografija 2.GBR*, 354-355, Marijan, *Domovinski rat*, 381.

⁴⁰³ Marijan, *Domovinski rat*, 381.

potporu, te u suradnji sa skupinom 2. dp, nasilno prijeći rijeku Unu, razbiti i uništiti neprijateljske snage na prvoj crti obrane te stvoriti mostobran čime bi se osiguralo uvođenje dijelova 1. gbr u borbene aktivnosti. Tijekom druge etape cilj je bio u suradnji s dijelovima 1. gbr zaobići Bosanski Novi te produžiti napadno djelovanje prema Prijedoru te stvoriti uvjete za ovladavanje gradom. Zadaća pak snaga TS, koju su formirale 1. pb, 2. tenkovska satnija i mehanizirani vod oklopne bojne 2. gbr, bila je nasilno prijeći rijeku Unu, razbiti i uništiti neprijateljske snage na prvim crtama obrane, stvoriti mostobran čime bi se omogućilo uvođenje ostalih snaga HV-a. U drugoj etapi zadaća je bila produžiti napadno djelovanje pravcem Bosanska Dubica – s. Topići.⁴⁰⁴

Borbena zapovijed za napad primljena je od nadređenog zapovjedništva 17. rujna 1995. u 15:30 sati s početkom borbenog djelovanja u 5:00 sati 18. rujna 1995. što je predstavljalo jako mali vremenski interval za pripremu postrojbi za izvođenje složene napadne operacije. Prebacivanje glavnine snaga 2. gbr iz vojarni iz Zagreba, Dugog Sela, Ivanić Grada i Petrinje na početne položaje za napad na prostor Dvora na Uni izvršeno je u noći 17./18. rujna gdje su iste upoznate s konkretnim zadaćama.⁴⁰⁵

Iako je operacija trebala započeti u 5:00 sati, ista je odgođena zbog guste magle i nemogućnosti topničko-raketne pripreme po zadanim ciljevima. Magla se razvedrila, te je operacija krenula u 9:00 sati. Topničko-raketna potpora trajala je intenzivno uz određene prekide do 10:00 sati kada je započelo prebacivanje pješackih snaga preko rijeke Une 1,5 km nizvodno od ušća rijeke Žirovnice u Unu.⁴⁰⁶ Suprotno obavještajnim izvješćima, pripadnike HV-a dočekale su vrlo jake neprijateljske snage s dobro utvrđenim položajima. Relativno gusta magla dominirala je prostorom do 11:00 sati kada se podigla, te su potporu pješastvu mogli davati tenkovi.⁴⁰⁷ Na desnoj obali Une zauzet je mostobran širine 500x500 metara.⁴⁰⁸ Koliki je bio intenzitet borbi svjedoči zahtijevanje snaga na mostobranu za konstantnom topničkom vatrom po neprijateljskim ciljevima da bi se smanjio pritisak.⁴⁰⁹ Zbog djelovanja tenkova, snage zahtijevaju prebacivanje protuoklopnih sredstava, kako bi mogle odgovoriti na tenkovsku vatru, no prebacivanje naoružanja kao i prebacivanje ljudstva preko rijeke Une odvijalo se otežano zbog konstantne pješacke i topničke vatre po prostoru desantna i po samim

⁴⁰⁴ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 355-356.

⁴⁰⁵ Željko Grgurinović, „Oslobađa se bosansko Pounje“, *Večernji list*, 19. rujna 1995., 7; Lucić ur., Monografija 2.GBR, 355-356.

⁴⁰⁶ MORH; Glavno tajništvo; SVA: VP1112 (2. gbr), Ratni dnevnik 2. gbr Operacija Una od 18.9.1995.; Lucić ur., Monografija 2.GBR, 357.

⁴⁰⁷ Isto.

⁴⁰⁸ Marijan, *Domovinski rat*, 382.

⁴⁰⁹ MORH; Glavno tajništvo; SVA: VP1112 (2. gbr), Ratni dnevnik 2. gbr Operacija Una od 18.9.1995.

čamcima.⁴¹⁰ Zbog jake neprijateljske vatre kojoj su postrojbe bile izložene, bilo je mnogo ranjenih. Također su bili i sve češći zahtjevi za prebacivanjem ranjenika preko rijeke, no to je bilo otežano zbog konstantne neprijateljske vatre. Ranjenik Siniša Mikočević, pripadnik 2. pb „Banijska oluja“ podlegao je ozljedama nakon što je prebačen preko Une na prostor Dvora.⁴¹¹ Po čamcima koji su vršili prebacivanje ljudstva, materijalnih sredstava za borbeno djelovanje i ranjenika agresor je čak djelovao i protuavionskim topovima. Tog dana u IZM 2. gbr u Dvoru na sastanku zapovjednika izneseni su podaci o napredovanju snaga i gubitci postrojbi: 2. pb „Banijska oluja“ imala je 4 poginula, 10 ranjenih od čega 1 teže ranjenog, 3. pb „Banijska legija“ imala je 1 poginulog i 5 ranjenih, dok je izvidnička satnija 2. gbr imala 5 ranjenih. Topničko djelovanje kao potpora snagama na mostobranu nastavilo se do duboko u noć.⁴¹²

Tijekom noći 18./19. rujna u IZM u Dvoru na Uni stigla je zapovijed o povlačenju snaga na početne položaje kako bi se pristupilo reorganizaciji.⁴¹³ Izvlačenje ljudi teklo je vrlo sporo zbog malog broja čamaca i brzine nabujale rijeke Une. Postrojbe su se popunjavale dodatnim materijalnim sredstvima za nastavak borbi dok su čekale svoj red za izvlačenje. Situacija se zakomplicirala oko 8:00 sati kada je agresor otvorio vrlo jaku vatru na prostor mostobrana kojeg su držale hrvatske postrojbe. Dodatni problem je predstavljala i vrlo gusta magla koja je onemogućila djelovanje topništva i tenkova. Magla se digla između 10 i 11 no onda je nastao problem opskrbe streljivom topništva koje je davalo potporu pješastvu. Kako je faktor iznenađenja bio potrošen a protivnik se konsolidirao i doveo svježije snage, hrvatske snage su se našle u velikom problemu. Hrvatske postrojbe su trpjele sve veću pješacku, topničku i tenkovsku vatru a zabilježeno je i djelovanje srpskog zrakoplovstva. Oko 18:00 sati 19. rujna 1995. iz GSHV-a stigla je zapovijed za izvlačenje svih hrvatskih snaga s prostora BiH čemu su zapovjednici na terenu odmah i pristupili. Zadnja grupa vojnika prebačena je na lijevu obalu Une oko 22:00 sata čime je ofenzivni dio operacije završio.⁴¹⁴ Na tom pravcu na kojem je djelovala 2. pb „Banijska oluja“ bilo je 13 poginulih pripadnika 2. gbr : Petar Žuk, Dario Baltić, Miroslav Šišić, Stevo Miota, Siniša Mikočević, Željko Čelepirović, Marijan Drvodelić, Miroslav Kovačević, Marko Budimir, Darko Matić, Paul Simonišek, Dragan Kondić i Tarik

⁴¹⁰ MORH; Glavno tajništvo; SVA: VP1112 (2. gbr), Ratni dnevnik 2. gbr Operacija Una od 18.9.1995.

⁴¹¹ Isto.

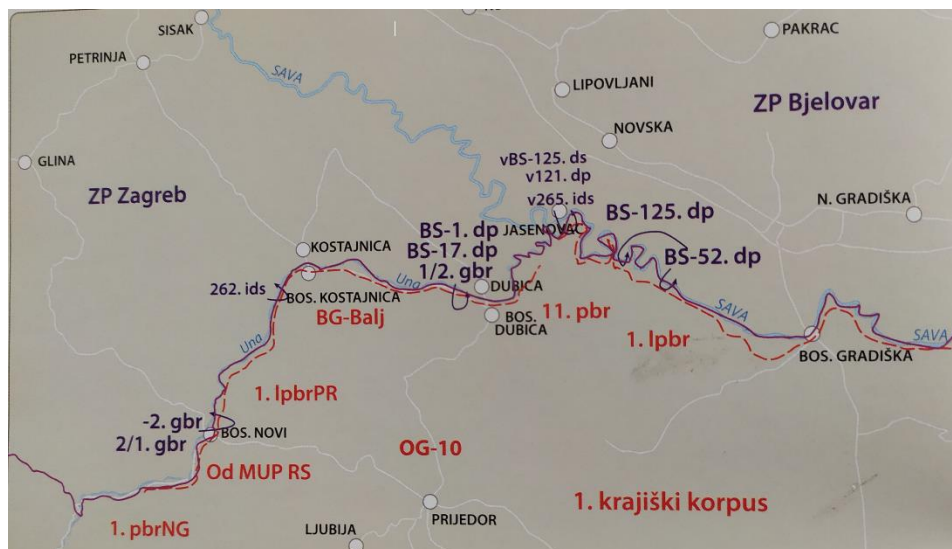
⁴¹² MORH; Glavno tajništvo; SVA: VP1112 (2. gbr), Ratni dnevnik 2. gbr Operacija Una od 18.9.1995.

⁴¹³ Isto.

⁴¹⁴ MORH; Glavno tajništvo; SVA: VP1112 (2. gbr), Ratni dnevnik 2. gbr Operacija Una od 18.9.1995.

Hadžihasanović.⁴¹⁵ Ukupni gubici cijelog ZP Zagreb iznosili su 35 poginulih, 115 ranjenih i 7 nestalih vojnika.⁴¹⁶

Pripadnici 2. pb proveli su još četiri dana na položajima oko Dvora na Uni dok 24. rujna 1995. nije stigla zapovijed o izvlačenju postrojbe u matičnu vojarnu u Lađarskoj ulici u Sisku do 12 h idućeg dana. Realiziranju zapovijedi se pristupilo odmah. Postrojba je iz Dvora na Uni krenula 25. rujna u 7:00 sati a u vojarnu u Sisku je stigla oko 10:00 sati čime je djelovanje u operaciji *Una* završeno.⁴¹⁷

Karta 14. Prikaza operacije *Una-95*⁴¹⁸

7.3. Posljednje ratne aktivnosti 1995. godine

Nakon odmora, pripadnici 2. gbr a među njima i 2. pb angažirani su na zapovjednim izviđanjima prostora okupirane Istočne Slavonije i Baranje, temeljem dobivene zapovijedi o pripremi operacije za oslobođenje tog dijela RH. Prema tom prvotnom planu 2. gbr je zajedno s 1. i 5. gbr trebala biti angažirana u napadu na Vukovar smjerom Osijek – selo Klisa – Vukovar. Dodatna zapovjedna izviđanja na terenu intenzivirala su se tijekom studenog 1995. kao i upoznavanje susjednih postrojbi koje su također imale zadaće u planiranoj operaciji. Formirana su i IZM te je vršeno dovođenje oklopništva, topništva i manjih dijelova pješništva u prostor izvođenja operacije. Paralelno s tim aktivnostima, intenzivno su se vodili razgovori s pobunjenim Srbima istočne Slavonije s ciljem mirnog rješavanja situacije. Naposljetku su ti

⁴¹⁵ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 357.

⁴¹⁶ Marijan, *Domovinski rat*, 382.

⁴¹⁷ MORH; Glavno tajništvo; SVA: VP1112 (2. gbr), Ratni dnevnik 2. gbr Operacija Una od 18.9.1995.

⁴¹⁸ Marijan, *Domovinski rat*, 456.

pregovori urodili plodom te je 12. studenog 1995. potpisan između predstavnika RH i predstavnika pobunjenih Srba Istočne Slavonije, Baranje i Srijema sporazum u Erdutu uz posredovanje veleposlanika SAD-a Petera Galbraitha i predstavnika UN-a Thorvalda Stoltenberga. Tim sporazumom započela je mirna reintegracija tih prostora u ustavno-pravni poredak RH koja nije morala posegnuti za silom u rješavanju problema, te tako ta pripremana vojna operacija nikada nije izvedena. Time je ratni put 2. pb „Banijska oluja“ 2. gbr završen s operacijom *Una-95*, te je započelo mirnodopsko djelovanje brigade.⁴¹⁹

8. Zaključak

Kako ovaj rad dokazuje kako je od izbijanja pobune, posebno tijekom kritičnog ratnog razdoblja 1991., ali ništa manje u borbama tijekom 1992. i 1993., te oslobodilačkim operacijama 1995. godine 2. pješačka bojna 2. gbr dala iznimno veliki obol učinkovitom djelovanju brigade u cjelini. Pripadnici 2. pb „Banijska oluja“ 2. gbr „Gromovi“ dali su veliki doprinos u obrani i stvaranju RH na brojnim bojištima na teritoriju Hrvatske, ali i BiH. Upoznali su bojišta različitih geografskih specifičnosti, od brežuljkaste Banovine, preko ravne Sunjske i Bosanke Posavine, do krškog kamenitog i brdovitog terena dubrovačkog i zadarskog zaleđe te Like. Tijekom četiri godine izvršavanja postavljenih zadaća tijekom akcija susretali su se s brojnim izazovima od blatne posavske zemlje, gustom šumom obraslih brežuljaka do dalmatinskog i ličkog kamena, velike hladnoće i velike vrućine, do brojnih drugih nepredviđenih situacija iz kojih su naposljetku izašli kaoiskusni ratnici. Nakon završetka borbenih djelovanja mnogi su ostali u aktivnoj vojsci kako bi svojim znanjem i iskustvom doprinijeli razvoju modernih Oružanih snaga RH, a mnogi i danas djeluju unutar vojnih struktura kao i u društvenim i političkim strukturama gdje svojim radom, trudom i zalaganjem doprinose daljnjem razvoju cjelokupnog društva. Kroz 2. pb „Banijska oluja“ tijekom Domovinskog rata prošlo je 2500 gardista. Poginulo je 45 pripadnika, dok se jedan vodi kao nestao, a ranjeno je što teže, što lakše 235 gardista.

⁴¹⁹ Lucić ur., Monografija 2.GBR, 362-363.

9. Izvori i literatura

9.1. Izvori

MORH, Glavno tajništvo, SVA: VP1112 (2. gbr), Ratni dnevnik 2. gbr.

MORH, Glavno tajništvo, SVA: VP1112 (2. gbr), Reg. br. 1, Obično, 1991, g

MORH, Glavno tajništvo; SVA, VP1112 (2. gbr), Reg. br. 1, Obično, 1992, g

Večernji list, godište 1991.: brojevi od 1. lipnja do 31. prosinca; godište 1992.: svi brojevi; godište 1993.: svi brojevi; godište 1994.: svi brojevi; godište 1995.: 1.siječanj-30.rujan

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o unutarnjim poslovima od 18. 4.1991., *Narodne novine*, Zagreb: Narodne novine, 23.4.1991.

(https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_04_19_598.html

posjećeno 25.7.2021. u 15:05 sati)

9.2. Literatura

Anzulović, Branimir. *Mit o nebeskoj Srbiji*. Zagreb: Večernji posebni proizvodi d.o.o., 2011.

Banac, Ivo. *Nacionalno pitanje u Jugoslaviji Porijeklo, povijest, politika*. Zagreb: ČGP Delo, OOUR Globus, 1988.

Barić, Nikica. *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990-1995*. Zagreb: Golden Marketing-Tehnička knjiga, 2005.

Bobetko, Janko. *Sve moje bitke*, Zagreb: Vlastita naklada, 1996.

Budimir, Božo. *Rat i sloboda (Domovinski rat u Hrvatskoj od 1991.-1998.)*. Zagreb: M-Print, 2008.

Despot, Zvonimir, Danijel Tatić. *Ideja Velike Srbije od Ilije Garašanina do Tomislava Nikolića*. Zagreb: Večernji list d.o.o., 2012.

Gajdek Đuro, *Sisačka bojišnica 1991.-1995.*, Sisak: Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, 2008.,116

Gašljević-Tomić, Katica. *Selo i župa Viduševac*, Zagreb: Ibis grafika d.o.o., 2010.

Granić, Mate. *Diplomatska oluja*. Zagreb: Večernji list, 2019.

Lucić, Josip ur. *Monografija 2. gardijske brigade Hrvatske vojske Gromovi*. Zagreb: MORH, GSOS RH, 2011.

- Marijan, Davor. *Domovinski rat*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, Despot infinitus, 2016.
- _____, Nikica Barić. *Raspad Jugoslavije i stvaranje hrvatske države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, Agram, 2020.
- _____. *Oluja*, Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2009.
- _____. *Smrt oklopne brigade, Prilozi za istraživanje rata za Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu 1990.-1992.* Zagreb: ZORO, 2002.
- Memorandum SANU <https://www.helsinki.org.rs/serbian/doc/memorandum%20sanu.pdf> (posjećeno 31.1.2022. 17:05)
- Nazor, Ante. *Počeci suvremene hrvatske države*. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2007.
- _____. *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih*, Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2011.
- Prva ratna iskustva na Banovini http://usjp-roda.com.hr/povijest_03.html (posjećeno 2.8.2021. u 18,02 sati)
- Raguž, Jakša. „Pad policijske postaje Kozibrod.“ U: *Petrinjski zbornik za povijest i obnovu zavičaja*, ur. Davor Salopek, 62-92. Petrinja: Matica hrvatska u Petrinji, 2007.
- Rakić, Rajko, Branko Dubravica. *Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu 1991.-1995.* Zagreb: MORH, OSRH: HVU Petar Zrinski, 2009.
- Sertić, Zoran. "2. gardijska brigada "Gromovi" u vojno-redarstvenoj operaciji "Oluja"." Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, 2015. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:103198>
- Šarinić, Hrvoje. *Svi moji tajni pregovori sa Slobodanom Miloševićem 1993-95 (98)*. Zagreb: Globus International d.o.o., 1999.
- Štefančić, Domagoj. „Operacija Hrvatske vojske „Vihor” u prosincu 1991. godine.“ *Časopis Za Suvremenu Povijest*, vol. 51 br. 3 (2020), 801-831.
- Valent, Ivica. „Razgovor s general bojnikom Božom Budimirom.“ U: *6. godišnjak Gradskog muzeja Sisak*, ur. Spomenka Jurić, 173-184. Sisak: Gradski muzej Sisak, 2006.
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o unutarnjim poslovima od 18. 4.1991., *Narodne novine*, Zagreb: Narodne novine, 23.4.1991.

Popis oznaka i kratica

ABiH	Armija BiH
ABKO	Atomsko-biološko-kemijska obrana
ATJ	Antiteroristička jedinica
BiH	Bosna i Hercegovina
br	Brigada
BVP	Borbena vozilo pješništva
CG	Crna Gora
CK	Centralni komitet
dp	Domobranska pukovnija
EZ	Europska zajednica
gbr	Gardijska brigada
GS	Glavni stožer
HDS	Hrvatska Demokratska stranka
HDZ	Hrvatska demokratska zajednica
HKDS	Hrvatska kršćanska demokratska stranka
HRZ	Hrvatsko ratno zrakoplovstvo
HSLŠ	Hrvatsko socijalno-liberalni savez
HSP	Hrvatska stranka prava
HV	Hrvatska vojska
HVO	Hrvatsko vijeće obrane
IDS	Istarski demokratski sabor
IZM	Izdvojeno zapovjedno mjesto
JA	Jugoslavenska armija
JNA	Jugoslavenska narodna armija
JPN	Jedinica za posebne namjene

k.	Kota
KOS	Kontra obavještajna služba
KoV	Kopnena vojska
lpbr	Lako-pješačka br
MORH	Ministarstvo obrane Republike Hrvatske
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
MZ	Mjesna zajednica
NDH	Nezavisna Država Hrvatska
NK	Nogometni klub
NP	Nacionalni park
NZ	Narodna zaštita
OG	Operativna grupa
OG	Operativna grupa
OGHVZ	OG HV Zagreb
OGHVzSiB	OG HV za Sisak i Baniju
ORA	Omladinska radna akcija
OS	Oružane snage
OSUP	Općinski sekretarijat za unutrašnje poslove
OZ	Operativna zona
pb	Pješačka bojna
PI	Policajska ispostava
PP	Policajska postaja
ps	Pješačka satnija
PU	Policajska uprava
PVO	Protivvazdušna obrana
PZO	Protuzračna obrana

RH	Republika Hrvatska
RS	Republika Srpska
RSK	Republika Srpska Krajina
RV	Ratno vazduhoplovstvo
SAMB	Samostalni bataljun
SAO	Srpska autonomna oblast
SDS	Srpska demokratska stranka
SDSH	Socijaldemokratska stranka Hrvatske
SFRJ	Socijalistička Federativnoj Republika Jugoslavija
SK	Savez komunista
SKH	Savez komunista Hrvatske
SKJ	Savez komunista Jugoslavije
SNV	Srpsko nacionalno vijeće
SO	Skupštine općine
SRH	Socijalistička Republika Hrvatska
SRS	Socijalistička Republika Srbija
SSNO	Savezni sekretarijat za narodnu obranu
SSRNH	Socijalistički savez radnog narodna Hrvatske
SUP	Sekretarijat unutarnjih poslova
SVA	Središnji Vojni Arhiv
SVK	Srpska vojska Krajine
TG	Taktička grupa
TMS	Tehničko-materijalna sredstva
TO	Teritorijalna obrana
TS	Taktička skupina
tt	Taktička točka

UJDI	Udruženje za jugoslavensku demokratsku inicijativu
UN	United Nations
UNCRO	United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia
UNPROFOR	United Nations Protection Forces
VPO	Vojnopomorska oblast
VPS	Vojnopomorski sektor
VRO	Vojno – redarstvena operacija
VRS	Vojska Republike Srpske
ZM	Zapovjedno mjesto
ZNG	Zbor narodne garde
ZP	Zborno područje

Sažetak

Diplomskog rada studenta **Luke Petrkača**, naslova

Ratni put 2. gardijske brigade Hrvatske vojske „Gromovi“ s osvrtom na 2. pješačku bojnu „Banijsku oluju“

Smrću Josipa Broza Tita, najvećeg integrativnog faktora koji je držao jugoslavenske republike na okupu, započelo je njezino rastakanje. Velika gospodarska i društvena kriza uz porast nacionalizma u drugoj polovici 1980-ih samo su ubrzali raspad zajedničke države. Godina 1990. nagovijestila je kako taj raspad ide svuda samo ne u mirnom smjeru. Naoružani civili srpske nacionalnosti na blokiranim prometnicama, koje su vodile kroz njihova naselja, postali su svakodnevica na prostoru Republike Hrvatske. Taj scenarij nije zaobišao niti prostor Banovine kao domicilni prostor 2. pješačke bojne „Banijske oluje“ 2. gardijske brigade „Gromovi“. Naime niz događaja iz prve polovice 1991. godine donio je potrebu za povećanjem broja postrojbi spremnih za obranu. Rezultat je bio osnivanje, u okviru postrojbi Ministarstva unutarnjih poslova, Zbora narodne garde kao vojnih formacija u svibnju te godine. Zbor narodne garde činile su četiri djelatne „A“ brigade, među njima i 2. „A“ brigada Zbora narodne garde „Gromovi“ osnovana na prostoru Trstenika kraj Dugog Sela. U sklopu te brigade na prostoru Siska, gdje je napetost rasla iz dana u dan, osnovana je početkom lipnja 2. pješačka bojna „Banijska oluja“. Uskoro su se nizali tereni u krvavom ratnom vihoru Banovine: Glina, selo Kozibrod u Pounju, Općina Petrinja, Komarevo i Blinjski Kut, borbe za Petrinju, obrana Sunje, operacija Vihor-borbe za sv. Katarinu i selo Glinsku Poljanu. Tijekom 1992. bojna sudjeluje u obrani položaja u Sunji i selu Glinska Poljana, te u vrlo složenim operacijama na Južnom bojištu kojima je cilj bio deblokada grada Dubrovnika. Vrlo kratko sudjeluje u borbama na bosansko-posavskom bojištu na širem prostoru Bosanskog Broda. U 1993. svoj angažman bilježi u obrani dostignutih položaja nakon završetka operacije *Maslenica* u zadarskom zaleđu gdje sprečava neprijateljski protunapad, a naravno aktivna je i na domicilnom bojištu Banovine. U 1994. njeni časnici se obrazuju i stječu teoretska znanja koja će kasnije upotrijebiti u praksi tijekom budućih zadataka, a kratko djeluje i na ličkom bojištu u okolici Gospića kroz izviđanja terena. U 1995. sudjeluje u oslobađanju okupiranih prostora Banovine u operaciji *Oluja* na pravcu Sisak- selo Mošćenica – Petrinja -Kostajnica, odakle se razmješta na prostor Gline gdje napreduje prema selima Veliki i Mali Obljaj gdje na koncu dolazi do spajanja s 1. gardijskom brigadom „Tigrovi“. Time je okončano djelovanje 2. pješačke bojne u toj operaciji, nakon čega je uslijedio svečani doček u Sisku. Iste godine u rujnu bojna je angažirana u operaciji *Una-95* s ciljem osvajanja prostora od Bosanskog Novog

do Prijedora. Operacija završila neuspješno zbog više faktora: od loših obavještajnih podataka, preko kratkog roka pripreme postrojbi, do ekstremnih vremenskih uvjeta i manjkave logističke potpore. Zapovjedna izviđanja prostora Istočne Slavonije bila su posljednje ratne aktivnosti bojne. S potpisivanjem sporazuma u Erdutu započela je mirna reintegracija tog prostora u ponovni sastav Republike Hrvatske čime su vojne aktivnosti završene. Tijekom Domovinskog rata kroz 2. pješačku bojnu „Banijska oluja“ 2. gardijske brigade „Gromovi“ prošlo je 2500 gardista. Poginulo je 45 pripadnika, dok se jedan vodi kao nestao, a ranjeno je što teže, što lakše 235 gardista.

Summary

Of the master's thesis, student **Luka Petrkač**, entitled,

**A war chronicle of the 2nd Guard Brigade of Croatian army “The Thunder”
with reference on the 2nd Infantry Battalion “The Storm of Banija”**

The death of Josip Broz Tito, who is credited with holding the Yugoslav republics together by dictatorial force, initiated the process of the disintegration of Yugoslavia. In addition to the rapid economic decline and social crisis, the rise in nationalism in the late 1980s served as a catalyst for the breakup of the Yugoslav federation. The year of 1990 brought about a sense that the breakup would not be peaceful. In Croatia, armed civilians of Serbian ethnicity blocked roads leading to the villages where they constituted the majority of the population. Such scenes became part of everyday life in the Republic of Croatia and the Banovina region of central Croatia bore witness to the same scenario. The region was Area of Responsibility assigned to the 2nd Infantry Battalion “The Storm of Banija” (Croatian: *Banijske oluje*) which was part of the 2nd Guard Brigade, also known by their nickname as “The Thunder” (Croatian: *Gromovi*). A number of incidents in the first half of 1991 necessitated the development of new combat-ready formations. As a result, the Croatian National Guard (Croatian: *Zbor narodne garde* or *ZNG*) was established in May 1991, within the framework of the Ministry of the Interior. The Croatian National Guard consisted of four all-professional brigades, one of which was initially referred to as the 2nd “A” Brigade, formed at the Trstenik barracks near Dugo Selo. The 2nd Infantry Battalion “The Storm of Banija” was formed on 3 June 1991 in Sisak, where tensions were growing by day. Soon, the battalion would see much of the bloody fighting in the region of Banovina in the places and battles such as: Glina, the village of Kozibrod in

Pounje, the Petrinja County, Komarevo and Blinjski Kut, the Battle of Petrinja, the defense of Sunja, Operation Whirlwind (Croatian: *Vihor*), the Battles of Sv. Katarina, and the village of Glinska Poljana. During 1992 the battalion partook in the defense of Croatian positions in Sunja and the village of Glinska Poljana, and complex operations on the Southern Front aimed at lifting the Siege of Dubrovnik. The battalion briefly participated in the fighting on the Bosanska Posavina Front in the surrounding area of Bosanski Brod, Bosnia and Herzegovina. In 1993, while still being active in its Area of Responsibility on the Banovina Front, it contributed to the defense of the previously established positions in the wake of Operation Maslenica in the Zadar hinterland, where it prevented an enemy counterattack. The following year the battalion's officers were getting education and acquiring theoretical knowledge that they would later put in practice during their future assignments. The battalion also had a brief stint in the surrounding area of Gospić, on the Lika Front, where it conducted reconnaissance missions. In 1995 it took part in the liberation of the occupied territories of the region of Banovina in Operation Storm. Their axis of attack was directed towards Sisak, the village of Mošćenica, Petrinja and Kostajnica. Subsequently, they were deployed in the area surrounding Glina from where they advanced towards the villages of Veliki Obljaj and Mali Obljaj. There they linked up with the 1st Guard Brigade "The Tigers" (Croatian: *Tigrovi*) thus ending their participation in the operation which was followed by a victory parade in Sisak. In Operation Una in September 1995 the battalion was tasked with seizing control of the area between Bosanski Novi and Prijedor. The operation did not succeed for many reasons: flawed military intelligence, inadequate planning and preparation, disregard for adverse weather conditions, and poor logistical support. Final military activities conducted by the battalion consisted of reconnaissance missions in Eastern Slavonia. The signing of the Erdut Agreement initiated the process of peaceful reintegration of Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium putting an end to all military activities in the Republic of Croatia. During the Homeland War of Independence, the battalion saw 2500 men in action. Losses sustained by the battalion are cited as 45 killed on duty, one missing in action, and 235 lightly or seriously wounded.